

SFATUL POPULAR AL REGIUNII
MUREȘ AUTONOMĂ MAGHIARĂ
COMITETUL PENTRU CULTURĂ ȘI ARTĂ
MUZEUL REGIONAL TÎRGU-MUREȘ

STVDII ȘI MATERIALE

I

STUDII ȘI MATERIALE

I

SFĂȚUL POPULAR AL REGIUNII MUREȘ-AUTONOMA MAGHIARĂ
COMITETUL PENTRU CULTURĂ ȘI ARTĂ
MUZEUL REGIONAL TG.-MUREȘ

STUDII ȘI MATERIALE

I

TÎRĞU - MUREȘ

1985

S U M A R:

ȘTIINȚELE NATURII

- A. Róbert — Șt. Kónya, Unele date despre apariția în masă a speciei *Polymitarcis virgo* Oliv. (Ephemeroptera) pe Mureș. 11
- Șt. Kónya — Șt. Kohl, Observații sincronice ornitologice pe de-a lungul Mureșului între Reghin și Tîrgu-Mureș. . . 19

ISTORIE

- A. Zrínyi, Însemnări arheologice pe marginea a două morminte găsite în cimitirul scitic din Cristești. 27
- C. Gaál, Primele sărbătoriri ale zilei de 1 Mai la Tîrgu-Mureș. 53

ETNOGRAFIE

- Șt. Molnár, Îmblătitul de odinioară în comunele de pe valea pîrîului Nico. 63

MUZEOLOGIE

- P. Dragomán, Contribuții la problemele de bază ale muzeologiei. 97

INHALTSVERZEICHNISS:

NATURWISSENSCHAFT

- A. Róbert — S. Kónya, Die weisse Eintagsfliege (*Polymitarcis virgo* Oliv.) in Massenerscheinungen am Mureș. 11
- S. Kónya — S. Kohl, Synchronische ornitologische Beobachtungen längst des Abschnittes des Mureș-Taals zwischen Reghin und Tîrgu-Mureș. 19

GESCHICHTSWISSENSCHAFT

A. Zrínyi, Skytische Gräber bei Cristești.	27
K. Gaál, Die ersten 1. Mai-Feiern in Tîrgu-Mureș. . .	53

ETHNOGRAPHIE

S. Molnár, Das Dreschen mit dem Dreschflegel im Nikotal. .	63
--	----

MUSEOLOGIE

P. Dragomán, Beiträge zur Fundamentalfragen der Museologie. .	97
---	----

Содержание :

ПРИРОДОВЕДЕНИЕ

A. Роберт — Ш. Коння, Массовое появление <i>Polymitarcis virgo Oliv.</i> на реке Муреш	11
Ш. Коння — Ш. Кол, Синхронные наблюдения над орнитофауной вдоль русла реки Муреш между городами Регин и Тыргу-Муреш	19

ИСТОРИЯ

A. Зрини, Скифское погребение в селе Кристешти	27
K. Гал, Первые демонстрации в дни 1-ого Мая в городе Тыргу-Муреш	53

ЭТИОГРАФИЯ

Ш. Мольнар, Обмолот цепом в долине Нико	63
---	----

МУЗЕЕВЕДЕНИЕ

П. Драгоман, К основным вопросам музееведения	97
---	----

Directivile celui de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, recenta sesiune a Marii Adunări Naționale care a legiferat constituirea Consiliului Național al Cercetării Științifice, deschid perspective largi în fața cercetătorilor din patria noastră. Activitatea cercetătorilor, bogăția de teme din regiunea noastră, unde trăiesc împreună oameni ai muncii români, maghiari și germani, care în trecut au luptat uniți împotriva asupririi, iar astăzi muncesc înfrățiți, cot la cot pentru desăvîrșirea construcției socialiste, sînt cheazășia că aceste imense posibilități vor fi valorificate pe deplin. Documentele istoricului Congres al partidului reprezintă totodată și un indemn, cu acest volum modest să fie urmat de altele, mai voluminoase și mai bogate în conținut, la realizarea lor contribuind toți cercetătorii din regiune.

ȘTIINȚELE NATURII

UNELE DATE DESPRE APARIȚIA ÎN MASĂ A SPECIEI *POLYMITARCIS VIRGO OLIV.* (EPHEMEROPTERA) PE MUREȘ

de Andrei Róbert și Ștefan Kónya

Apariția în masă sub formă de roiuri, a unor Ephemeroptere este unul din fenomenele cele mai impresionante ale naturii. Nu este deci de mirare că a atras atenția naturaliștilor încă din cele mai vechi timpuri. Începînd cu Aristotel și pînă în zilele noastre mulți cercetători au publicat relatări și observații asupra acestui fenomen.

Observațiile noastre, pe care le redăm în cele ce urmează, se referă la specia *Polymitarcis virgo Oliv.*, care — deși prezintă o largă răspîndire în țara noastră — totuși este mai puțin cunoscută (mai cunoscute fiind speciile *Palingenia longicauda* — popular: *Rusalii* și *Ephemerula vulgata* — popular: *Vetrigă*).

Polymitarcis virgo Oliv. trăiește în riurile din regiunile de șes și coline din toată Europa. Larva ei limnivoră viețuiește în niște galerii săpate sub nivelul apei, în rocile argiloase ale malurilor rîpoase. Dezvoltarea larvei în aceste condiții durează trei ani. Zborul nupțial al insectelor mature poate avea loc spre sfîrșitul lui iulie sau în cursul lunii august, în cîteva zile consecutive, începîndu-se în fiecare zi după asfințitul soarelui. Odată cu amurgul se ridică la suprafața apei larva aflată în ultimul stadiu de dezvoltare, considerat drept „nimfă” (impropriu în acest caz, fiind vorba de o insectă cu dezvoltare incompletă).

Ajunsă la suprafață, „nimfa” năpîrlește în cîteva secunde, dînd naștere la o formă zburătoare intermediară, numită „subimago”. Acesta, luîndu-și zborul, va căuta un suport solid pe care în scurt timp va suferi o nouă năpîrlire. Ca rezultat al acestei ultime năpîrliri ia naștere insecta matură „imago”. Apariția masculilor — ca și la alte efemeroptere — precede pe aceea a femelelor. Copulația are loc în aer („zborul nupțial”). După copulație femelele fecundate își leapădă ouăle (pînă la 6000 de fiecare individ), care căzînd pe suprafața apei se scufundă încet în mîlul de la fund, unde vor ecloza peste cîteva luni. Masculii mor imediat după copulație, iar femelele — după ce au depus ouăle.

Întregul proces al reproducerii se termină în câteva ore (de obicei pînă la miezul nopții).

Nu se știe precis ce anume factori influențează desfășurarea acestui fenomen. De ce adeseori zborul nupțial al efemeropterelor poate trece neobservat, deasupra apelor zburînd doar cițiva indivizi, alteori însă indivizii apar într-un număr enorm, formînd roiuri imense, pe care mulți autori îi compară pe drept cuvînt cu viscolirea fulgilor de zăpadă go-niți de vînt.

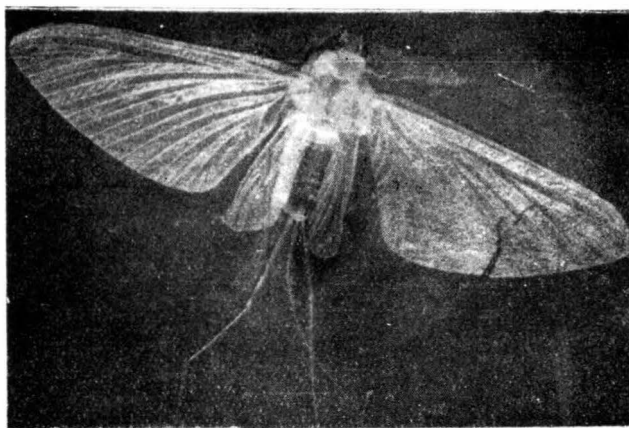
Majoritatea autorilor este de acord că există o strînsă dependență a apariției roiurilor de unele fenomene meteorologice, fără ca această legătură să fi fost totuși pe deplin lămurită pînă în prezent. Există deasemenea unele indicații asupra unei eventuale influențe exercitate de fazele lunii, această legătură fiind însă și mai problematică decît cea precedentă. În cele ce urmează vom căuta — în limita posibilităților — să aducem unele contribuții, respectiv precizări pe baza observațiilor noastre.

Observațiile proprii. Am observat roirea speciei *Polymitarcis virgo* Oliv. pe Mureș în dreptul orașului Tirgu-Mureș (altitudine de cca 311 m) în luna august 1957. Primele roiuri au fost semnalate încă din seara zilei de 10. VIII. Fiind avizați, ne-am deplasat la fața locului în serile de 11, 12, 13. 14 august. Am urmărit desfășurarea zborului nupțial și am recoltat un număr de indivizi spre a fi determinați. Pentru determinare am folosit lucrările lui BOGOESCU (1) și Klapálek (2). Determinarea noastră a fost revizuită și confirmată de către tov. Kiss Béla, șef de lucrări la catedra de zoologie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj.

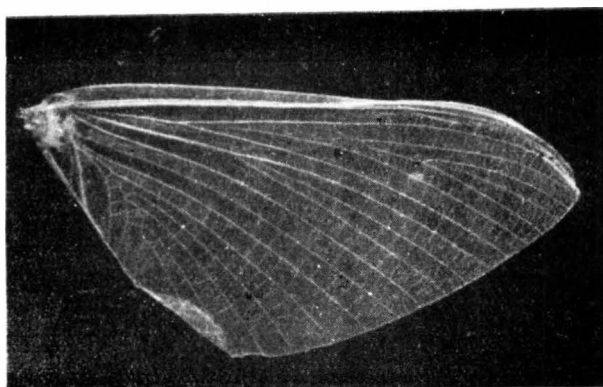
Primele insecte au apărut între orele 20 și 15 minute și 20 și 30 de minute, imediat după asfințitul soarelui, cînd lumina difuză a amurgului a permis încă o vizibilitate destul de bună. Roiurile s-au îngroșat repede, în măsura în care lumina zilei a scăzut în intensitate. Urmărirea în continuare a fenomenului a fost posibilă datorită luminii destul de puternice a lunii pline.

În majoritatea cazurilor în momentul în care nimfa a atins suprafața apei, procesul de năpîrlire a și fost început, capul și toracele subimagoului fiind deja eliberați. Așa se explică de ce năpîrlirea de obicei s-a desăvîrșit în 1—3 secunde și numai rar a durat pînă la 10—15 secunde.

Insectele în stadiul de subimago, după ce și-au luat zborul, au manifestat o puternică atracție față de suprafețele de culoare albă sau de culori deschise, îngrămădindu-se în număr mare chiar și pe cămășile

1.

2.

Pl. 1. fig. 1: Polymitarcis virgo Oliv. fig. 2. Aripa stîngă, partea de jos.
Tafel 1. Abb. 1. Polymitarcis virgo Oliv. Abb. 2. LinkeGeflügel, untere Seite.
 Табл. I. Рис. 1. Polymitarcis virgo Oliv. {Рис. 2. Нижняя сторона левого крыла

observatorilor (fototaxie și tigmotaxie pozitivă). Mai tirziu însă, pe măsura în care insectele din stadiul de subimago s-au transformat în imago, acestea — deși atrase și mai departe de lumină, n-au mai manifestat nici o atracție față de suporturile solide. Tigmotaxia — pozitivă la subimago — a devenit negativă la imago. Fototaxia însă, nu numai că și-a păstrat sensul pozitiv, dar s-a manifestat pînă la distanțe considerabile, întrucît — deși roirea a avut loc deasupra apei, pe toată lățimea albiei — unele aglomerări de insecte au putut fi observate în jurul felinarelor chiar și în centrul orașului pînă la aproximativ 1 km distanță de Mureș.

Indivizii recoltați la începutul roirii, cam pînă la orele 21 și 30 de minute au fost numai masculi. Apariția femelelor a întîrziat deci cel puțin o oră și jumătate față de aceea a masculilor. Pe de altă parte între orele 23 și 24 am recoltat numai femele.

Pentru a caracteriza intensitatea roirii și impresia subiectivă produsă de aceasta, nu putem decît să cităm cuvintele lui SIMIONESCU (5) „*Prin aer flutură mii și mii de insecte gingașe ca niște mascați fulgi de zăpadă.*”

Intr-adevăr atît senzația vizuală cît și cea auditivă produsă de zborul nupțial al acestor „*făpturi gingașe, dantelă fină de mătase*” seamănă cu aceea a unui viscol puternic. Milioanele de insecte — ca și fulgii de zăpadă purtați de vînt — răscolesc văzduhul într-o amețitoare învălmășeală, iar zgomotul fin al bății aripilor se contopește într-un ziziit continuu, care — în serile calde de august — amintește în mod straniu acela al viscolului.

Roiurile cele mai masive au fost observate în serile de 10, 11, 12 și 13. În seara zilei de 14 august nu s-au observat decît un număr mic de indivizi răzleți, zburînd deasupra apelor.

Pentru a urmări influența condițiilor de mediu asupra desfășurării roirii, prezentăm în tabel valorile temperaturilor medii zilnice, precum și variațiile presiunii atmosferice în intervalul de 7 — 17 august, pe baza datelor pe care Serviciul meteorologic din Tîrgu-Mureș a binevoit să ni le pună la dispoziție. Din analiza datelor cuprinse în tabel se constată, că primele eroiuri masive s-au produs tocmai în aceeași zi — 10. VIII. — în care temperatura (ce în zilele premergătoare a marcat doar o creștere lentă), a înregistrat brusc o ridicare de la 19,8° C la 23,6° C, deci de aproape 4° C de la o zi la alta. Se constată de asemenea și o urcare vertiginoasă a presiunii atmosferice. În intervalul de 24 ore, din 10 spre 11 august ea s-a ridicat de la 730,1 mm la 735,6 mm. Deși presiune-

nea atinge valoarea maximă abia în a doua zi a roirii, tendința ei de urcare s-a manifestat desigur încă din seara de 10. VIII.

TimpuL călduros a continuat și în zilele ce au urmat după terminarea zborurilor nupțiale. Temperatura medie a zilei a scăzut abia în 17. VIII. la 19,4° C. Presiunea atmosferică însă a scăzut încă din 14 spre 15. VIII. de la 733,7 mm la valoarea de 730,3 mm.

În zilele premergătoare roirii (în 8 și 9. VIII.) au avut loc ploi și averse cu descărcări electrice. În zilele când au avut loc zborurile nupțiale vremea a fost frumoasă, cerul a rămas senin. Doar în noaptea din 10 spre 11. VIII. a căzut o ploaie slabă și de scurtă durată. Vremea s-a stricat în 17. VIII. când s-au produs iarăși averse însoțite de manifestări electrice.

Cele de mai sus vin să confirme datele din literatură referitoare la influența unor factori meteorologici asupra zborului nupțial al efemeropterelor. Datele noastre pledează în primul rînd în favoarea rolului decisiv ce ar putea să aibă o ridicare mai mult sau mai puțin simultană a temperaturii și a presiunii atmosferice în provocarea unei roiri masive.

Luînd în considerare însă faptul că în 10. VIII. — prima seară în care au apărut roiurile — luna a prezentat faza de lună plină, nu se poate exclude nici posibilitatea ca la declanșarea acestui fenomen să fi contribuit și acțiunea conjugată a unui factor cosmic.

Considerăm că fenomenul observat de noi este important și din punct de vedere ihtiologic. Avînd în vedere că hrana peștilor în perioada roirii se compune aproape în întregime din aceste insecte, apariția lor are influență directă asupra bogăției în pești a apelor noastre. Ar fi de dorit deci ca să se facă și observații cenologice — ihtiologice într-o perioadă când se semnalează din nou roirea în masă a speciei.

BIBLIOGRAFIE

1. BOGOESCU, C. (1958) *Ephemeroptera* în *Fauna Rep. Pop. Rom.* Insecta Vol. VII. Fasc. 3. Ed. Acad. R.P.R.
2. Klapálek, Fr. (1909) *Ephemerida*, în BRAUER: *Die Süßwasser-fauna Deutschlands*, Heft 8. Jena
3. PAVLOVSKII, E. N. și LEPNEVA, S. G. (1948), *Očerki iz žizni presnovodnik životnih* Ed. Sov. Nauca.
4. PONGRÁCZ, S. (fără an) *Kérészek* (Ephemerida) în BREHM. A. *Állatok világa*. Vol. XV. pag. 136—149 Budapesta (fără an)
5. SIMIONESCU, I. (1946) *Fauna României* pag. 256—257 București.

Die weisse Eintagsfliege
(*Polymitarcis virgo* Oliv.)
in Massenerscheinungen am Mureș

(Zusammenfassung)

Die Forscher beobachteten das massenhafte Auftreten der weissen Eintagsfliege (*Polymitarcis virgo* Oliv.) am Mureș in dem Tirgu-Mureș-er Abschnitt, dadurch haben sie das neue Vorkommen der Species auf dem Flächenraum unseres Vaterlandes festgestellt.

Im Jahre 1957 hat sich der Hochzeitsflug in Massenausmassen zwischen dem 10. und 13. August an drei-vier. Abenden wiederholt, nachher konnte man nur mehr einzelne Exemplare sehen. Der Hochzeitsflug begann kurz nach Sonnenuntergang zur Zeit der Dämmerung. und die Männchen erschienen wahrscheinlich mindestens eine bis eineinhalb Stunden vor den Weibchen.

Neben der Fototaxie, die Subimago besitzt eine positive Thigmotaxie, während bei der Imago, die Thigmotaxie erscheint nicht mehr.

Im Jahre 1957 hat die Massenschwärmung bei Vollmond begonnen. Es hat sich ein deutlicher Zusammenhang zwischen dem Schwärmen und den Schwankungen der Witterung gezeigt insoweit als der Beginn des Hochzeitsfluges mit einer plötzlichen Steigerung der Temperatur und einem Luftdruckmaximum zusammenfiel. (Siehe T. II. und III.).

Массовое появление *Polymitarcis virgo* Oliv. на реке Муреш

(Р Е З Ю М Е)

Авторы наблюдали массовый лёт *Polymitarcis virgo Oliv.* на участке реки Муреш возле города Тыргу-Муреш, установив таким образом новую, ещё не упомянутую в литературе, точку нахождения этого вида, на территории нашей страны. В 1957 г., брачный лёт массового характера наблюдался вечерами от 10 до 13 августа, после чего появлялись лишь отдельные экземпляры. Лёт начинался вскоре после захода солнца, в сумерках, причём самцы, повидимому, опережали появление самок, по крайней мере на 1—1½ часа. Наряду с положительным фототаксисом, субимаго обладает, по всей вероятности, также и положительным тигмотаксисом, тогда как у имаго тигмотаксис уже не проявляется.

В 1957 г., массовый лёт начался в полнолуние. Авторы указывают на существование связи между летом и метеорологическими факторами, т. к. начало лёта совпало со значительным и резким повышением температуры и атмосферного давления.

OBSERVAȚII SINCRONICE ORNITOLOGICE PE DE-A LUNGUL MUREȘULUI ÎNTRE REGHIN ȘI ȚIRGU-MUREȘ

de Ștefan Kónya și Ștefan Kohl

Observațiile sincronice inițiate de către VASVÁRI (1942)¹ pînă în prezent nu au fost folosite în țară la noi.

Prin observațiile sincronice se studiază legăturile dintre migrația unor specii și biotopul, schimbările ecologice eventual intervenite precum și raportul dintre diferitele feluri de teren care, toate la un loc, pot să clarifice multe probleme în legătură cu migrația speciilor.

METODĂ DE LUCRU

Experimental am aplicat această metodă pe de-a lungul Mureșului între Reghin și Țirgu-Mureș, pentru ca din rezultatele obținute să putem trage concluzii, iar din observațiile de viitor să putem elimina greșelile comise.

Distanța amintită a fost împărțită în 6 porțiuni, mai bine zis 7, dintre care o porțiune paralelă cu Mureșul, urmînd o gîrlă de moară.

De la principalele puncte de plecare cite doi observatori se deplasează în sens contrar, și după ce se întilneau cu observatorii învecinați se reîntorceau la punctul inițial. Prin aceasta se elimina greșeala de a fi observat o porțiune de două ori sau chiar să fi scăpat una observație. Observațiile au fost planificate din 4 în 4 ore, dimineața de la 8 la 12, iar după-masă de la 13 la 17.

Cu fiecare prilej a fost consemnată ora precisă, fapt care la asemenea observații are o mare valoare. De asemenea am încercat să notăm numărul indivizilor ca și direcția zborurilor.

¹ VASVÁRI MIKLÓS, *Egyidejű madármegfigyelések különböző helyeken* (Observații sincronice ornitologice în diferite locuri) în Vadászati útmutató (Îndreptar de vînătoare), Budapesta, 1943.

De la bun început am știut că timpul ales nu este prea potrivit (14. III. 1965), fiindcă era începutul migrației, iar o mare parte a oaspeților de iarnă au migrat deja. Terenul nu era potrivit pentru a face observațiile dintr-un anumit loc, iar schimbarea permanentă a locului a influențat rezultatul observațiilor. Pe de altă parte am luat în evidență și speciile care de obicei nu prea se mișcă. Pe lângă aceste lipsuri am putut totuși arunca o privire asupra populațiilor de păsări care se găseau pe această distanță de 38—40 km într-un moment dat, fapt ce poate fi în strinsă legătură cu împrejurările ecologice oferite de teren.

Observațiile au fost efectuate de următorul colectiv: Antal Vasile, Gombos Attila, Kohl Ana, Kónya Ștefan, Kohl Ștefan, Szabó Iosif, Szombath Ștefan.

REZULTATUL OBSERVAȚIILOR

Observațiile făcute de cercetători au fost prelucrate pe tabele, iar pe baza acestora putem afla distribuția speciilor într-un moment dat. Din tabele au fost excluse acele specii care n-au putut fi identificate în mod precis. Stourile despre care s-a constatat că de pe un loc de observare au trecut la alt loc de observare sînt amintite numai o dată. (De exemplu: 4 năgîți zburînd în jos, la ora 8,25 și tot 4 exemplare au zburat peste 27 de minute, în sus la ora 11,52; 12 rațe mari zburau în jos și după toate probabilitățile aceste 12 exemplare au fost observate la un punct ceva mai jos, dar operația a fost făcută de un alt observator la ora 11,54).

Terenul observat trece în anumite locuri pe lângă așezări omenești, din care motiv s-au întîlnit mai multe specii sinantropice (*Streptopelia decaocto*, *Dendrocopos syriacus*, *Paser montanus*, *Parus maior*, *Turdus merula* etc.) Tabel nr. I—II.

Dacă încercăm să analizăm mai amănunțit speciile mai frecvente găsim următoarele: cel mai frecvent întîlnită (F:79,17) dar nu și specia cea mai numeroasă în indivizi, era c o d o b a t u r a (*Motacilla alba*). Au fost întîlnite mai frecvent în exemplare singuratice sau în perechi, dar cîteodată și în stol, 20 de exemplare, 15 exemplare. Păsările de obicei se aflau pe arăturile învecinate sau pe malul apei. Cele din stol erau probabil nou venite. Deoarece la ciocîrlia de cîmp (*Alauda arvensis*) era imposibil de notat fiecare exemplar, se pare că s-ar fi întîl-

nit mai rar (F: 70,83), numărul indivizilor în cursul primei etape a fost cel mai bogat (Q: 20,46). În etapa de după-masă frecvența era cu mult mai redusă (F: 20,83) fiindcă păsările necîntătoare sînt mai greu de observat.

Și cioara cenușie (*Corvus cornix*) poate fi găsită printre speciile mai frecvente (F: 66,67). De obicei a fost văzută singură sau în pereche și abia odată în stol de 12 exemplare — iar în observațiile de după masă poate fi considerată printre speciile mai frecvente.

Coțofana (*Pica pica*) este o pasăre frecventă și i-am găsit deja mai multe cuiburi clădite (F: 58,33). Totuși nu erau complet divizate în perechi. Așa de exemplu pe un copac nu prea mare au fost observate 17 exemplare.

Vrabia de cîmp (*Passer montanus*) se găsea mai frecvent la o distanță mai apropiată de așezările omenești (F: 54,17). De obicei se afla în grupuri de 3—5 exemplare și rareori și în stol mare de 50 exemplare. Din configurația terenului era de așteptat ca și păsările de baltă, mai ales rațele să fie prezente. În această zi însă a fost observată numai o singură specie și anume rața mare (*Anas platyrhynchos*, F: 41,67). În total s-au observat 148 de exemplare. Cum era și de așteptat, această specie căuta părți cu apă mai lentă. Așa de exemplu pe apă mai repejoară, între Reghin și Periș n-a fost observat nici un exemplar, pe cînd în gîrla morii care trece paralel cu această porțiune, s-au găsit 24 de exemplare. În părțile mai joase ale Mureșului erau mai frecvente. Și această specie a fost mai frecventă în orele de după-masă.

Observațiile de după-amiază erau cu mult mai rare și numai la 3 specii care se mișcă în stoluri, numărul indivizilor a fost mare; stîncuța (*Coloeus monedula* F: 20,83, Q: 47,88) a fost prezentă în număr mai mare în două stoluri. A fost vizibil un stol mai mare de nagîți, (*Vanellus vanellus*), alcătuit din 150 de exemplare. Și graurul (*Sturnus vulgaris*), a fost observat în stoluri (F: 12,50, Q: 11,72).

În timpul amiezii au fost observate numai 2 specii care în restul zilei n-au fost văzute, și anume: uliul de trestie (*Circus aeruginosus*) și pescărușul verde (*Alcedo atis*).

CONCLUZII

Observația sincronică ne permite să aruncăm o privire asupra componenței calitative și cantitative a ornito-faunei pe o porțiune de 38—40 km, pe de-a lungul Mureșului. Din tabelele anexă se pot citi mișcările mai dese de dinainte de amiază, ca și mișcările mai rare de după-amiază. În orice caz dacă am avea asemenea observații din mai multe locuri, atunci, de exemplu, am putea cunoaște mai precis adaptarea unor specii la situația ecologică dată. Tot prin această contribuție am vrea să atragem atenția asupra avantajelor și posibilităților muncii colective în această direcție.

Astfel subliniem că asemenea observații se pot efectua fără vreun utilaj special, în consecință ele se pot realiza și de către cadrele didactice de la școlile de cultură generală din mediul rural. Prin contribuția lor, prin sporirea numărului observațiilor, am putea trage concluzii valoroase privind combaterea biologică a insectelor dăunătoare agriculturii. Totodată s-ar putea realiza și o recenzare aproximativă privind componența ornito-faunei din anumite zone ale regiunii. Am mai putea releva și faptul că semnalarea unor specii mai rare de păsări ar constitui o contribuție de valoare la acțiunea de ocrotire a naturii.

Sperăm că această comunicare va trezi interesul cadrelor didactice și în viitor vom avea observații mai numeroase asupra faunei de păsări din regiunea noastră.

Tabel nr. i.

	Numele speciei Artname	Ora 8—9						Ora 9—10						Ora 10—11						Ora 11—12						T.	F.	Q.
		Porțiunea Abschnitt						Porțiunea Abschnitt						Porțiunea Abschnitt						Porțiunea Abschnitt								
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.			
1.	<i>Anas platyrhyncha</i>	—	—	—	1	10	—	—	—	52	5	36	—	—	22	—	—	2	—	—	2	—	—	6	12	148	41,67	9,23
2.	<i>Accipiter gentilis</i>	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4,17	0,06
3.	<i>Accipiter nisus</i>	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4,17	0,06
4.	<i>Buteo buteo</i>	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	6	8,33	0,37
5.	<i>Vanellus vanellus</i>	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—	—	—	24	8,33	1,50
6.	<i>Columba oenas</i>	6	—	7	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	16,67	1,12
7.	<i>Streptopelia decaocto</i>	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4,17	0,19
8.	<i>Dendrocopos syriacus</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4,17	0,12
9.	<i>Galerida cristata</i>	—	1	4	—	8	31	—	—	6	—	3	17	3	—	—	—	—	15	—	—	3	—	—	—	91	41,67	5,68
10.	<i>Alauda arvensis</i>	1	11	7	3	4	20	—	5	205	12	8	12	—	3	—	2	—	25	—	—	4	3	—	3	328	70,83	20,46
11.	<i>Corvus corax</i>	—	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	5	12,50	0,31
12.	<i>Corvus cornix</i>	2	4	1	7	2	1	1	—	—	10	1	11	3	—	—	5	2	15	—	1	—	—	—	23	89	66,67	5,55
13.	<i>Corvus frugilegus</i>	7	—	1	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	16,67	1,12
14.	<i>Coloeus monedula</i>	—	101	3	2	—	—	—	2	2	4	—	2	—	—	—	8	25	24	—	—	—	—	—	—	173	41,67	10,79
15.	<i>Pica pica</i>	15	6	9	22	12	—	19	1	5	—	—	8	7	7	—	—	4	6	1	—	—	—	—	—	122	58,33	7,61
16.	<i>Garrulus glandarius</i>	—	—	—	7	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	11	16,67	0,69
17.	<i>Parus maior</i>	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	11	—	2	—	—	—	1	19	25,00	1,19
18.	<i>Parus caeruleus</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4,17	0,06
19.	<i>Turdus pilaris</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	—	—	—	—	41	8,33	2,56
20.	<i>Turdus merula</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4,17	0,06
21.	<i>Saxicola torquata</i>	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4,17	0,06
22.	<i>Motacilla alba</i>	2	—	3	3	12	24	6	1	4	3	4	17	4	1	—	—	5	3	5	2	1	9	—	—	109	79,17	6,80
23.	<i>Lanius excubitor</i>	1	1	3	—	1	—	—	—	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	25,00	0,69
24.	<i>Sturnus vulgaris</i>	—	—	10	—	6	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	35	—	—	79	20,83	4,93
25.	<i>Passer domesticus</i>	—	—	—	—	—	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	4,17	1,75
26.	<i>Passer montanus</i>	11	5	4	—	—	10	—	62	—	—	20	9	2	2	—	—	7	42	3	—	—	—	—	15	192	54,17	11,98
27.	<i>Chloris chloris</i>	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4,17	0,06
28.	<i>Carduelis carduelis</i>	—	—	1	3	—	—	—	—	—	2	2	11	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	20	25,00	1,25
29.	<i>Carduelis cannabina</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4,17	0,06
30.	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4,17	0,19
31.	<i>Fringilla coelebs</i>	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	8,33	0,19
32.	<i>Emberiza citrinella</i>	—	—	—	—	31	—	—	14	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	12,50	2,99
33.	<i>Emberiza schoeniclus</i>	—	—	—	3	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	8,33	0,31

T = Numărul indivizilor
Zahl der Exemplare
F = Frecvența procentuală a speciei în raport cu numărul observațiilor
Prozentuales Vorkommen der Art im Verhältniss zur Zahl der Beobachtungen

Q = Numărul indivizilor unei specii, în raport cu numărul total al indivizilor
Gesamtzahl der Individuen einer Art im Verhältniss zur Gesamtzahl der Exemplare
N = Numărul total al indivizilor
Gesamtzahl der Exemplare

N = 1603

Tabel nr. 2.

	Numele speciei Artname	Ora 13—14						Ora 14—15						Ora 15—16						Ora 16—17						T.	F.	Q.
		Porțiunea Abschnitt						Porțiunea Abschnitt						Porțiunea Abschnitt						Porțiunea Abschnitt								
		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.			
1.	<i>Anas platyrhyncha</i>	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	4,17	0,68
2.	<i>Accipiter nisus</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	8,33	0,22
3.	<i>Buteo buteo</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4,17	0,22
4.	<i>Vanellus vanellus</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	—	—	—	—	—	—	—	150	4,17	17,06
5.	<i>Columba oenas</i>	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	8,33	0,22
6.	<i>Galerida cristata</i>	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	12,50	0,68
7.	<i>Alauda arvensis</i>	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	6	20,83	0,68
8.	<i>Corvus corax</i>	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	8,33	0,22
9.	<i>Corvus cornix</i>	5	1	—	2	—	—	4	—	—	10	1	—	—	—	—	2	4	11	1	—	—	—	—	—	41	41,67	4,66
10.	<i>Corvus frugilegus</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	4,17	0,22
11.	<i>Coloeus monedula</i>	—	4	—	4	—	—	200	202	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	421	20,83	47,83
12.	<i>Pica pica</i>	2	6	—	2	—	—	2	10	—	1	2	—	—	2	—	—	6	—	3	—	—	—	—	—	36	41,67	4,10
13.	<i>Garrulus glandarius</i>	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4,17	0,22
14.	<i>Parus maior</i>	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	16,67	1,02
15.	<i>Motacilla alba</i>	2	—	2	6	1	2	5	—	—	6	3	—	2	1	2	3	—	—	2	—	—	—	1	—	33	58,33	4,32
16.	<i>Motacilla cinerea</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4,17	0,11
17.	<i>Lanius excubitor</i>	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	8,33	0,22
18.	<i>Sturnus vulgaris</i>	—	—	—	75	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—	103	12,50	11,72
19.	<i>Passer montanus</i>	3	13	—	—	9	—	—	—	—	—	2	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	20,89	4,32
20.	<i>Carduelis carduelis</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	4,17	0,22
21.	<i>Carduelis cannabina</i>	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4,17	0,11
22.	<i>Emberiza citrinella</i>	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	7	16,67	0,79

**Synchronische ornithologische Beobachtungen längst des
Abschnittes des Mureș-Taals zwischen
Reghin und Tirgu-Mureș**

(Zusammenfassung)

Die synchronische Beobachtungen gestatten uns einen Einblick in die qualitative und quantitative Zusammensetzung der Ornithofauna eines 38—40 km langen Abschnittes des Mureș-Taals. Aus den Tabellen ist die grössere Bewegung während des Vormittags, wie auch die viel geringere Bewegung am Nachmittag zu ersehen. Jedenfalls, wenn von mehreren Stellen ähnliche Beobachtungen vorliegen, so könnten wir z. B. die Anpassung der einzelnen Arten an die vorhandenen ökologischen Gegebenheiten besser verstehen. Mit diesem Beitrag möchten wir zugleich auch auf die Möglichkeiten und Vorteile der in dieser Richtung auszuführenden gemeinsamen Arbeiten aufmerksam machen.

Синхронные наблюдения над орнитофауной вдоль русла реки Муреш между городами Регин и Тыргу-Муреш

(Р Е З Ю М Е)

Синхронные наблюдения дали авторам возможность установить качественный и количественный состав орнитофауны вдоль русла реки Муреш, на участке протяжением в 38 — 40 км. В приложенных таблицах показано, что до полудня перелёты являются более частыми, а после полудня — более редкими. Авторы считают что при условии наличия результатов подобных наблюдений, произведенных на большем числе участков, стало бы возможным составить более точное представление о приспособлении некоторых видов к данным экологическим условиям. В работе уделяется также внимание преимуществам и возможностям коллективной работы в этом направлении.

ISTORIE

INSEMNĂRI ARHEOLOGICE PE MARGINEA A DOUĂ MORMINTE GĂSITE ÎN CIMITIRUL SCITIC DIN CRISTEȘTI

de Andrei Zrínyi

I.

Comuna *Cristești* (Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, raionul Tîrgu-Mureș) este cunoscută de mult pentru așezarea romană descoperită acolo. Pînă în timpul din urmă renumele se datorea exclusiv acestui fapt.

Colectivul de muncă al muzeului regional din Tg.-Mureș urmărește cu o deosebită atenție teritoriul situat pe marginea stîngă a șoselei între Tg.-Mureș și Cristești pe terasa II. a Mureșului și anume parcela posterioară de pe fosta moșie numită *Szörtsey*. În cursul lucrărilor de exploatare a carierei de pietriș din această comună, au fost scoase la iveală numeroase obiecte aparținînd culturii Coțofeni și altele medievale. În afară de aceasta, dispunem de informații potrivit cărora au fost găsite opt morminte scitice, care nu au putut fi salvate și al căror inventar modest a ajuns parțial în proprietatea muzeului nostru.

La 8 iunie 1956 ni s-a comunicat că muncitorii de la „balastieră” au găsit un vas de dimensiuni mari în stratul de pămînt ce acoperă pietrișul. Vasul fusese, din nefericire, deteriorat, datorită faptului că între timp perețele carierei s-a prăbușit și aproximativ un sfert din vas a rămas în el, iar restul s-a amestecat cu cîțiva metri cubi de pămînt. Ceea ce s-a putut salva, am salvat. Alte cercetări în perete ne-a fost imposibil să întreprindem, deoarece pericolul prăbușirii era iminent. De aceea am fost siliți să suspendăm cercetările pînă cînd muncitorii de la carieră au avansat cu săpăturile așa de mult, încît terenul a devenit abordabil investigațiilor.

La 22 iunie filiala din Cluj a Academiei R.S.R. l-a trimis la Cristești pe cercetătorul I. H. CRIȘAN care fusese și el informat de condu-

cătorul de atunci al carierei, I. Boeriu și a întreprins și el cercetări. Săpăturile efectuate întretimp au făcut să apară la suprafață craniul celui de al 9-lea mormint pe care CRIȘAN l-a scos într-o stare deteriorată. Înaintînd mai adînc în peretele vertical de pămînt, au fost găsite cîteva anexe ale mormîntului: un vas mic cu toarta supraînnălțată, o zăbală de fier, un cuțit de fier și opt bucăți de nasturi de bronz cu urechi.¹ I. H. CRIȘAN încheiase cercetările, deoarece investigațiile nu mai puteau continua din cauza peretelui aflat pe punctul de a se surpa (Pl. VI. f. 4.). Tot inventarul a fost transportat la Cluj.

Atît teritoriul carierei cît și, mai cu seamă, mormîntul au continuat să rămînă sub observația noastră. La data de 5 septembrie, lucrările de exploatare avansaseră așa de mult, încît se ajunsese la săparea stratului de pămînt de deasupra mormîntului. Unul dintre membrii colectivului nostru de muncă urmărind desfășurarea acestor lucrări, le-a oprit în faza cînd s-au apropiat de nivelul mormîntului, efectuînd personal celelalte săpături. Astfel, el a avut posibilitatea să observe poziția scheletului într-o stare de conservare deplorabilă.²

Efectuarea săpăturilor a permis să se vadă un schelet culcat pe spate, orientat în direcție nord-vest—sud-est. În regiunea genunchiului stîng, între rotulă și mijlocul femurului, s-a găsit laolaltă 27 de bucăți de vîrfuri de săgeată din os, 25 de bucăți de vîrfuri de săgeată din bronz cu două tășuri, 63 de bucăți de vîrfuri de săgeată din bronz cu trei tășuri și 5 bucăți de vîrfuri de săgeată de fier, două săbii (akina-kes) și un tîrnăcop de luptă. În harta anexată arătăm poziția mormîntului, dînd și o secțiune a lui (Planșa IV și pl. V., fig. 1—2.).

La începutul lunii octombrie, conducerea carierei ne-a făcut o nouă comunicare și anume, că prin avansarea lucrărilor de exploatare s-a descoperit un nou mormint. Procedînd la desfacerea lui am văzut un

¹ I. H. CRIȘAN, *Mormîntul scitic de la Șaroș-Sonde*. Din activitatea științifică a Muzeului raional Mediaș, 3, 1955—1956., p. 64. Tot aici este amintit fragmentul de vas care a ajuns în posesiunea muzeului nostru. („Un vas mare cu proeminente“)

² Pentru cedarea materialului spre publicare mulțumesc pe această cale lui KÓNYA ISTVÁN.

← Cristești

→ Ta-Mureș

DN 15 km 67
(SITUAȚIA ACTUALĂ)

DN 15 km 67
(SITUAȚIA 1956)

CIMITIRUL SCITIC DIN CRISTEȘTI

PLAN DE SITUAȚIE ÎN 1956.

SCARA: 1:1000

(SCHIȚĂ)

LEGENDA

- LIMITELE CARIEREI
- MORMINTE DISTRUSE, NEIDENTIFICABILE
- MORMINTE IDENTIFICATE

DRUM DE ACCES

PĂMÎNT STERIL

MIȘCAT CU OCAZIA LUCRĂRIILOR DIN CARIERĂ

BARACĂ

BARACĂ

M.1.

M.2.

M.3.

M.4.

M.5.

M.6.

M.7.

M.9.

M.10.

TEREN ARABIL

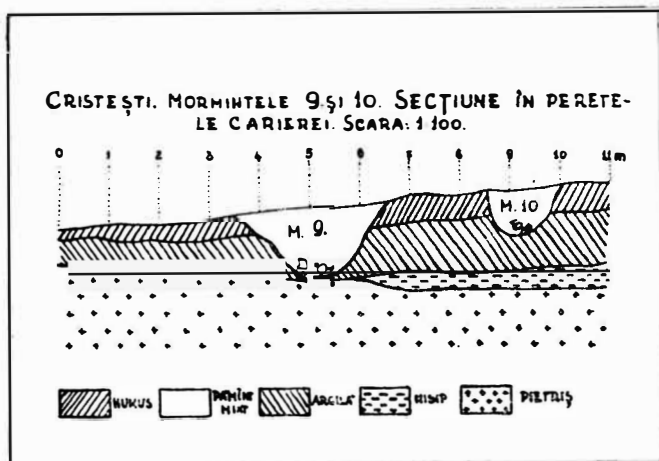
TEREN ARABIL

Pl. IV. Planul cimitirului scitic de la Cristești.

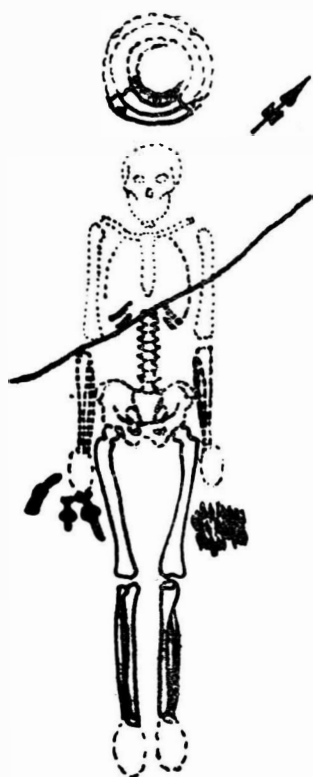
Tafel IV. Das skytische Gräberfeld bei Cristești.

Табл. IV. План скифского погребения в Кристешти.

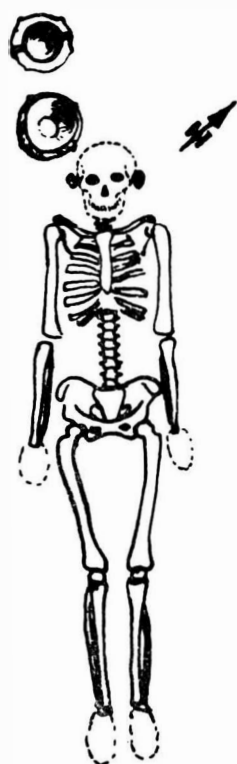
<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://muzeulmures.ro>

1.

2.

3.

Pl. V. fig. 1: Secțiunea cu mormintele nr. 9 și 10. Fig. 2. Mormîntul nr. 9.
Fig. 3. Mormîntul nr. 10.

Tafel V. Abb. 1. Grab Nr. 9 und 10 (Querschnitt). Abb. 2. Grab Nr. 9.
Abb. 3. Grab Nr. 10.

Табл. V. Рис. 1. Погребение № 9. и 10 (в разрезе) Рис. 2. Погребение
№ 9 Рис. 3. Погребение № 10.

<https://biblioteca-digitala.ro/> / <http://muzeulmures.ro>

4.

Pl. VI. fig. 4. Peretele carierei, mormîntul 9 (x) și 10 (xx).

Tafel VI. Abb. 4. Wand der Kiesgrube mit Grab 9 (x) und 10 (xx).

Табл. VI. рис. 4. Карьер гравия, погребение № 9 (x) и 10 (xx).

schelet întins în direcție nord-vest—sud-est, după toate probabilitățile fiind vorba de un mormint de femeie cu un inventar foarte sărăcăcios: în afară de două bucăți de inele de tâmplă din bronz cu capete conice, de un mic vas cu două toarte și de o strachină cu proeminențe și cu buza răsfrântă înăuntru nu s-a mai găsit nimic. Scheletul era atât de dezagregat, încît nu mai rămăsese din el propriu zis decît urmele. Numai craniul era într-o stare ceva mai bună, dar și acesta deteriorat de muncitori, dat fiind, că era punctul cel mai proeminent. De notat, că muncitorii și-au dat seama că este vorba de un mormint numai după ce au observat craniul aproape sfărîmat. În harta noastră acest mormint este marcat cu numărul 10 (pl. IV., V. fig. 1. și 3.).

II.

În cele ce urmează facem descrierea obiectelor și prezentăm rezultatele analizei întreprinse asupra inventarului celor două morminte. Nu dispunem de un spațiu suficient pentru a ne ocupa amănunțit de fiecare piesă. Astfel dintre vîrfurile de săgeată, vom stăruî numai asupra cite unui exemplar mai caracteristic, care poartă amprenta generală a tipului respectiv. Menționăm de asemenea de la început, că ne vom ocupa numai de aceea parte de inventar a complexului arheologic, care a fost transportată la Tg.-Mureș.

INVENTARUL MORMÎNTULUI 9.

OBIECTE DE CERAMICĂ. *Fragmentele vasului de dimensiuni mari.* Inițial, vasul era așezat în prelungirea scheletului deasupra craniului. După cum am amintit, nu am reușit să salvăm decît fragmente din el. Acest obiect este aproximativ un sfert din peretele și gîtul unui vas de dimensiuni mari, lucrat cu mîna, avînd o formă bitronconică. Buza lui este puternic răsfrîntă în afară, iar sub ea are un briu ornamental, brăzdat. La confluența dintre gîtul și mijlocul bombat al vasului, se găsește o scobitură în formă de șanț, din care se reliefează proeminențe ornamentale mai mici, foarte probabil patru la număr. În starea lui actuală fragmentul de vas are numai două proeminențe. Sub pîn-

tecele vasului se află o toartă ornamentală orientată în jos, a cărei poziție lasă să se presupună că vasul avea patru ornamente de acest fel. Obiectul este făcut din masă argilooasă cu ingrediente, arsă pînă la roșu înăuntru, iar în exterior de culoare brună închisă și neagră, fiind netezit cu multă grijă. Dimensiunile sînt următoarele: înălțimea actuală 420 mm (inițial aceasta a putut fi de 500—600 mm); diametrul buzei 330 mm; diametrul la bază nu poate fi măsurat. Grosimea pereților este în medie de 12—15 mm (Planșa VII, fig. 5 și pl. VII f. 6 a-b).

VÎRFURILE DE SAGEATA s-au găsit așezate laolaltă în regiunea genunchiului stîng al scheletului. Din poziția lor se poate deduce, că au fost puse în mormint într-o tolbă, deși nu am descoperit nici o urmă a acesteia.

În ceea ce privește materialul, am găsit vîrfuri de săgeată făcute din os, din bronz și din fier. Vîrfurile de săgeată din bronz se caracterizează printr-o impresionantă diversitate de forme. (pl. IX, fig. 7—10.)

A) *Vîrfurile de săgeată făcute din os* sînt înalte, lungi, zvelte, avînd o formă piramidală și o bază pătrată, exceptînd o singură piesă. Despre majoritatea lor se poate afirma, că a avut gaură de înmănușare.

Ca dimensiuni și formă, aceste vîrfuri se pot împărți în trei grupe:

A a) Vîrfurile din prima grupă au o lungime de 42 mm, lărgimea bazei de 7 mm și capătul acesteia în linie dreaptă. Adîncimea gaurei de înmănușare este de 8 mm, iar diametrul de 4 mm. Această formă este reprezentată de un singur exemplar.

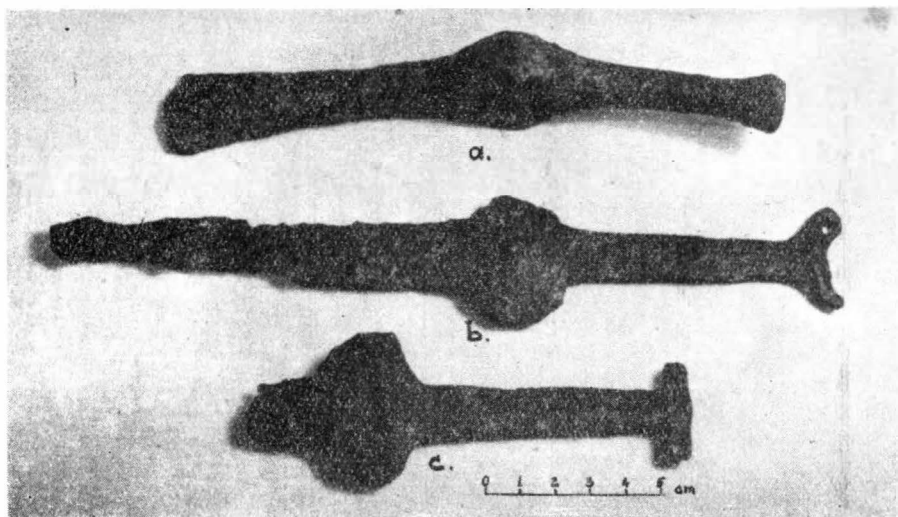
A b) Al doilea tip este format din vîrfuri cu o lungime oscilînd între 20—36 mm, lărgimea bazei de 6—7 mm, adîncimea gaurei de înmănușare de 6—12 mm și diametrul ei de 4—5 mm, avînd la bază pe fiecare din cele 4 părți cite o încreștătură în formă triunghiulară, formînd astfel pe muchii niște proeminențe scunde. Această variantă este reprezentată de 25 de bucăți.

A c) Vîrf de săgeată plat, dăltuit cu cuțitul, în formă de frunză, semănînd cu vîrfurile de săgeată din bronz cu două aripi. Pentru fixarea lui s-a folosit un ghimpe, care pornind de la bază înaintează în direcția vergelei, subțindu-se puțin. Este de presupus că fixarea s-a făcut prin încreștarea săgeții, prin potrivirea ghimpei și apoi prin strîngerea săgeții cu fire sau mai ales cu tendoane sau corzi.

Dimensiuni: lungimea 29 mm, din care 5 mm reprezintă lungimea ghimpelui. Lățimea 9 mm și grosimea 4,5 mm.

5.

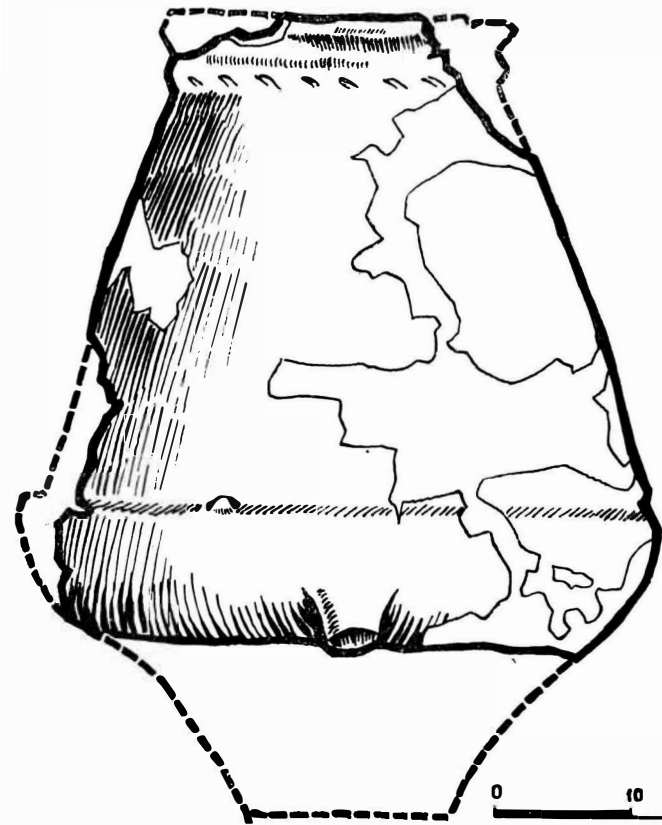
6.

Pl. VII. fig. 5. Fragment de vas cu proemințe din mormîntul nr. 9.

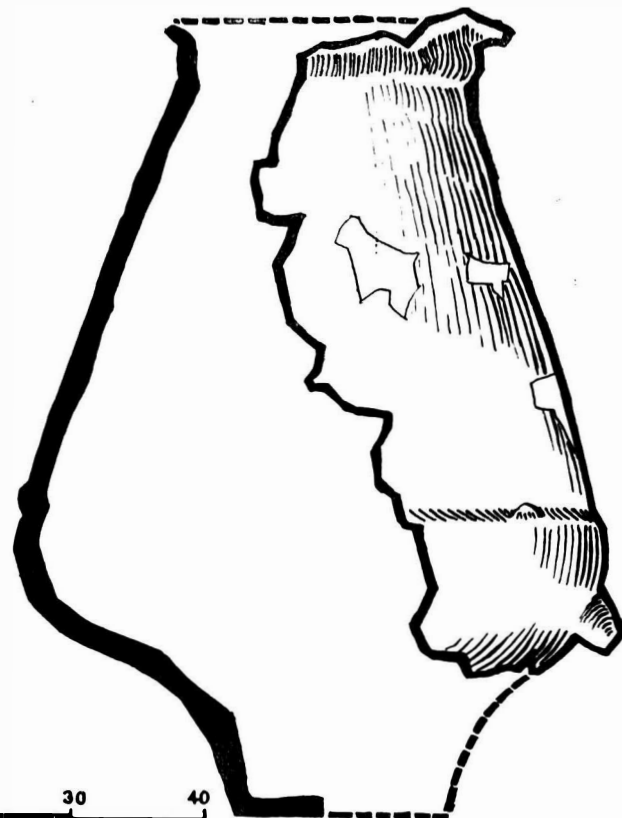
Fig. 6. Arme din mormîntul nr. 9.

Tafel VII. Abb. 5. Bruchstück eines Gefäßes mit Griffknubben aus dem Grab. Nr. 9. — Abb. 6. Waffen aus dem Grab Nr. 9.

Табл. VII. Рис. 5. Сосуд из погребения № 9 Рис 6. Железный топор и акытаки из погребения № 9.

a.

b.

6.

Pl. VIII. — Tafel VIII. —

Табл. VIII.

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://muzeulmures.ro>

Din tipul acesta avem un singur exemplar.

Dintre cele 27 de vîrfuri de săgeată făcute din os 3 se află într-o stare de conservare destul de bună, celelalte fiind în mare măsură deteriorate. Fiecare din acestea este puternic infiltrată cu rugină de bronz. Pare întemeiată presupunerea că vîrfurile au fost făcute din oase de animale, foarte probabil din femur sau tibie. Piese din prima grupă sînt redată în planșa X/11., a doua în planșa X/12, iar din a treia în planșa X/13.

B) *Vîrfurile de săgeată făcute din bronz*, așa cum am menționat, prezintă o remarcabilă bogăție de forme. În linii mari se pot distinge patru tipuri: B a) Vîrfuri cu două tășuri, cu aripi, cu cîrlig („pinten lateral“) și cu gaură de înmănușare; B b) Vîrfuri cu trei tășuri, cu aripi, cu cîrlig și cu gaură de înmănușare; B c) Vîrfuri cu trei tășuri, fără aripi, cu cîrlig și cu gaură de înmănușare; B d) Vîrfuri cu trei tășuri, cu aripi, fără cîrlig și cu gaură de înmănușare. Un studiu mai minuțios ne-a permis ca în cadrul acestor patru tipuri generale să stabilim mai multe variante.

B a) *Vîrfuri de săgeată cu două tășuri, cu aripi, cu cîrlig și cu gaură de înmănușare*. În general acestea au forma unei frunze, la mijloc o spinare cilindrică („nervură mediană“) din care se ramifică în ambele părți niște aripi asemănătoare unor plăci. În partea inferioară a spinării, (adică „pe gît“) la același nivel cu aripile, se află un cîrlig curbat în jos, a cărui secțiune transversală este rombică și care se subțiază progresiv spre capăt.

Dimensiunile acestor vîrfuri sînt variate: lungimea lor, inclusiv cîrligul, oscilează între 35 și 44, fără cîrlig între 32 și 41 mm; lățimea maximă inclusiv aripile 8—14 mm; diametrul gaurei de înmănușare 5—7 mm; grosimea pereților gaurei de înmănușare este în medie de 1 mm, iar adîncimea de 5—26 mm; lungimea cîrligului între 8 și 18 mm. Lungimea aripilor este în medie de 26—28 mm, iar lungimea „gîtului“ prezintă o valoare medie de 10 mm.

Ca diverse variante pot fi enumerate următoarele:

B a/1. O formă masivă, largă, asemănătoare unei frunze de laur. Lățimea maximă a aripilor se află aproximativ la mijlocul lungimii complete a vîrfului de săgeată. 10 bucăți aparțin acestei variante (Pl. X/14).

B a/2. Vîrfurile de săgeată grupabile în această categorie prezintă aspectul unei frunze de laur și au cam aceleași dimensiuni ca și cele din varianta anterioară, cu deosebirea că lungimea e mai mare. La va-

rianta anterioară lungimea calculată de la rădăcina aripilor este de 10 mm, iar la varianta în chestiune este de 17 mm, încît cîrligul nu depăşeşte lungimea „gîtului“ (planşa X/15.). Un singur exemplar reprezintă această formă.

B a/3. Varianta a treia prezintă în general aceleaşi particularităţi ca şi forma B a/1. Ca deosebire se remarcă faptul, că grosimea aripilor la rădăcina lor este mult mai mică decît la tăiş, şi că lăţimea maximă nu se află la mijloc, ci în treimea de la vîrf. De asemenea pe spinare se vede o creastă ca o furculiţă cu trei braţe, dar numai de o singură parte (planşa X/16). Din această variantă fac parte 2 exemplare.

B a/4. Piese care se încadrează aici au forma unei frunze de salcie, fiind deci mai înguste. Lăţimea lor maximă variază între 9 şi 11 mm. Celelalte dimensiuni sînt similare cu ale celorlalte forme. Aripile se desprind din spinare chiar de la rădăcina cîrligului. Pe linia mijlocie a spinării se află o creastă dreaptă care uneori are porţiuni şlefuite pe măsură ce se ascute. Din această variantă avem 8 bucăţi (Planşa X/17.).

B a/5. Exemplarele din această categorie au aceleaşi dimensiuni ca cele din varianta B a/4, şi forma unei frunze de salcie. Pe spinarea lor se vede o creastă dreaptă care la nivelul rădăcinii cîrligului se ramifică în trei braţe. Trei exemplare pot fi enumerate în această subgrupă (Planşa X/18.).

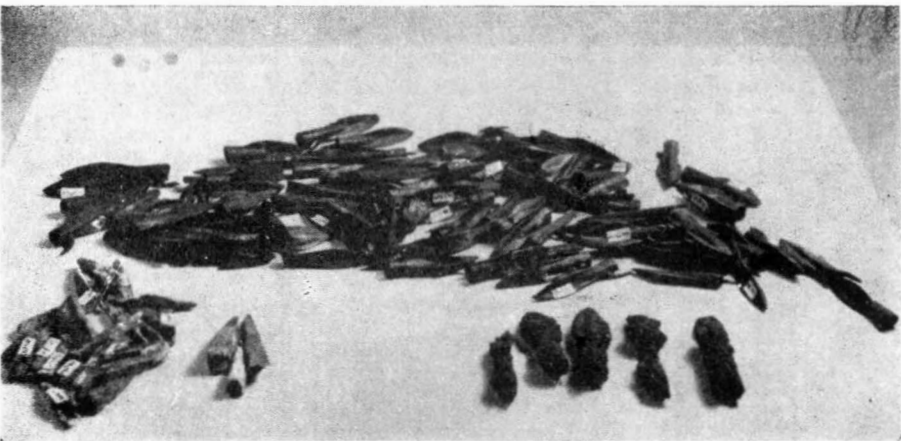
B a/6. Vîrfurile care pot fi trecute aici sînt mai înguste, avînd forma unei frunze de salcie şi lăţimea maximă în prima treime a părţii superioare. Dimensiunile lor concordă cu cele ale variantelor B a/4 şi B a/5, prezentînd deosebirea că pe spinare se văd trei creste apropiindu-se una de cealaltă spre vîrf. Din această variantă avem un singur exemplar (Planşa X/19).

În total avem 25 de bucăţi, aparţinînd acestor 6 variante cu două aripi.

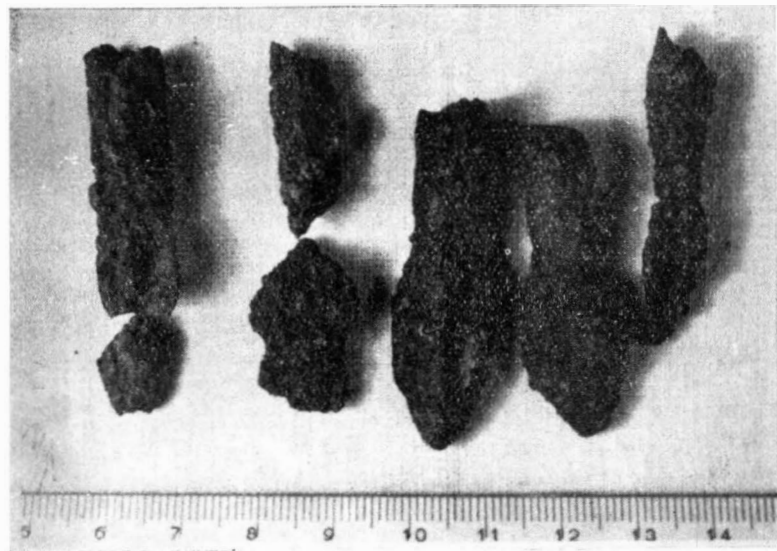
B b) *Tipul cu trei tăişuri, cu aripi, cu cîrlig şi cu gaură de înmănuşare.*

Dimensiunile medii ale exemplarelor ce aparţin acestui tip sînt următoarele: lungimea totală împreună cu cîrligul 32—44 mm, fără cîrlig 31—43 mm; lărgimea maximă 8—11 mm, diametrul exterior al spinării 5—7 mm, grosimea peretelui în medie 1 mm, adîncimea gaurei de înmănuşare 7—21 mm; diametrul interior 3—5 mm; grosimea aripilor variază între 1—1,4 mm, lungimea medie a aripilor între 25—30 mm; lungimea cîrligului 10—16 mm, iar lungimea „gîtului“ oscilează între 9 şi 13 mm.

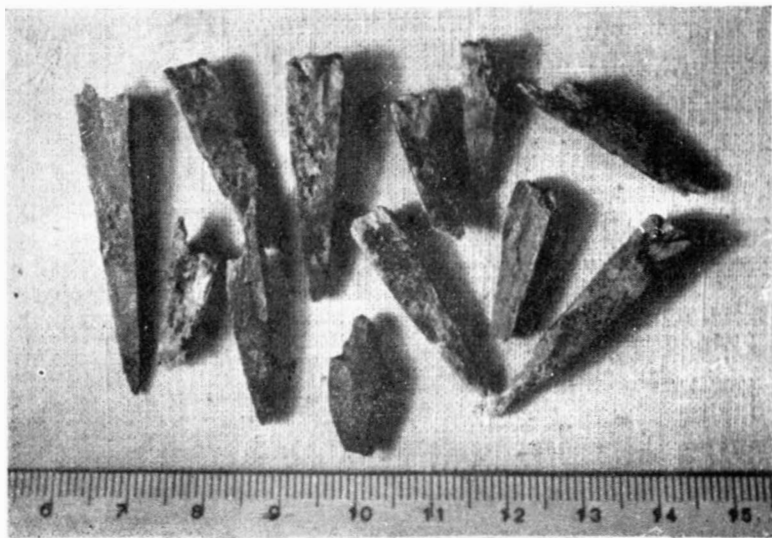
La fel ca vîrfurile de săgeată cu 2 aripi, acest tip prezintă şi el mai multe variante.

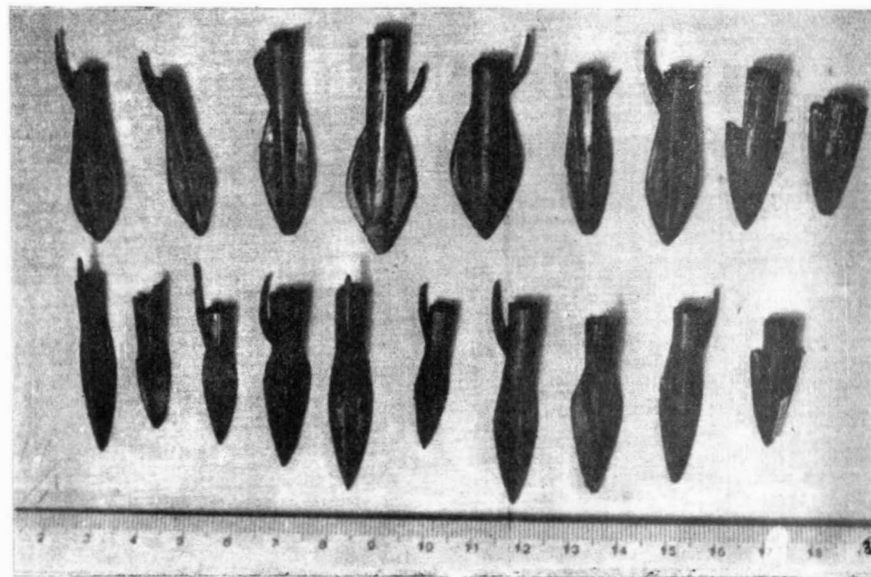
7.

9.

8.

10.

Pl. IX. fig. 7—10. Vîrfuri de săgeți din mormîntul nr. 9.
 Tafel IX. Abb. 7—10. Pfeilspitzen aus dem Grab Nr. 9.
 Табл. IX. Рис. 7-10. Наконечники стрел из погребения № 9.
<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://muzeulmures.ro>

B b/1. O formă lungă, îngustă, asemănătoare unei frunze de salcie. Spinarea ține pînă la lățimea cea mai mare a aripilor, unde printr-un coboriș domol, dispăre. În mijlocul spinării se află o creastă dreaptă (de toate trei părțile). Cîrligul se curbează, formînd un arc ușor îndoit sub „gîtul” vîrfului de săgeată. Aripile încep chiar de la nivelul rădăcinii cîrligului. Avem trei bucăți care aparțin acestei categorii (Planșa X/20).

B b/2. În această variantă se grupează vîrfurile de săgeată mai scurte, mai groase și cu un aspect mai bondoc. Între cîrlig și aripi există o distanță de 1—2 mm. La unele exemplare pe spinare se observă o creastă dreaptă. 30 de vîrfuri de săgeată aparțin acestui tip (Planșa X/21.).

B b/3. Vîrfuri de săgeată înguste, scurte și cu trei tășuri. Tipologic, ele formează o fază intermediară între grupa B b/1 și grupa B b/2. La unele exemplare spinarea se prelungește în aripi printr-un coboriș ușor, aproape imperceptibil, la altele în schimb, această trecere se face printr-un unghi brusc sub forma unei linii frînte. Dintre toate vîrfurile de săgeată cu aripi și cu trei tășuri acestea sînt cele mai înguste. Avem în total 16 bucăți (Planșa X/22.).

B c) *Vîrfuri de săgeată din bronz cu trei tășuri, cu cîrlig, cu gaură de înmănușure, dar fără aripi.* În general dinnesiunile acestora concordă cu cele ale vîrfurilor de săgeată cu trei tășuri și cu aripi, dar trebuie să menționăm, că la capăt ele prezintă o formă piramidală cu bază triunghiulară. Pe mijlocul spinării se observă o creastă care la unul din exemplarele existente se prelungește și pe interspațiul dintre două tășuri, pînă în vîrf.

Tipologic, această grupă poate fi derivată din vîrfurile de săgeată cu trei tășuri și cu aripi, dar practic exemplarele care-i aparțin nu au fost făcute prin șlefuirea aripilor, ci turnate direct în forma lor.

B c/1. Un exemplar este fără cîrlig; în rest toate celelalte prezintă particularitățile amintite mai sus. În total 8 bucăți pot fi considerate ca încadrîndu-se în această variantă (Planșa X/23.).

B c/2. În această categorie nu putem aminti decît un singur vîrf de săgeată. Dimensiunile și forma lui sînt identice cu cele ale exemplarelor din grupa B c/1. Notăm următoarea deosebire: creasta de pe spinare se ramifică în trei direcții, ca o furculiță, sub rădăcina cîrligului (Planșa X/24.).

B c/3. Și această grupă este reprezentată de un singur exemplar, ale cărui dimensiuni sînt identice cu dimensiunile vîrfurilor din grupa

precedentă. Trebuie să subliniem însă deosebirea că de toate trei părțile spinării se află câte două creste paralele (Planșa X/25.).

B c/4. Tot un singur exemplar avem și în această variantă, dimensiunile căruia sînt identice cu cele ale grupelor precedente. Pe spinare creasta lipsește, la fel ca și cîrligul.

B d) *Vîrfuri de săgeată cu trei tășuri, cu aripi, cu gaură de înmănușare, dar fără cîrlig.* În total avem 3 exemplare care aparțin acestui tip. Se disting două variante:

B d/1. Prima formă are „gîtul” lung, gaură de înmănușare, aripi, trei tășuri, dar nu are cîrlig. Aripile se curbează domol, formînd pe muchie câte un cîrlig ca o undiță.

Dimensiuni: lungimea 32 mm; lățimea maximă 12 mm; diametrul exterior al spinării 7 mm; grosimea peretelui 1 mm, adîncimea gaurii de înmănușare 15 mm; diametrul interior 4,5 mm; lungimea aripilor 22 mm, grosimea lor 1,5 mm. Această variantă este reprezentată de un singur exemplar (Planșa X/26.).

B d/2. A doua formă are „gîtul” mai scurt, gaură de înmănușare, aripi, trei tășuri și nu are cîrlig. Ea este similară variantei B d/1, deosebirea manifestîndu-se numai prin scurtimea „gîtului”, ceea ce face ca aceste vîrfuri să fie mai scurte și groase. Lungimea lor e de 24—27 mm. Celelalte dimensiuni concordă cu dimensiunile variantei B d/1. Avem două exemplare care se încadrează în acest tip (Planșa X/27.).

Făcînd o recapitulare, rezultă că din tipul B a) avem 25 de bucăți, din tipul B b) 49 de bucăți, din tipul B c) 11 și din tipul B d) 3; în total deci 88 de vîrfuri de săgeată făcute din bronz.

Menționăm faptul că la toate vîrfurile de săgeată din bronz aripile sînt ascuțite ca un tăiș. Exceptînd cîteva bucăți celelalte exemplare sînt într-o stare de conservare atît de bună, încît în 70 s-au găsit chiar și rămășițele părții lemnoase a săgeții. Dintre acestea 49 de bucăți au permis să facem secțiuni.

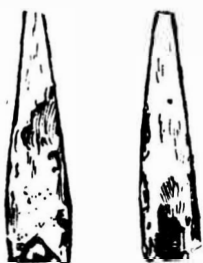
C) *Vîrfuri de săgeată din fier.* Cele 5 bucăți de vîrfuri de săgeată făcute din fier constituie o grupă remarcabilă a inventarului arheologic. Din aceste cinci numai 2 și-au păstrat forma inițială, iar celelalte 3 sînt într-o stare atît de deteriorată încît este cu neputință să se stabilească dimensiunile inițiale.

Ele se împart în două grupe tipologice: C a) vîrfuri de săgeată cu două tășuri, și C b) vîrfuri de săgeată cu trei tășuri.

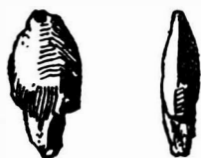
C a) Vîrfurile de săgeată din fier cu două tășuri au forma unei frunze de laur, aripi și gaură de înmănușare. Probabil că ele au avut și

11.

12

13

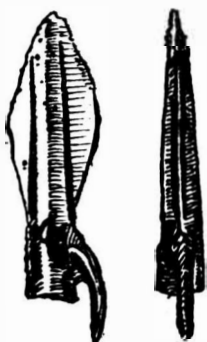
14.

15.

16.

17.

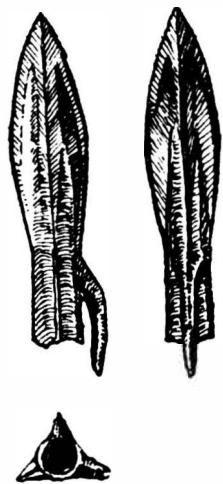

18.

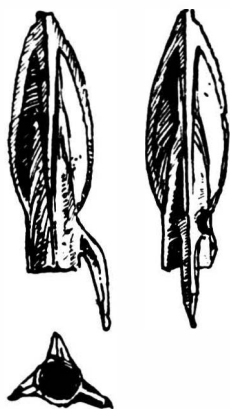

19.

Pl. X. fig. 11—29. Vîrfuri de săgeți din mormîntul nr. 9.
Tafel X. Abb. 11—29. Pfeilspitzen aus dem Grab Nr. 9.
Табл. X. Рис. 11—29. Наконечники стрел из погребения № 9.

20.

21.

22.

23.

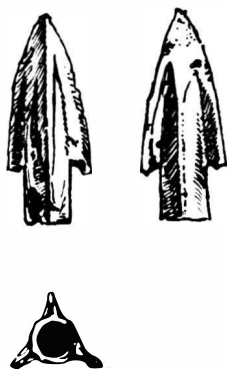
24.

25.

26.

27.

28.

29.

Pl. X. fig. 11—29. Vîrfuri de săgeți din mormîntul nr. 9.
 Tafel X. Abb. 11—29. Pfeilspitzen aus dem Grab Nr. 9.
 Табл. X. Рис. 11-29. Наконечники стрел из погребения № 9.
<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://muzeulmures.ro>

cîrlig, dar nu am găsit nici un indiciu pentru verificarea acestei supoziții. Între cele două aripi se află o spinare bine vizibilă. Pieseile sînt într-o proastă stare de conservare; numai oxidul de fier mai păstrează forma, masa de metal propriu-zis a dispărut.

Dimensiuni: lungimea 47 mm, lățimea 14 mm, lungimea aripilor 28 mm, lungimea „gîtului” 19 mm, diametrul 10 mm, diametrul interior al gaurei de înmănușare 5 mm, adîncimea 18 mm, grosimea aripilor 3 mm. Din această categorie avem 3 exemplare (Planșa X/28.).

C b) Vîrfuri de săgeată din fier cu trei tășuri, cu gaură de înmănușare, cu aripi. Din nenorocire aceste vîrfuri sînt atît de ruginite, în cît părțile lor componente nu se mai disting, iar dimensiunile actuale redau numai cu aproximație mărimea inițială: lungimea 55 mm, din care 30 mm reprezintă lungimea aripilor și 25 mm lungimea „gîtului”; lățimea aripilor este de 11 mm, diametrul exterior al spinării 10 mm, diametrul interior al gaurei de înmănușare 5 mm. Celelalte dimensiuni nu pot fi măsurate din cauza stării deteriorate a pieselor. Din acest tip avem 2 exemplare (Planșa X/29.).

Între forma vîrfurilor de săgeată din bronz și forma vîrfurilor de săgeată de fier există o evidentă asemănare. Atît formele cu două tășuri, cît și cele cu trei tășuri pot fi deduse din vîrfurile de săgeată din bronz, deosebirea constînd doar în mărimea dimensiunilor, de altfel prea puțin remarcabilă.

AKINAKES. Printre anexele mormintului s-au găsit două bucăți de akinakes, așezate lingă femurul drept. Una dintre ele este într-o stare destul de bună, iar cealaltă are lama deteriorată de rugină. Aceste obiecte reprezintă de fapt două tipuri deosebite:

1. Un tip cu minierul scurt, prezentînd o secțiune transversală în formă de lentilă și terminîndu-se printr-o bară transversală dreaptă. Minierul se lărgeste ușor spre rădăcină, fiind făcut din placă de fier de aceeași grosime. Probabil că atît lama, cît și minierul sînt lucrate din aceeași bucată de metal. În sprijinul acestei păreri pledează și faptul, că garda cordiformă clasică este confecționată din două plăci unite ulterior. Secțiunea transversală a lamei permite să se presupună că aceasta a avut două tășuri; lungimea ei inițială nu poate fi stabilită deoarece lama lipsește aproape de la rădăcină. Pe partea de lamă păstrată lipsește atît șanțul pentru singe cît și spinarea. Probabil că minierul a fost acoperit cu substanță organică ale cărei urme au dispărut, la fel ca și ale niturilor,

Garda cordiformă este asimetrică, iar bara transversală fixată de capătul mînerului printr-o pană verticală.

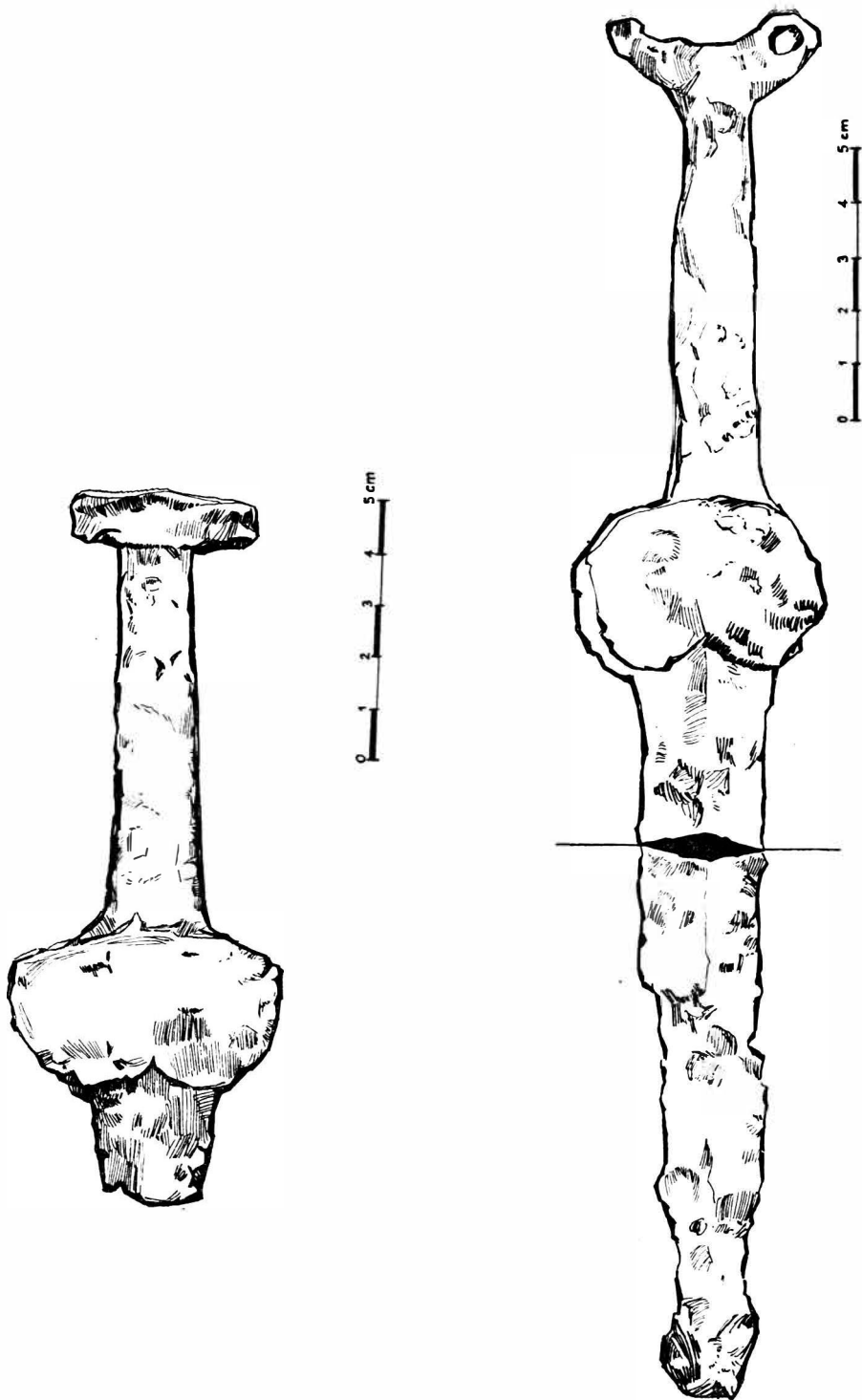
Dimensiuni: lungimea completă 165 mm, lungimea mînerului 75 mm, lăţimea sub bara transversală 14 mm, iar deasupra gardei 18 mm, grosimea la mijloc 4,5 mm; lungimea gardei cordiforme 51 mm, lăţimea la mijloc 30 mm, grosimea la mijloc 9 mm, la margini 5 mm; lungimea barei transversale 34 mm, lăţimea 8 mm, grosimea la mijloc 7 mm, la margini 4 mm; lungimea actuală a lamei măsurată de la baza gardei cordiforme 24 mm, lăţimea sub ea 30 mm, la capăt 19 mm, grosimea 3 mm şi la tăişuri 1 mm. Lungimea lamei în starea ei iniţială a fost după toate probabilităţile de 200—300 mm (Planşa VII./6 c. şi XI./30.)

2. Bara transversală a mînerului se subţiază şi răsucindu-se ca o spirală se curbează (bară transversală cu antenă). Mînerul pornind de la bara transversală în direcţia gardei cordiforme obişnuite se lărgeste treptat. Lama şi mînerul sînt dintr-o singură bucată. La fel ca la exemplarul 1., şi aici garda cordiformă rezultă din unirea a două jumătăţi. Prima jumătate s-a detaşat din cauza ruginei. Nici această gardă nu are o formă simetrică. Pe mîner nu se observă urme de brazdă şi de nituri, deşi presupunem că o analiză metalografică minuţioasă ar putea să le pună în evidenţă. Lama care se subţiază treptat spre capăt, are la mijloc o spinare abia vizibilă. Şi acest akinakes reprezintă tipul cu două tăişuri. Bara transversală cu antenă probabil că a fost fixată pe mîner printr-un ic (pană) ca şi în cazul exemplarului precedent.

Dimensiuni: lungimea completă 251 mm; lungimea corpului mînerului 75 mm, lăţimea sub antenă 15 mm, deasupra gardei 21 mm, grosimea ei la mijloc 5 mm; lungimea barei transversale cu antenă 37 mm, lăţimea la mijloc 9 mm, la capătul curburii 14,5 mm, grosimea la mijloc 7,5 mm, la capătul curburii 4 mm (unul din capete lipseşte); lungimea gardei cordiforme 45 mm, lăţimea pe una din părţi 32 mm, iar pe cealaltă 30 mm, grosimea la mijloc 12 mm, iar la margine 4 mm, respectiv 2,5 mm; lungimea actuală a lamei măsurată de la garda cordiformă este 130 mm, lăţimea sub gardă 31 mm, la capăt 12 mm, grosimea medie măsurată pe spinarea 4 mm, la extremităţi 1,5 mm. Potrivit calculelor noastre estimative, lungimea iniţială a lamei a fost de aproximativ 400—500 mm (Planşa VII./6 b. şi XI./31.).

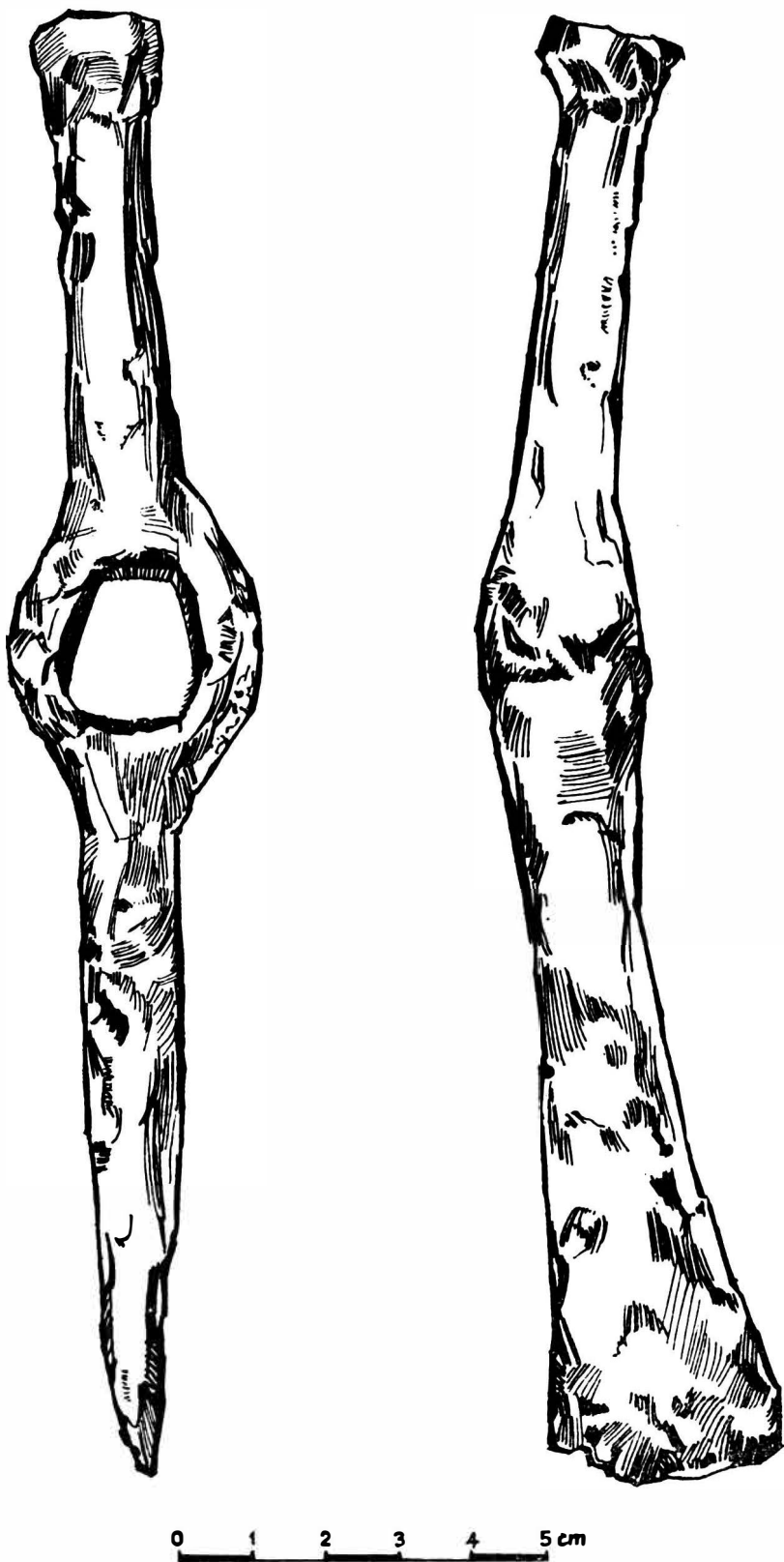
TÎRNĂCOPUL DE FIER. Este un tîrnăcop uşor îndoit şi cu tăişul arcuit. Muchia cu toate că rugina a bombat-o, prezintă o secţiune transversală pătrată puţin îngroşată. În jurul gaurei mînerului corpul tîrnăcopului este uşor lărgit. Gaura s-a lungit în direcţia lungimii tîrnăcopului, avînd o formă de hexagon neregulat.

Dimensiuni: lungimea 201 mm, lăţimea lamei 31 mm, muchia 16×19 mm, grosimea la nivelul gaurei pentru coadă 23 mm, lăţimea în acelaşi loc 36 mm, partea gîtului dinspre tăiş, este de 17 mm lată şi 15 mm groasă, iar partea dinspre muchie este largă de 17 mm şi groasă de 16 mm. Diametrele gaurei sînt de 19 mm şi 24 mm, iar înălţimea de 23 mm (Planşa VII./6 a. şi XII./32.).

Pl. XI. fig. 30—31. Akinakesuri din mormîntul nr. 9.
Tafel XI. Abb. 30—31. Akinakes aus dem Grab Nr. 9.

Табл. XI. Рис. 30-31. Акинаки из погребения № 9.
<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://muzeulmures.ro>

Pl. XII. fig. 32. Tîrnăcop de luptă din mormîntul nr. 9.

Tafel XII. Abb. 32. Lochaxt aus dem Grab Nr. 9.

Табл. XII. Рис. 32. Боевой топор из погребения № 9.

INVENTARUL MORMINTULUI NR. 10.

OBIECTE DE CERAMICĂ. *Oala cu formă bitronconică* este făcută dintr-o masă argilooasă cu ingrediente, arsă pînă la roșu închis. Pe pîn-tecele ei se găsesc patru proeminențe ornamentale orientate în sus. Buza oalei este răsfrîntă în afară. Una din cele două toarte are o triplă compartimentare. Oala este lucrată cu mîna.

Dimensiuni: înălțimea 145 mm, diametrul la buză 119 mm, diametrul bazei 80 mm, diametrul maxim (fără toarte) 168 mm, grosimea pereților în medie 10 mm (Planșa XIII/34 și XIV/37.).

Strachină cu buza răsfrîntă înăuntru. Acest vas este făcut din lut cu impurități amestecate cu nisip de cuarț și arse pînă la negru-cenușiu. E bine lustruit. Pe partea de sub buză se află patru proeminențe așezate contralateral, orientate în jos și cu virfurile teșite. Din fiecare proeminență pornește spre stînga o dungă netezită care înaintează peste proeminența următoare și la a treia se pierde în buza strachinei. În mormînt, strachina a fost așezată lîngă vasul bitronconic, conținînd fragmente de omoplat și coastă foarte probabil de iepure, într-o stare de deteriorare.

Dimensiuni: înălțimea 110 mm, diametrul la buze 280 mm, diametrul bazei 120 mm, grosimea peretelui 10—12 mm (Planșa XIII/33 și XIV/36.).

PODOABE. *Inele de tîmplă cu capetele conice.* De ambele părți ale craniului, aproximativ la nivelul urechilor am găsit două inele de tîmplă cu capetele conice. Unul dintre ele este rupt în două părți, iar celălalt este integru. Ambele se află într-o bună stare de conservare. Semnalăm ca un fapt caracteristic că numai conul ce se află la unul dintre capete a rămas integru, iar celălalt s-a deteriorat probabil din cauza îndelungatei sale utilizări, încă înainte de a fi pus în mormînt.

Dimensiuni: diametrul bazei conului inelelor din sîrmă de bronz de 3 mm, este de 6 mm. Diametrul este de 60 de mm, respectiv de 50 de mm, iar circumferința, adică lungimea desfășurată a inelului, 184 mm. respectiv 188 mm (Planșa XIII/35 și XV/38.).

III.

ANALIZA MATERIALELOR.

Analizînd inventarul arheologic al mormintului 9 și în primul rînd vîrfurile de săgeată am făcut numeroase constatări pe care nu le socotim lipsite de interes.

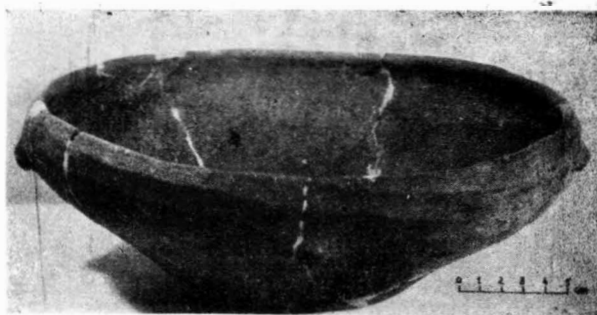
Într-una din lucrările sale, BOTTYÁN ÁRPAD³ semnalează că de partea proeminenței vîrfurilor de săgeată cu trei tășuri și gaură de înmănușare, se află deseori o deschizătură. Și în materialul studiat de noi, am găsit la o bună parte a pieselor astfel de găuri, cărora la început nu le-am putut găsi explicația, și de aceea am căutat să aflăm care a fost destinația lor, cu atît mai mult cu cît la unele exemplare ele se găsesc pe spinare, aproximativ la mijlocul lungimii vîrfului de săgeată (Planșa XVI/43, la mijloc). Studiînd și comparînd cu atenție toate piesele din materialul nostru ne-am putut da seama că aceste găuri se datoresc unor defecte de turnare. În fotografia anexată prezentăm cîteva piese în care se observă aceste defecte survenite în cursul turnării bronzului. (Planșa XVI, fig. 43.). Așa cum am menționat, la unele din vîrfuri, găurile se află pe spinare, iar la altele în apropierea cîrligului. Notăm însă, că avem și piese la care gaura se află pe aripă. Aceste găuri nu pot fi atribuite în nici un caz acțiunii ruginii, dat fiind faptul că marginile lor sînt rotunde, și nici la microscop nu se poate observa nici măcar cea mai vagă urmă de oxidare.

Vîrfurile de săgeată din bronz au fost făcute prin utilizarea tehnicii de turnare, lucrate cu multă grijă (crestele turnate sînt lustruite, șlefuite), deși numeroasele defecte de turnare ce se constată (din 88 de bucăți, la 51) trezesc suspiciunea că meșterii turnători au trebuit să lucreze în grabă (?).

În ceea ce privește compoziția materialului, am stabilit mai multe aliaje. Un simplu examen extern a fost suficient să ne atragă atenția asupra variatei game de nuanțe pe care le prezintă aceste piese, începînd de la roșu închis pînă la verde-gălbui și cenușiu plumburiu. Trei vîrfuri de săgeată cu nuanțe deosebite au fost analizate chimic în laboratorul Fabricii de zahăr din localitate, de către HALMÁGYI JÁNOS și RÁCZ ATTILA.⁴ Rezultatele acestor analize sînt următoarele:

³ BOTTYÁN ÁRPAD, *Szkiták a magyar Alföldön*. Régészeti Füzetek. 1. (Sciții în Cîmpia maghiară, Caiete arheologice 1.) Budapest, 1955 p. 46 și planșa XXXVI. fig. 12.

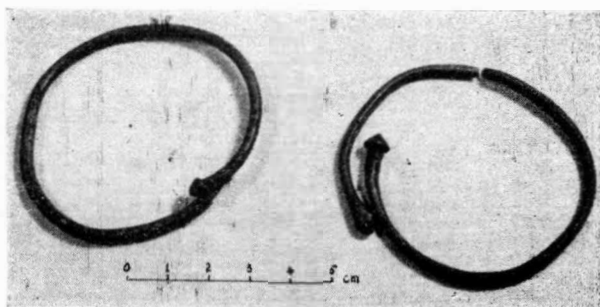
⁴ Le exprim mulțumiri pentru ajutorul dat.

33.

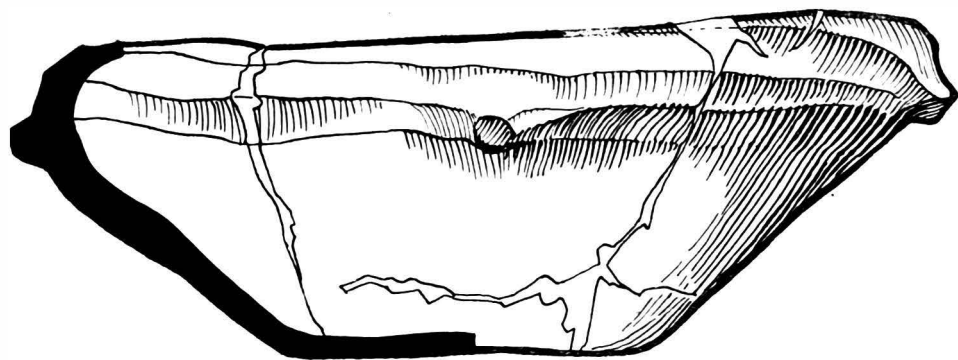

34.

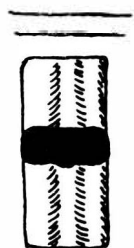
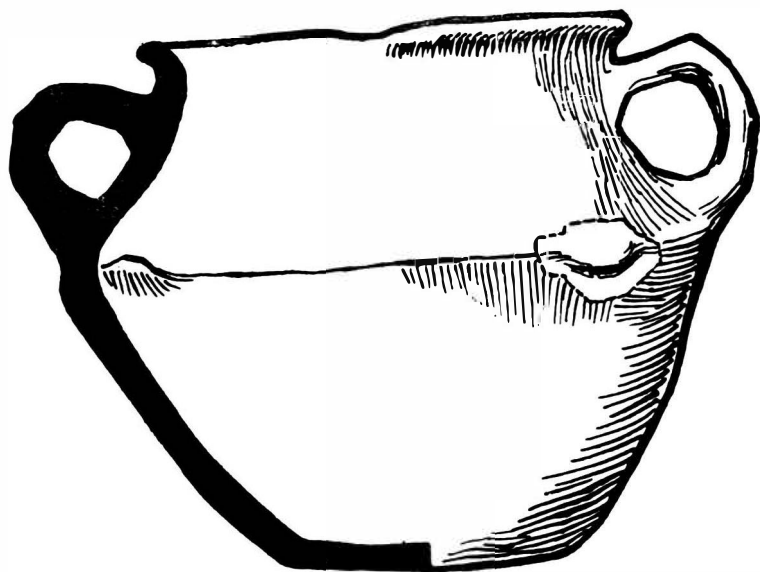

35.

Pl. XIII. fig. 33—35. Inventarul mormîntului nr. 10.
Tafel XIII. Abb. 33—35. Inventar des Grabes Nr. 10.
 Табл. XIII. Рис. 33-35. Инвентарь погребения № 10.

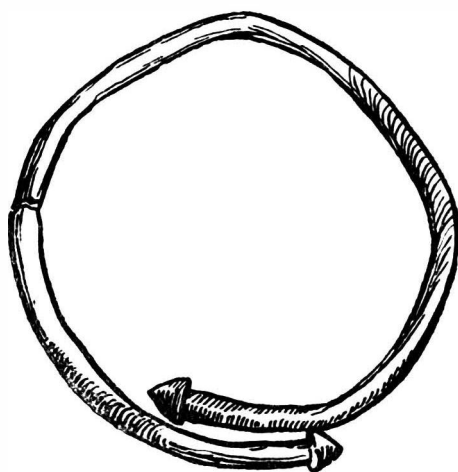
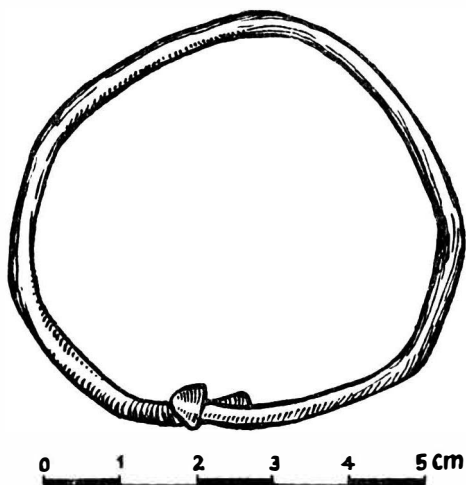

36.

37.

*Pl. XIV. fig. 36—37. Vasele din mormîntul nr. 10.
Tafel XIV. Abb. 36—37. Gefäße aus dem Grab Nr. 10.
Табл. XIV Рис. 36 37. Сосуды из погребения № 10.*

Pl. XV. fig. 38. Inele de tâmplă din mormîntul nr. 10.
Tafel XV. Abb. 38. Schläfenringe aus dem Grab Nr. 10.
Табл. XV. Рис. 38. Височные кольца из погребения № 10.

	Sn 0/10	Cu 0/10	Impurități nedetermi- nabile %
1. Tipul cu două tășuri descris la B a/1	90,96	7,98	1,06
2. Tipul cu trei tășuri descris la B b/2	85,63	12,61	1,76
3. Tipul cu trei tășuri descris la B b/3	86,48	12,44	1,08

Regretăm că nu dispunem de datele referitoare la examenul comparativ al aliajelor, astfel că nu putem formula concluzii în legătură cu alte aspecte ale problemei (proveniența materialului, mină etc.)

Din lemnul săgeților am făcut secțiuni microscopice, pe baza cărora tovarășul KISGYÖRGY ZOLTAN de la Institutul de Medicină și Farmacie din Tg.-Mureș a efectuat în laboratorul de botanică, examinări comparative cu speciile indigene.⁴ În urma cercetărilor efectuate, am ajuns la concluzia, că săgețile au fost făcute foarte probabil dintr-un soi de paltin (*Aceraceae*). Datele de care dispunem par să justifice presupunerea că este vorba de un paltin de șes. În fotografiile anexate prezentăm ca ilustrare comparativă atât secțiunile preparate din lemnul săgeților, (Pl. XVI/40 și 42), cit și secțiunile făcute din paltinul de șes (*Acer campestre* L.) (Pl. XVI/39 și 41.).

IV.

ANALOGII, DATARE

Atât orientarea mormintelor cât și mai cu seamă anexele lor specifice nu sînt necunoscute în Transilvania.

Primul cercetător care a descris un mormînt cu caracter pronunțat scitic, așezat în direcția nord-vest—sud-est descoperit în dealul „Cinege” de la Aiud — este HEREPEY KÁROLY.⁵ Orientarea și așezarea inventarului acestui mormînt sînt asemănătoare cu cele constatate la mormintele din Cristești: vîrfurile de săgeată sînt puse lîngă genunchiul stîng, iar cuțitul, tîrnăcopul, pumnalul, ca și vasele sînt așezate numai

⁵ *Archaeológiai Ertesítő* (în cele ce urmează A. É.) XVII. 1897. p. 64.

de partea dreaptă. Singura deosebire ce se constată este că în mormîntul nr. 9 de la Cristești s-a găsit un vas și deasupra craniului, iar în mormîntul nr. 10 au fost așezate două vase, tot deasupra craniului. Analogii mai apropiate au fost stabilite de KOVÁCS ISTVÁN⁶ care a descoperit în strada Mikszáth Kálmán din Tg.-Mureș morminte cu schelete orientate în direcția vest-est. Asupra acestora vom reveni cînd ne vom mai ocupa de inventarul mormintelor.

Vorbind despre ritul de înmormîntare, PÁRDUCZ MIHÁLY⁷ constată că mormintele scitice găsite pe teritoriul Transilvaniei și-au păstrat caracterul arhaic, descoperindu-se în ele schelete și avînd o orientare principală vest-est, spre deosebire de mormintele scitice desgropate în Ungaria și în Ucraina Subcarpatică, unde se constată morminte de incinerare și cu schelete de cal.

Afît în literatura de specialitate de la noi din țară, cît și în cea străină am întîlnit numeroase date care învederează trăsături similare cu vîrfurile de săgeată din materialul nostru.

ROSKA MÁRTON⁸ descrie vîrfuri de săgeată cu gaură de înmănușare, cu două aripi și cu cîrlig, descoperite la Archita și Boroșneul Mare. Cele de la Archita prezintă asemănări cu varianta noastră de la ounctul B a/1, iar cele de la Boroșneul Mare se aseamănă cu varianta B a/2.

HEREPEY KÁROLY⁹ descrie vîrfuri de săgeată cu gaură de înmănușare, cu două aripi și în formă de frunză, descoperite în urma săpăturilor făcute în promenada din Aiud. BOTTYÁN ÁRPÁD¹⁰ crede că vîrfurile de săgeată cu două aripi reprezintă un tip mai vechi, deoarece nu apar în inventarul arheologic al populațiilor scitice mai recente (din Cîmpia Ungară etc.). Tocmai acest fapt este invocat pentru adevărarea culturii arhaice a sciților din Transilvania.

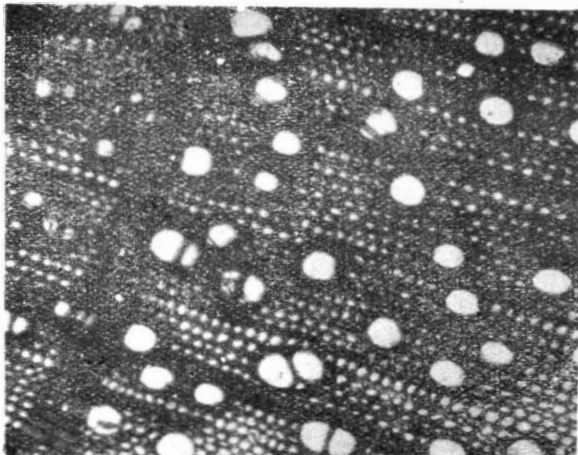
⁶ *A marosvásárhelyi őskori telep, skytha és népvándorlási temető. Station pré-historique de Marosvásárhely, cimetière de l'époque scythe, et de la migration des peuples.* Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum Erem- és Régiségtárából. Tra-vaux... VI, (1915) p. 257—278.

⁷ *Le cimetière hallstattien de Szentes-Vekerzug II.* Acta Archaeologica (în cele ce urmează A. Arch.) V. (1954) p. 73—74.

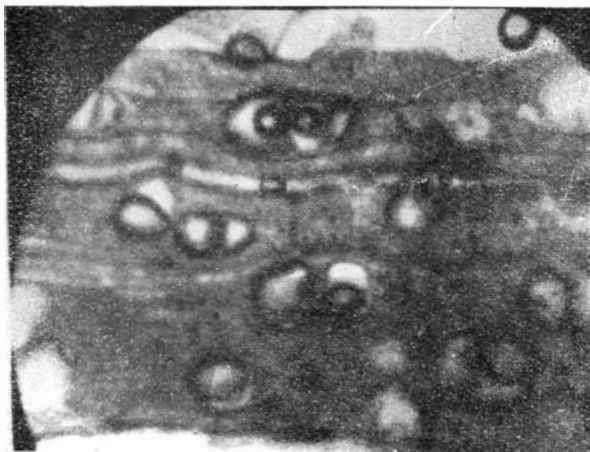
⁸ *A Székelyföld őskora (Preistoria teritoriului secuiesc).* Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum 50 éves jubileumára, Sepsiszentgyörgy—Sf. Gheorghe, 1929, p. 310. fig. fig. 66 și 76.

⁹ *A nagyenyedi skytha leletek és emlékek folytatásáról.* (Despre continuarea descoperirilor scitice de la Aiud) A. É. XVIII. (1898), p. 267—269.

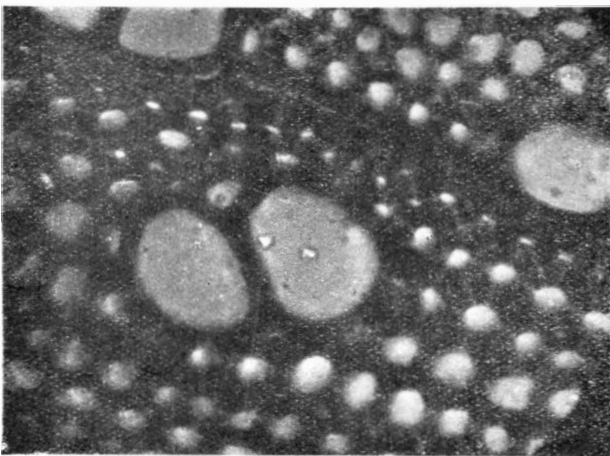
¹⁰ Op. cit., p. 46.

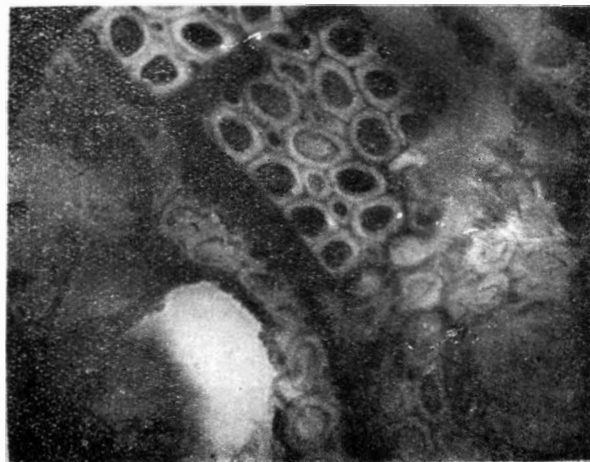
39.

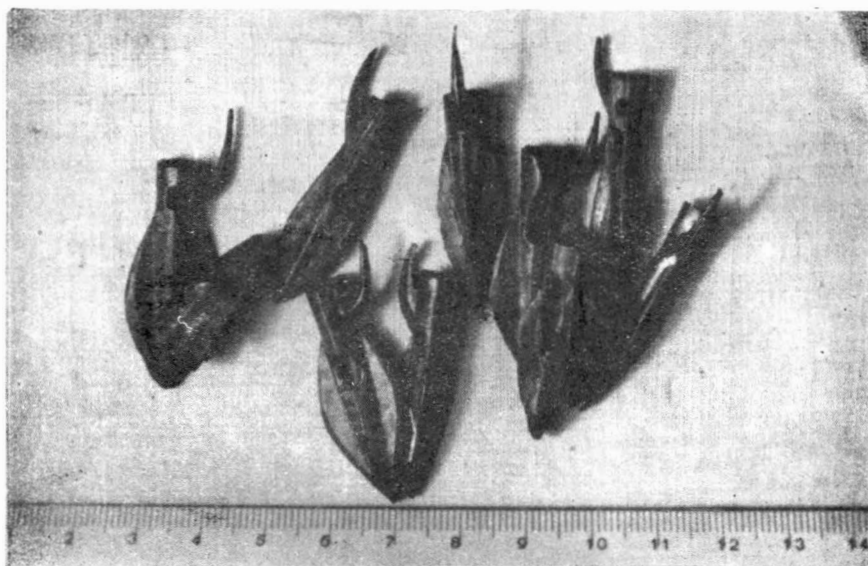
40.

41.

42.

43.

Pl. XVI. fig. 39, 41. *Acer campestre* L., mărit de 150 și 600 $\times$.

Fig. 40, 42: Lemnul săgeții, mărit de 150 și 600 $\times$.

Fig. 43. Vîrfuri de săgeți din bronz cu defecte de turnare.

Tafel XVI. Abb. 39, 41: *Acer campestre* L., 150 $\times$ und 600 $\times$ Vergrößerung.

Abb. 40, 42: Das Holz der Pfeilen, 150 $\times$ und 600 $\times$ Vergrößerung.

Abb. 43. Bronzene Pfeilspitzen mit Gussfehlern.

Табл. XVI Рис 39, 41: *Acer campestre* L., Увеличено 150 $\times$ и 600 $\times$

Рис. 40, 42: Дерево древков стрел. Увеличено 150 $\times$ и 600 $\times$

Рис. 43. Бронзовые наконечники стрел. Дефектная отливка.

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://muzeulmures.ro>

P. D. LIBEROV susține și el caracterul mai vechi al acestui tip, datînd vîrfurile de săgeată cu două tășuri și cu gaură de înmănușare între secolele al VIII-lea și al VI-lea, i.e.n.¹¹ cînd apare și se răspîndește vîrfurile de săgeată cu trei tășuri. Printre obiectele din mormintele datînd din secolul al V-lea descoperite în împrejurimile Niprului, nu se mai găsesc vîrfuri de săgeată cu două aripi.

În legătură cu vîrfurile de săgeată cu trei tășuri, cu cîrlig și cu gaură de înmănușare, dispunem de asemenea de o bibliografie bogată. SZÉKELY ZOLTÁN descrie un exemplar descoperit la Lopadea Ungurească¹² a cărui particularitate constă în faptul că forma cu două tășuri asemănătoare unei frunze de laur, cu cîrlig, cu gaură de înmănușare și cu trei tășuri, se asociază vîrfurilor de săgeată fără cîrlig. ROSKA¹³ descrie un exemplar similar, descoperit la Murgești, iar HERPEY KAROLY¹⁴ relatează piese identice găsite în Aiud, atît în piață cît și pe dealul „Cinege”. Și în regiunile învecinate (Ucraina Subcarpatică, Cîmpia Maghiară etc.) vîrfurile de săgeată cu trei tășuri, cu cîrlig și cu gaură de înmănușare sînt răspîndite în așa măsură, încît PATAY PÁL notează¹⁵ că „vîrfurile de săgeată cu trei tășuri făcute din bronz sînt foarte obișnuite”. De asemenea vîrfuri de săgeată din bronz cu trei tășuri, cu cîrlig, cu gaură de înmănușare și avînd forma unei frunze de laur, au fost descoperite — împreună cu vîrfuri de săgeată din fier — în mormîntul 6. din cimitirul de la Ciumbrud.¹⁶ P. D. LIBEROV¹⁷ a publicat un exemplar identic, aparținînd tezaurului găsit la Melgunovsk, datîndu-l pe la mijlocul secolului al VI-lea i.e.n.

Lucrările menționate mai sus la care ne-am referit pînă acum relatează și tipuri de vîrfuri de săgeată cu gaură de înmănușare cu trei tășuri și fără cîrlig.

Recent K. HOREDȚ descrie piese analoage de la Comlod.¹⁸

¹¹ P. D. LIBEROV, *Cronologia pamiatnikov podneprovia skifscogo vremeni*, în *Voprosi skifo-sarmatskoi arheologii*. Izd. Acad. Nauk. S.S.S.R. 1952. Planșa I.

¹² *Újabb szkita leletek Magyarlapádról*. A Sepsiszentgyörgyi Tartományi Múzeum Évkönyve. (Noi descoperiri scitice la Lopadea Ungurească. Almanahul Muzeului Regional Sft. Gheorghe.) Tg.-Mureș, 1955, p. 57—58.

¹³ Op. cit., p. 67. Fig. 2.

¹⁴ Ambele lucrări citate.

¹⁵ *Szkita leletek a nógrádi dombvidéken*. (Descoperiri arheologice în regiunea deluroasă de la Nógrád.) Folia Archaeologica. S. n. VII, (1955) p. 71.

¹⁶ I. FERENCZI, *Săpăturile de salvare de la Ciumbrud*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, VII. (1961). p. 194.

¹⁷ Op. cit., planșa I. fig. 50.

¹⁸ K. HOREDȚ, *Skifskie nahodka v Comlode în Dacia IV*. (1960), p. 482—483.

ROSKA descrie un astfel de exemplar descoperit la Lopadea Ungurească.¹⁹ În lucrarea sa citată, LIBEROV descrie și el un exemplar, găsit în inventar arheologic de la Melgunovsk, care după părerea sa datează din secolul al VI-lea î.e.n.

În legătură cu virfurile de săgeată făcute din os, izvoarele bibliografice ne furnizează date destul de puține. I. H. CRIȘAN notează²⁰ că în Transilvania aceste virfuri, împreună cu virfurile de săgeată din bronz s-au găsit pînă acum la Aiud, Blaj și Gîmbaș, iar împreună cu virfuri de bronz și fier au fost descoperite numai la Șaroș și Lopadea Ungurească.

Cea mai evidentă analogie o găsim la I. H. CRIȘAN,²¹ care descrie exemplare descoperite într-un mormînt scitic de la Șaroș. O piesă similară cu singurul nostru exemplar de virf de săgeată a cărui bază este dreaptă, fără să se vadă pe ea creștătură în formă de ic, găsim atît la ROSKA¹⁹, care o descrie din mormîntul descoperit la Lopadea Ungurească, cît și la P.D. LIBEROV²², care relatează inventarul arheologic de la Starșajia Moghila. Aceste virfuri de săgeată din os datează potrivit părerii lui LIBEROV din secolul al VI-lea î.e.n., după ROSKA din secolul al V-lea î.e.n., iar după I. H. CRIȘAN din secolele V—IV. î.e.n.

Pentru singurul nostru exemplar de virf de săgeată din os în formă de frunză nu am găsit nici o analogie.

Ultima categorie de care ne ocupăm este aceea formată din virfurile de săgeată făcute din fier. Bibliografia referitoare la această chestiune este sărăcăcioasă, deoarece virfurile din fier se găsesc destul de rar. Prezența lor a fost atestată pînă acum, în Transilvania, numai la Șaroș²³, la Lopadea Ungurească²⁴ și la Ciumbud²⁵. În afară de Transilvania, ele au fost descoperite la Szentcsanak-Vekerzug în R.P.U.²⁶, fiind descrise de PÁRDUCZ MIHÁLY, care a găsit 2 exemplare în materialul arheologic din mormîntul nr. 80. De asemenea LIBEROV²⁷ a descris

¹⁹ *Ujabb szkita leletek Nagyenyed környékéről. Közlemények az Erdélyi Nemzeti múzeum Érem- és Régiséggyűjteményéből. (Noi descoperiri scitice în împrejurimile Aiudului. Comunicările Secției de Numismatică și de Antichități a Muzeului Național Ardelean.)* II/2. (1942) p. 33.

²⁰ Op. cit. p. 57.

²¹ Op. cit. p. 55.

²² Op. cit. planșa I. fig. 45.

²³ I. H. CRIȘAN, op. cit. p. 55, 57.

²⁴ ROSKA, *Közlemények (Comunicări)* II/2 (1942), p. 31.

²⁵ FERENCZI, op. cit. p. 194.

²⁶ PÁRDUCZ, A. Arch., p. 40.

²⁷ Op. cit., p. 150.

17 bucăți de vîrfuri de săgeată din fier cu gaură de înmănușare lungă și cu trei tășuri, pe care le-a găsit în curganul nr. 3 din Soloh, împreună cu vîrfuri de săgeată făcute din os și din bronz. Autorul nu a datat aceste obiecte. Toate exemplarele descrise pînă acum provenite din locuri situate în afara teritoriului clasic al sciților, au două tășuri (Cu excepția Ciunbrudului.) Dintre cele 5 piese descoperite în mormîntul 9. din Cristești, numai 3 au două tășuri, iar celelalte 2 au trei tășuri.

PATAY PÁL a descris un exemplar analog tirnăcopului de fier din materialul nostru provenind din localitatea Szanda R.P.U.²⁸ și două exemplare provenind din Piliny²⁹. Autorul crede că tirnăcopul găsit la Szanda datează din pericada *La Tène C*. BOTTYÁN ÁRPÁD³⁰ menționează și el cîteva piese provenind de la Bercel și Gégény, fără însă să le dateze, amintind doar atît că ele prezintă trăsături similare cu materialul arheologic scitic descoperit în Podolia și la Poltava.

Datarea celor două akinakesuri pare a fi mai ușoară. Aici trebuie să luăm în considerare faptul că ambele exemplare au două tășuri și gardă cordoniformă, unul dintre ele avînd bară transversală dreaptă, iar celălalt indoită, cu antenă.

Să ne ocupăm mai întîi de exemplarul cu bară transversală dreaptă. Cele mai recente date referitoare la această problemă sînt cuprinse în lucrarea lui I. H. CRIȘAN,³¹ despre un akinakes găsit în localitatea Șaroș și un exemplar din muzeul Făgăraș³². Trebuie să notăm ca trăsătură diferențială faptul că mînerul akinakesului cu bară transversală dreaptă, descoperit în mormîntul 9 de la Cristești nu este brăzdat și că în afară de aceasta nici garda cordoniformă nu este ridicată, ca la exemplarul de la Șaroș. Aceleași trăsături caracteristice se constată și față de exemplarul găsit la Aiud, și descris de ROSKA.³³ Aici mai amintim, că în vara 1938 s-a găsit la răsărit de Mediaș un mormînt scitic, care printre altele, conținea și un akinakes cu bara transversală dreaptă.³⁴

²⁸ Op. cit., p. 68.

²⁹ Op. cit., p. 67 și Planșa XVI, fig. 6—7.

³⁰ Op. cit., p. 45, Planșa V., fig. 1, 2, 5.

³¹ Op. cit. p. 54 și planșa I, fig. 24.

³² I. H. CRIȘAN, *Un akinakes inedit din Muzeul Făgăraș*, în vol. Omagiu lui Constantin Daicoviciu, București, 1960, p. 118. și fig. 1.

³³ Op. cit. p. 31 și fig. 1.

³⁴ Informația prof. K. HOREDȚ, pentru care-i exprim mulțumiri pe această cale.

Potrivit calculelor noastre estimative, lungimea inițială a lamei a fost de 200—300 mm, prezentînd asemănări mai ales cu pumnalul menționat de I. H. CRIȘAN,³⁵ și descris de N. VLASSA³⁶ descoperit la Cipău (30,5 cm) sau cu sabia din mormîntul scitic de la Gimbaș.

Luînd de considerare garda cordiformă, se poate presupune, că ambele akinakesuri au fost făcute în același timp, cu atît mai mult, cu cît ea se curbează în jos la ambele exemplare.

Trăsăturile cele mai caracteristice ale akinakesului cu antenă sînt următoarele: minierul este extrem de scurt. bara transversală a lui are antenă, garda cordiformă este făcută din două plăci forjate pe minier. FETTICH NÁNDOR³⁷ descrie și el un pumnal scurt, tot cu antenă, descoperit la Cipău. Trebuie amintit că akinakesul își găsește în general analogia în sabia persană scurtă, cu două tăişuri, care putea fi folosită atît ca armă de împuns, cît și de tăiat. Este adevărat că pumnalul găsit la Cipău are două tăişuri, dar dată fiind scurtimea lamei, nu putea fi folosit, decît ca ARMĂ DE ÎMPUNS. Ocupîndu-se de o sabie scitică, descoperită la Dobolii de Jos, FETTICH subliniază, că aceasta este o sabie ornamentală NUMAI PENTRU TĂIAT. În acest caz akinakesul cu antenă de la Cristești ar constitui un tip intermediar între cele două piese amintite mai sus, prin faptul că el a putut fi mînuit și ca armă de împuns și ca armă de tăiat. Cu toate că lungimea lamei lui este mult mai mică decît aceea a sabiei scitice de la Dobolii de Jos care are 104 cm, totuși caracterul ei de sabie este evident.

În urma părerii lui ROSTOVȚEV, FETTICH,³⁸ luînd în considerare antena curbată, notează despre sabia de la Dobolii de Jos că ea păstrează o formă caracteristică hallstattiană, constituind în același timp o dovadă că este un produs local. Bazîndu-ne pe acest fapt, putem afirma despre akinakesul de la Cristești că și el este un produs local și că din cauza lipsei motivelor ornamentale trebuie privit ca fiind mai arhaic, datînd din vremea cînd nu se manifestase încă influența pon-

³⁵ Op. cit. p. 57. nota 7.

³⁶ N. VLASSA, *O contribuție la problema epocii scitice în Transilvania: Cimitirul de la Cipău — „Gară”,* în Acta Musei Regionalis Apulensis — Studii și comunicări. IV. (1961). p. 30.

³⁷ *Az aldobolyi szkíta kard koráról.* (Despre datarea sabiei scitice de la Dobolii de Jos.) în Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum 50 éves jubileumára. Sft. Gheorghe, 1929. p. 351.

³⁸ *A garcsinovói szkíta lelet.* (Descoperirile scitice de la Garcinovo) în Arch. Hung. XV. (1934). p. 38.

tică asupra culturii populațiilor scitice din Transilvania. În această ipoteză există motive ca akinakesul de la Cristești să fie atribuit unei perioade mai vechi decît sabia de la Dobolii de Jos, despre care FET-TICH crede că datează din secolul VI—V î.e.n.

Părerea noastră este confirmată și de P. D. LIBEROV, care a descris un akinakes cu antenă, descoperit în curganul nr. 400 de la Jurovca³⁹ și despre care afirmă că ar data de la sfîrșitul secolului al VI-lea sau începutul celui de al V-lea î.e.n.

Tot forme hallstattiene păstrează și fragmentul de vas bitronconic găsit în mormîntul 9. Cele mai apropiate analogii ale acestui obiect le prezintă urnele găsite de KOVACS ISTVÁN în strada Köteles Sámuel din Tg.-Mureș și cele descoperite în mormîntul 9. din strada Mikszáth.⁴⁰

P. D. LIBEROV⁴¹ descrie un tip de vas identic cu buza răsfrîntă în afară și cu proeminențe ornamentale, descoperit în curganul nr. 407 de la Jurovca, despre care afirmă că datează din secolul al VI-lea î.e.n.

Cea mai apropiată analogie în spațiu la datarea inventarului arheologic al mormîntului 10. se găsește în materialul descoperit în strada Mikszáth din Tg.-Mureș. Aici s-au aflat cîteva inele de tîmblă cu capețe conice, în prezența unor oale cu proeminențe și ulcici⁴². Inelele de tîmblă de la Cristești reprezintă un tip caracteristic de podoabe scitice, pe care BOTTYÁN ARPAD⁴³, adoptînd părerea lui REINECKE le derivă din anumite prototipuri grecești. Cunoaștem de asemenea și analogii ale celor două vase descoperite în mormîntul 10. și anume: vase bitronconice cu proeminențe s-au găsit și la Tg.-Mureș în cimitirul din strada Mikszáth, dar vase de acest tip împreună cu strachine cu buza răsfrîntă se pot găsi în toate locurile unde mergem pe urmele culturii scitice. V. A. ILINSCAIA⁴⁴ descrie astfel de vase descoperite în curganul Nr. 2. de la Gherasimovca și o strachină cu buza răsfrîntă înăuntru, găsită în curganul nr. 3. de la Postavmuc.⁴⁵ Despre vasele cu formă bitronconică se afirmă că ar data din secolul al VI-lea î.e.n. iar despre

³⁹ Op. cit. planșa I. fig. 75.

⁴⁰ Clișeul acestui akinakes e publicat de ROSKA, în lucrarea *A Székely-föld őskora (Preistoria teritoriului secuiesc)*, fig. 78—79.

⁴¹ Op. cit. planșa I., fig. 67.

⁴² KOVÁCS, Op. cit. passim.

⁴³ Op. cit. p. 59.

⁴⁴ *Keramika skifskih pogrebenih posulja* în *Voprosi skifo-sarmatskoi arheologii*, Izd. Acad. Nauc. S.S.S.R. 1952, Planșa IV, gr. 3.

⁴⁵ Op. cit. Planșa V. fig. 51.

strachina cu buza răsfrintă, din sec. al V-lea î.e.n. Aceste tipuri de vase se găsesc și în Cimpia Maghiară în așa măsură, încît pot fi considerate obișnuite. Dar în timp ce vasele din Transilvania și-au păstrat forma hallstattiană, la vasele din Cimpia Maghiară tipul autohton poate fi descoperit numai în mod incert ca formă inițială, din care derivă aceste obiecte ceramice.⁴⁶

Înainte de a face datarea definitivă a celor două morminte, credem că este util să le comparăm.

Ținînd seama de inventarul bogat al mormîntului 9 ne gîndim aproape fără să vrem că osemintele lui sînt ale unui demnitar (Cap de gîntă?). Presupunerea noastră este întărită și de faptul, că deși pe acest teritoriu s-au găsit morminte bărbătești (dovadă fiind cele citeva fragmente de virfuri de săgeată descoperite în ele) nici unul nu avea atîtea obiecte.

Dimpotrivă, inventarul sărăcăcios al mormîntului 10 (fără să uităm că este vorba de o femeie) la fel ca și inventarul destul de modest al celorlalte 8 morminte și mai ales numărul redus de arme și obiecte justifică ipoteza că această populație (probabil o familie mare, o gîntă) a avut o îndeletnicire pașnică, ocupîndu-se foarte probabil cu creșterea animalelor și nu și-a asigurat viața ducînd lupte.

În concluzie: considerăm că există toate motivele ca datarea mormintelor 9 și 10 de la Cristești să fie fixată în perioada dintre sfîrșitul secolului al VI-lea și mijlocul secolului al V-lea î.e.n. Argumentul principal care poate fi invocat în sprijinul acestei supoziții este faptul că materialul arheologic păstrează urmele de cultură a populației străvechi, constituind o dovadă că sciții și-au însușit cultura materială a locuitorilor băștinași, fapt ilustrat atît de obiectele de ceramică, cît și de produsele din fier.

Astăzi se admite că primul val al sciților s-a așezat pe teritoriul Transilvaniei cam prin secolul al VI-lea î.e.n.⁴⁷, iar al doilea a fost numai în trecere pe aceste teritorii.⁴⁸ Dar pentru ca de la populația băștinașă

⁴⁶ BOTTYÁN, Op. cit. p. 29.

⁴⁷ DORIN POPESCU, *Sciții în Transilvania*, extras din „Transilvania”, an. 74, nr. 3—4, p. 20.

⁴⁸ PÁRDUZ M., *Szkitakori kutatásunk újabb eredményei (Noi rezultate ale cercetărilor privind epoca scitică)* A. É. 82, (1957), p. 157—161.

străveche să preia anumite forme, obiceiuri etc., a trebuit să treacă un anumit timp. Tocmai de aceea considerăm că datarea făcută de noi este întemeiată.

Ținând seamă de formele mai arhaice ale materialului, pare judicioasă părerea lui PÂRDUCZ M. amintită mai sus, potrivit căreia în Transilvania se poate vorbi despre două „invazii” scitice. Prima s-a stabilit în Transilvania preluând elemente de cultură locală de la băștinași, a doua a trecut pe aici și nu a creat o cultură proprie decât în Cîmpia Maghiară. Aceste forme mai arhaice confirmă teoria academicianului C. DAICOVICIU și anume că sciții din Transilvania au avut o cultură proprie, reprezentînd o sferă independentă de cultura scitică pontică.⁴⁹ I. NESTOR susține aceeași părere: cultura sciților din Transilvania trebuie privită ca o cultură arhaică independentă.⁵⁰ Materialul nostru arheologic modifică în parte părerea lui PÎRVAN despre sabia de la Dobolii de Jos, după care această formă ar fi neobișnuită.⁵¹ Este adevărat că sabia de la Dobolii de Jos este o sabie de podoabă, dar forma ei era utilizată în mod obișnuit (în același timp cu forma de *akinakes*, avînd o bară transversală dreaptă!), așa cum rezultă și din *akinakesul* cu antenă descoperit în mormîntul 9 de la Cristești, confirmînd părerea lui FETTICH despre sabia de la Dobolii de Jos.⁵²

Prezența sciților în Transilvania este azi o problemă viu discutată. Unii autori susțin că inventarul arheologic scitic nu ar fi decât produsul tracilor băștinași, reflectînd în cel mai bun caz legăturile lor comerciale și culturale cu sciții.⁵³ În ce ne privește adoptăm punctul de vedere amintit al lui C. DAICOVICIU, după care sciții din Transilvania ar fi identici cu *agatirșii* pomeniți de HERODOT.⁵⁴

⁴⁹ C. DAICOVICIU, *La Transilvanie dans l'antiquité*, București, 1938, p. 86.

⁵⁰ *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, B.R.G.K., 1933, p. 147.

⁵¹ PÎRVAN, *Dacia*, p. 53.

⁵² *A garcsinóvói szkíta lelet (Descoperirile scitice de la Garcinovo)*, p. 38.

⁵³ DORIN POPESCU, *Problema sciților din Transilvania în opera lui Vasile Pîrvan*, SCIV, IX, (1958), p. 9—38.; cf. și articolul *Probleme și sarcini noi în domeniul istoriei antice în SCIV*, IX, (1958), p. 262.

⁵⁴ C. DAICOVICIU, *Insemnări despre daci*, Steaua, VIII. (1956), Nr. 5, p. 116; cf. și *Istoria României* I, 1960, nota 1. din p. 157; cf. I. H. CRIȘAN, *Un akinakes inedit din Muzeul Făgăraș*, în vol. *Omagiu lui Constantin Daicoviciu*, 1960, p. 121—127; cf. N. VLASSA, *O contribuție la problema epocii scitice în Transilvania: Cimitirul de la Cipău-Gară*, în acta *Musei Regionalis Apulensis — Studii și Comunicări*, IV. (1961) p. 46.

Importanța mormintelor de la Cristești poate fi judicios apreciată dacă luăm în considerare diversitatea formelor virfurilor de săgeată. Descoperirile de la Cristești pot constitui o bază de pornire pentru datarea unor descoperiri răzlețe de mai mică importanță privind epoca sciților.

Materialul descoperit aruncă lumină asupra procedeeelor de prelucrare a metalelor și a osului, folosite de sciții din Transilvania, precum și asupra cunoștințelor lor tehnice cu toate că, așa cum am subliniat, analiza lemnului și a metalului nu ne-a permis să formulăm aprecieri concludente. Continuăm cercetările în această direcție și sperăm să ajungem la o cunoaștere mai aprofundată a culturii tehnice a sciților.

În încheiere subliniem, că, comunicarea noastră înseamnă încă un punct sigur pe harta descoperirilor scitice întocmită de I. H. CRIȘAN, cuprinzând lista completă a localităților cu urme scitice. În materialul nostru nu este vorbă de obiecte sporadice, pretîndu-se la interpretări incerte, ci de piese tipic scitice. Luînd ca bază inventarul mormintelor descoperite pînă acum la Cristești, acestea pot fi considerate ca datînd din perioada dintre sfîrșitul secolului al VI-lea și mijlocul secolului al V-lea î.e.n.

Sîntem convinși că dacă vom efectua săpături sistematice vom izbuti să cunoaștem părțile încă neinvestigate ale acestui teritoriu și că pe baza materialului ce eventual îl vom descoperi, vom face încă un pas spre cunoașterea problemei sciților din Transilvania, ce prezintă încă unele aspecte neelucidate.

Skythische Gräber bei Cristești

(Zusammenfassung)

Am 5. September 1956 entdeckten die Arbeiter in der Kiesgrube neben Cristești ein Grab, dessen Inventar teilweise in das Museum von Tg.-Mureș gelangte. Im Oktober des gleichen Jahres wurde noch ein weiteres Grab gefunden. Vor diesen beiden Gräbern waren noch andere acht Gräber freigelegt worden, deren Material aber, grösstenteils verloren ging und nur zu einem kleinen Teil in das gleiche Museum eingeliefert wurde. Die hier beschriebenen Gräber erhielten die Nummer 9 und 10.

INVENTAR DES GRABES 9: Bruchstück eines grossen Gefässes mit Griffknubben (Taf. VIII.), 27 Pfeilspitzen aus Knochen (Taf. X/11—13), 25 zweischneidige Pfeilspitzen aus Bronze (Taf. X/10—19), 25 zweischneidige Pfeilspitzen aus Bronze (Taf. X/20—27), 3 zweischneidige Pfeilspitzen aus Eisen (Taf. X/28), 2 dreischneidige Pfeilspitzen aus Eisen (Taf. X/29), eine mittelständige Lochaxt aus Eisen (Taf. XII/32), ein Akinakes mit wagerechtem oberem Griffabschluss (Taf. XI/30), ein Akinakes mit Antennengriff (Taf. XI/31).

INVENTAR DES GRABES 10: Handgearbeitete Schüssel mit nach innen eingezogenem Rand und Zierknubben (Taf. XIV/36), ein zweihenkliges Gefäss mit Knubben (Taf. XIV/37), und zwei Schläfenringe mit konisch verdickten Enden (Taf. XV/38).

In beiden Gräbern lagen die Skelette auf dem Rücken ausgestreckt in nordwestlich — südöstlicher Richtung.

Die auf den Bronzepfeilspitzen sichtbaren Vertiefungen und Löcher stellen Gussfehler dar. Die Zusammensetzung der Bronzelegierung von drei Pfeilspitzen wurde analysiert und die Ergebnisse in einer Tabelle wiedergegeben. Die an den Pfeilspitzen haftenden hölzernen Schaftreste wurden mikroskopisch untersucht und gehören einer Ahornart (*Aceraceae*) an.

Analogien für die Grabinventare finden sich ausserhalb Siebenbürgens, sowohl in der Sowjetunion (Dnjepergegend), als auch in Ungarn (Alföld).

Die Grabinventare enthalten archaische Formen, ohne pontische Beeinflussungen. Die Keramik bewahrt lokale, halsstädtische Formen.

Die Funden stützen anscheinend die Ansicht von M. Párducz, nach der die Skythen in zwei Wellen durch Siebenbürgen zogen. Die erste, archaischen Charakters, liess sich hier nieder während des VI. Jahrhunderts, während die zweite, deren Träger im Kulturgut bereits pontische Stilelemente aufweisen, bloss durch Siebenbürgen zog und sich weiter im Westen niederliess. Dieses Bestätigt die Theorie der Akademiemitglieder C. Daicoviciu und I. Nestor, nach der Skythen in Siebenbürgen einen geschlossenen archaischen Kulturkreis bildeten, der von der pontischen skythischen Kultur unabhängig war. Das Auftreten des Akinakes mit Antennengriff beweist seine gleichzeitige Verwendung mit Akinakesformen mit wagerechter oberer Griffstange.

Die angeführten Analogien ermöglichen die beiden Gräber an das Ende des VI. oder an das beginnende V. Jahrhunderts zu stellen.

Скифское погребение в селе Кристешти

(Р Е З Ю М Е)

В селе Кристешти (район Тыргу-Муреш, Муреш-Венгерская Автономная область) 5-го сентября 1956 г., при добыче гравия, рабочими было обнаружено погребение с трупоположением, часть инвентаря которого была доставлена в Областной Музей города Тыргу-Муреш. В октябре того же года, рабочими на добыче гравия, было обнаружено ещё одно погребение с трупоположением. До этих двух находок уже было обнаружено 8 погребений, большая часть археологических ценностей которых утеряна, а меньшая находится в нашем музее. Исследованные нами 2 погребения отмечены на карте за № 9 и 10.

ИНВЕНТАРЬ 9-ГО ПОГРЕБЕНИЯ:

- 1 сосуд с шишечкообразными украшениями (VIII.)
- 27 костяных наконечников стрел (X/11-13)
- 25 двухлопастных, листовидных бронзовых наконечников стрел с втулкой и шипом (X/14-19)
- 63 трёхлопастных, бронзовых наконечника стрел с втулкой (X/20-27)
- 3 двухлопастных, железных наконечника стрел с втулкой и шипом (X/28)
- 2 трёхлопастных, железных наконечника стрел с втулкой и шипом (X/29)
- 1 железный боевой топор (XII.)
- 1 железный меч-акинак с двухсторонним лезвием и прямым поперечным бруском (XI/30)
- 1 железный меч-акинак с двухсторонним лезвием и с изогнутым вверх бруском рукоятки, заканчивающимся спиральными завитками (XI/31)

ИНВЕНТАРЬ 10-ГО ПОГРЕБЕНИЯ:

- 1 прямодонная миска ручной работы с загнутым во внутрь венчиком (XIV/36)
- 1 сосуд ручной работы с двумя ручками и шишечкообразным украшением (XIV/37)
- 2 височных кольца с конусообразными концами (XV/38)

В обоих погребениях было по одному скелету, в лежащем на спине, вытянутом положении в СЗ-ЮВ направлении.

Три бронзовых наконечника стрел были нами подвергнуты химическому анализу. Результаты анализа приведены в таблице.

Мы установили, что наблюдаемые на бронзовых наконечниках стрел дыры возникли при их дефектной отливке.

Благодаря окислу бронзовых наконечников стрел, сохранились кусочки дерева древков стрел. Путём микроскопического анализа установили, что для древков стрел была использована разновидность клёна (*Asercaseae*).

Аналогию между находками кроме Трансильвании, можно установить как в СССР (Поднепровье), так и в Венгрии (Большая венгерская низменность).

При исследовании особенностей стиля находок удалось установить, что они сохранили архаические формы и не выявляют каких бы то ни было признаков понтийского влияния. Керамика сохранила местные гальштатские формы.

Обнаруженные находки, повидимому, подтверждают мнение М. Пардуца, что нашествие скифов на территорию Трансильвании произошло двумя волнами: первая, более архаичная группа (около VI. века до н. э.) поселилась на этой территории, тогда как вторая группа, носительница объектов материальной культуры содержащих элементы понтийского стиля, только прошла через территорию Трансильвании. Подтверждается также и теория академиком К. Дайковичу и И. Нестора, согласно которой трансильванские скифы принадлежали к самостоятельной, замкнутой, архаичной группе, незатронутой понтийской культурой.

На основе изложенного, давность двух обнаруженных погребений мы относим к концу VI — средние V веков до н. э.

de Cornelia Gaál

La congresul Internaționalei a II-a ținut la Paris, în 1889, la care s-a hotărît sărbătorirea zilei de 1 Mai, au participat și delegați români. Mișcarea socială din România a propagat în scris și prin viu grai hotărîrea luată în legătură cu sărbătorirea zilei de 1 Mai.

Începînd cu data de 1 mai 1890, sărbătorirea zilei de 1 Mai a devenit o parte integrantă din istoria mișcării muncitorești din țara noastră. La 1 mai 1890 muncitorii din București au defilat plini de înufletire, ducînd în fruntea coloanelor drapele roșii. Și în celelalte orașe mai importante ale țării, la Ploiești, Galați, Reșița, Petroșani, Iași, Brașov, Cluj, Oradea au avut loc mitinguri și manifestații impunătoare.¹

Sărbătorirea zilei de 1 Mai și în orașul Tg.-Mureș — ca în toată țara — a devenit o tradiție muncitorească. Dezvoltarea industrială a orașului Tg.-Mureș s-a făcut *mai lent decît a centrelor industriale mai mari*. Astfel, organizarea socialistă, pe baza principiului luptei de clasă a muncitorimii și implicit sărbătorirea zilei de 1 Mai au apărut relativ destul de tîrziu.

Încă pe la 1868 se găsesc în orașul nostru urme de organizare a calfelor. Așa bunăoară, în 1871 calfele „de pantofar“ au declarat grevă. Răspîndirea ideilor socialiste a început însă numai prin 1893—1894, cînd — după expresia ziarului burghez „Közérdek“ — „cîțiva agitatori, împreună cu niște calfe de croitori, pantofari și tinichigii au instigat cu așa succes, încît numărul lor poate fi apreciat astăzi la 6—700“.²

Documentele cercetate pînă acum arată că începînd din anul 1890, autoritățile de stat au luat măsuri stricte, preventive necesare în legătură cu sărbătorirea de către oamenii muncii a zilei de 1 Mai, sau cum se spune într-un raport: „... În vederea împiedicării manifestațiilor turbulente, am dat ordin șefului de poliție să ia sub observație atît pe mun-

¹ *Lecții în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.*, București, 1961, pag. 43.

² „Közérdek“ (Interesul Public), Tg.-Mureș, 1897, 28 martie, anul IX. nr. 13. pag. 1.

citorii din localitate, cât și pe cei străini, care eventual vor sosi în oraș și să-mi raporteze cele constatate.“ Într-un alt act din 1892 găsim următoarele: „...vă pun în vedere... să efectuați cel mai sever control și să înăbușiți în fașe manifestațiile ce eventual ar putea să aibă loc...”³

Există și alte documente, care conțin măsuri similare din care rezultă, că autoritățile de stat prin organele lor respective erau întotdeauna pregătite să înăbușe imediat manifestațiile muncitorești.

La Tirgu-Mureș, ziua solidarității internaționale a oamenilor muncii a fost sărbătorită pentru prima oară în 1897, așa cum rezultă dintr-o informație publicată în „*Népszava*“.⁴

Această sărbătorire a coincis cu acțiunea de organizare a „Asociației generale culturale a muncitorilor” (Általános Munkás Képző Egylet). În luna februarie 1897 muncitorii au discutat și au aprobat regulamentul de organizare al acestei asociații, luând hotărîrea de a inaugura activitatea ei. A fost înființat un cămin muncitoresc în actuala stradă Mihai Viteazul nr. 14, dar în luna aprilie 1898 activitatea asociației a fost interzisă, deschizîndu-se acțiune publică împotriva conducătorului ei.⁵

Din cauza prigoanei dezlănțuite nu s-a putut realiza nici planul organizării unei manifestări cîmpenești (maial) pentru ziua de 1 mai 1898. În dispozițiile polițienesti trimise pentru împiedicarea sărbătoririi se spun următoarele: „Socialiștii care trăiesc pe teritoriul orașului sub pretextul ținerii unei întruniri cîmpenești (maial) intenționează să organizeze în cursul lunii o adunare populară și manifestație. Dispun ca activitatea conducătorilor să fie în permanență supravegheată și să raportați despre întrunirile ce urmează a fi organizate fără autorizație în pădurea orașului.”⁶

În ciuda acțiunilor represive îndreptate împotriva mișcării socialiste, muncitorii își continuă activitatea. Sărbătorirea zilei de 1 Mai 1899 fără permisiunea autorităților a însemnat un pas important pe calea dezvoltării mișcării muncitorești și a creșterii conștiinței de clasă a proletarilor din Tirgu-Mureș. Muncitorii și calfele au reușit să dejoace vigilența autorităților și, sub pretextul organizării unei petreceri, să se adune într-o cîrciumă.

³ Arhiva de Stat Tg.-Mureș. Acte Prezidențiale, dos. 4891, idem dosarul nr. 2/892.

⁴ *Népszava* (Cuvîntul poporului), 1897. V. 14, anul XXV. nr. 4.

⁵ Arhiva de stat din Tg.-Mureș, Acte de contravenții, dos. 2804/898, dos. 55030/1898.

⁶ Idem — Acte prezidențiale dos. 6/898.

Felul cum s-a desfășurat această întrunire se cunoaște dintr-un raport de poliție.

În acest raport se spune că începînd încă din 29 și 30 aprilie, conducătorii socialiști au fost puși sub observație, organele polițienești au controlat corespondența lor, poșta și au urmărit cu atenție străinii sosiți în oraș. În dimineața zilei de 1 mai, la orele 3, organele polițienești au descins în strada Avram Iancu și Martirilor Evrei, drumuri spre pădure, și la sediile socialiștilor. Agenții poliției au observat după-masă că în strada Avram Iancu și pe strada de la poalele Cetății, treceau grupuri de muncitori cu flori și cu insigne, mergînd spre strada Kossuth, sub pretextul că se pregătește o petrecere. Muncitorii au ținut o întrunire la fostul restaurant Szántó „unde au fost rostite cuvîntări împotriva orînduirii sociale și a statului și s-au cîntat cîntece avînd același conținut...“⁷. Această adunare a fost îndrumată de un comitet de conducere. La avertismentul poliției că ținerea întrunirilor este interzisă, conducătorii adunării au răspuns că muncitorimii nu-i se poate interzice frecventarea restaurantelor și să petreacă. Astfel întrunirea a continuat și muncitorii au cîntat și au recitat mai departe. Raportul mai constată, printre atele, că la această adunare s-a spus „...vom rupe coarnele domnilor mari care ne poruncesc acum nouă etc. și se întrebuițau expresii asemănătoare, petrecerea continuînd prin urări neconținute adresate socialiștilor și muncitorilor.“⁸ În aplauzele tuturor muncitorilor prezenți, a vorbit președintele asociației, Haner Ferenc care „...a ținut o cuvîntare împotriva ordinii de stat (burghezo-moșierești, n. n.) revendicînd orarul de 8 ore de muncă, drept de vot universal... și încheiîndu-și cuvîntarea strigînd: Trăiască unitatea social-democrată revoluționară internațională...“⁹

Această cuvîntare a fost primită cu aplauze entuziaste din partea ascultătorilor care după aceea au continuat să cînte și să recite. O calfă a spus printre altele declamînd: „și împărații, și popii la fel ca și domnii trufași au venit pe lume goi goluți și de ce ar fi ei mai buni ca muncitorii“.¹⁰ La această întrunire au participat deopotrivă muncitori români.

⁷ Idem, Acte prez. dos. 19/899.

⁸ Arhiva de stat din Tg.-Mureș, Acte polițienești (confidențiale), dos. 10/899, acte prezidențiale dos. 19/1899.

⁹ Idem.

¹⁰ Idem.

maghiari și germani de la fabrica de cărămizi din Mureșeni și unii dintre ei distribuiau insigne de 1 Mai și ziare socialiste.

Din raportul polițienesc la care ne referim, rezultă că la întrunire s-a vorbit despre importanța zilei de 1 Mai, despre satisfacerea altor revendicări ale muncitorilor. Atmosfera însuflețită în care s-a desfășurat întrunirea este ilustrată și de faptul că ziua de 1 Mai a fost sărbătorită ca ziua solidarității internaționale a oamenilor muncii, accentuându-se unitatea existentă dintre muncitorii din toată lumea.

Organizarea muncitorilor în orașul Tg.-Mureș a fost urmărită de către burghezie cu mare atenție. Un ziar burghez a publicat articolul intitulat „Drepturi pentru popor“, în care se spune printre altele că „în ziua de 1 Mai au fost distribuite insigne socialiste roșii cu această inscripție“.¹¹

Autoritățile au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a înăbuși mișcarea socialistă, pentru împiedicarea sărbătoririi zilei de 1 Mai. După evenimentele petrecute la 1 Mai 1899, s-a dat ordin ca socialiștii să fie controlați cu mai multă severitate, să li se facă percheziții la domiciliu și mai cu seamă să fie împiedicate întrunirile secrete. Vom reproduce aici câteva rînduri din dispozițiile oficiale trimise organelor polițienești: „... Cercetările necesare, dacă acestea eventual nu au fost făcute pînă acuma să fie întreprinse fără întârziere... Activitatea conducătorilor socialiști să fie controlată cu cea mai mare vigilență, iar în cazuri justificate să se efectueze percheziții domiciliare... Întruniri secrete, în sălile obișnuite ca și la periferia orașului, de ex. în pădure să nu fie ținute...“¹² Consecința acestor măsuri represive a fost că un muncitor german, agitator socialist, Schmidinger care lucra la fabrica de cărămizi din Mureșeni, precum și alți muncitori au fost expulzați din oraș.¹³

Sărbătorirea zilei de 1 Mai 1899 a constituit o mărturie a creșterii sentimentului de solidaritate, a conștiinței și a organizării muncitorimii în spiritul luptei de clasă. Conținutul programului artistic al acestei sărbătoriri a propagat ideea solidarității și egalității oamenilor asupriți, indicînd direcția luptei clasei muncitoare și anume inevitabilitatea lichidării nedreptăților sociale, a asupririi și exploatării.

¹¹ Székely Lapok, (Foi secuiesti), 1899, 4 mai, anul XXIX, nr. 36.

¹² Arhiva de Stat din Tg.-Mureș, Acte prez. dos. 19/899.

¹³ Arhiva de Stat din Tg.-Mureș, Acte polițienești (confidențiale), dos. 13/899.

În legătură cu sărbătorirea zilei de 1 Mai în anul 1900 găsim relații în articolul „1 Mai” publicat în ziarul burghez din Tirgu-Mureș „Egyenlőség”.¹⁴ Peste 200 de muncitori, printre care și multe femei s-au adunat în „Grădina berăriei”. Unii dintre ei au vorbit despre importanța zilei de 1 Mai. Se cunoaște manifestul răspândit cu această ocazie, redactat în limbile română, maghiară și germană, primit probabil de la Brașov. În manifest între altele se subliniază aspirarea pe care o îndurau țăranii muncitori și necesitatea solidarității pentru obținerea drepturilor revendicate. De asemenea se spune în termenii cei mai clari că ziua de 1 Mai se sărbătorește sub semnul solidarității internaționale a celor ce muncesc. Este de menționat că acest manifest este adresat proletariatului din Transilvania. Iată citeva rînduri din acest apel intitulat „Către poporul muncitor transilvănean”:

„Milioane de oameni ai poporului muncitor de peste tot pămîntul s-au adunat pentru ca să ridice steagul mîntuitor social democratic și la 1 mai ziua de sărbătoare a poporului muncitor se adună aceste milioane de oameni pretutindeni pentru ca să arate că ei nu vor afla odihnă pînă cînd muncitorii nu vor fi scăpați de sub jugul politic și de exploatarea economiei...

De aceea vestim în toată lumea tare cu căldură și curagioși că timpul ne-a adus conștiința situațiunii noastre.

Demonstrăm și noi în toate părțile într-un chip frățesc că la 1 mai ziua de sărbătoare a muncitorilor a o serba pentru dreptul de libertate.

Ne ridicăm pretensiunile noastre în ziua de sărbătoare a toată lumea în înțelegere și cu tărie asupra drepturilor: Egale îndreptățire la alegeri și asupra legilor pentru apărarea muncitorilor...

Trăiască 1 Mai sărbătoarea internațională a muncitorilor”.¹⁵

Sărbătoririle zilei de 1 Mai ilustrează dezvoltarea conștiinței de clasă a muncitorimii, iar în cuvîntările rostite și în manifestele tipărite cu această ocazie au fost atinse cele mai importante probleme din care rezultă faptul că exploatarea capitalistă este cauza mizeriei în care se zbate muncitorimea.

Rezultă prin urmare că în jurul anului 1900 muncitorii și calfele din Tirgu-Mureș au sărbătorit ziua de 1 Mai. Strîns uniți, ei au luptat pen-

¹⁴ „Egyenlőség” (Egalitatea) 1900, 3 mai, anul I, nr. 92.

¹⁵ Arhiva de Stat din Tg.-Mureș. Acte prezidențiale. dos. 9/900.

tru a obține ziua de muncă de 8 ore, drept de vot universal și în general pentru suprimarea exploatarei. Zilele de 1 Mai au constituit nu numai o piatră de încercare pentru dezvoltarea mișcării muncitorești, ci și o trecere în revistă a creșterii conștiinței proletare. Manifestațiile de 1 Mai au dovedit că proletariatul industrial, în ciuda faptului că era destul de puțin numeros, reprezenta o forță în creștere.

Muncitorii din orașul Tg.-Mureș au sărbătorit întotdeauna după 1900, marea zi a solidarității internaționale a proletarilor, mai întâi sub conducerea Partidului Social-Democrat, iar apoi sub îndrumarea Partidului Comunist din România.

‘DIE ERSTEN 1. MAI-FEIERN IN TIRGU-MUREȘ

(Zusammenfassung)

Der 1. Mai, der Tag der internationalen Solidarität der Arbeitenden wird in unserem Vaterland seit dem Jahre 1890 gefeiert. In Tirgu-Mures war die industrielle Entwicklung im Verhältnis zu den industriellen Zentren langsamer, so war die Zahl des industriellen Proletariates nicht gross. Damit ist es erklärlich, dass das erste Mal der erste Mai erst im Jahre 1897 in organisierter Weise gefeiert wurde.

Die im Staatsarchiv befindlichen Dokumente bezeugen, dass die Behörden vom Jahre 1890 angefangen von Jahr zu Jahr die nötigen Vorsichtsmassregeln in Hinsicht auf etwaige Feierlichkeiten des 1. Mai getroffen haben.

Über das Feiern des 1. Mai 1897 berichtet „Die Volksstimme“ (Nép-szava) in der Nr. vom 14. Mai 1897. Die Feier fiel zeitlich mit der Bewegung für die Organisation des Arbeiterbildungsvereines zusammen. Die Tätigkeit des Vereines wird im Frühjahr 1898 verboten, so dass die unter dem Titel „Maifest“ geplante 1. Mai-Sitzung und Demonstration nicht abgehalten werden konnten.

Die Weiterentwicklung der Tirgu-Mureșer Arbeiterbewegung und die Erstarkung des Klassenbewusstseins wird dadurch bescheinigt, dass im Jahre 1899 die Feier des 1. Mai ohne Bewilligung abgehalten wurde. Die Teilnehmer der Versammlung erschienen mit Blumen geschmückt und mit Abzeichen versehen. Aus dem Polizeiberichte kennen wir den Verlauf der Ereignisse. Es wurden feindliche Reden gegen das Staatssystem gehalten. Sie haben die 8-stündige Arbeitszeit und allgemeines Stimmrecht gefordert. Sie haben Vorträge gegen die soziale Ordnung gehalten und sangen Lieder.

Im Jahre 1900 wurde im Rahmen einer Volksversammlung des ersten Mails gedacht. In den gehaltenen Reden haben sie an die Bedeutung des ersten Mails erinnert und die Ausbeutung der Arbeiterklasse angeprangert. In rumänisch-, ungarischer und deutscher Sprache verbreiteten sie Flugschriften, welche das Zusammenfassen des arbeitenden und ackerbauenden Volkes verkündeten und die Bedeutung des ersten Mai unterstrichen.

Nach den ersten Schritten hat die Tirgu-Mureșer Arbeiterschaft jedes Jahr den ersten Mai, den Feiertag des internationalen Proletariats festlich begangen.

Первые демонстрации в дни 1-ого Мая в городе Тыргу-Муреш

(Р Е З Ю М Е)

1-ое Мая — международный праздник солидарности трудящихся отмечался в нашей стране с 1890 г. Промышленность в г. Тыргу-Муреш, а вместе с ней и индустриальный пролетариат росли более медленно по сравнению с другими крупными центрами, чем и объясняется, что в этом городе 1-ое Мая отмечалось впервые только в 1897 году.

Обнаруженные документы свидетельствуют о том, что начиная с 1890 г., из года в год, власти принимали меры для воспрепятствования проведению этого праздника.

О праздновании 1-го Мая в 1897 г. сообщает газета Нейпсова, в номере от 14. V. 1897 г. Этот день совпал с периодом движения в связи с организацией Общего Культурно-просветительного Союза Рабочих. В 1898 г., деятельность этого Союза была запрещена и таким образом, проэктированные под названием „маёвки“, митинг и манифестация не состоялась.

О дальнейшем развитии рабочего движения в г. Тыргу-Муреш свидетельствует то обстоятельство, что в 1899 г. 1-ое Мая праздновалось без разрешения властей. Из рапорта полиции видно, что на митинге были произнесены речи против государственного строя, предъявлялись требования 8-и часового рабочего дня и права на всеобщее голосование. Были продекламированы стихи и спеты песни, направленные против общественного строя.

В 1900 г. 1-ое Мая было отмечено массовым митингом, причём были розданы листовки с призывом к союзу рабочих и крестьян и изложением значения дня 1-ого Мая.

После первых предпринятых шагов, трудящиеся г. Тыргу-Муреш, из года в год, праздновали и празднуют и теперь день 1-ого Мая — международный праздник пролетариата.

ETNOGRAFIE

ÎMBLĂTITUL DE ODINIOARĂ ÎN COMUNELE DE PE VALEA PÎRIULUI NICO

(Raionul Odorhei, Regiunea M.A.M.)

de Ștefan Molnár

Pîriul Nico izvorește de pe versantul vestic al platoului Harghitei și se varsă în Tîrnava Mare, la Nord-Est de Cristurul Secuiesc. Zona situată pe ambele maluri ale pîriului poartă denumirea Valea Nicoului. Populația acestui ținut pînă la primul deceniu al secolului al XX-lea în agricultură și-a păstrat metodele de muncă tradiționale. Folosirea mecanismelor agricole cele mai simple, menite să sporească productivitatea muncii și să înlățească efectuarea operațiilor, a început să fie extinsă numai în jurul anilor 1910. Amintirea metodelor de muncă cu anumite forme strămoșești azi este păstrată numai de unii oameni mai în vîrstă,¹ și de cîteva documente aflate într-un chip sporadic. Pe baza acestora încerc reconstituirea unei activități importante, legată de cultivarea cerealelor și anume: a îmblătītului efectuat cu îmblăciu.

Îmblătītul efectuat cu îmblăciu a fost un procedeu de desfacere a semințelor cunoscut în toată Europa, dar înlocuirea acestui fel de îmblătire cu treieratul mecanic nu a avut loc pretutindeni în același timp. Această schimbare a fost determinată de numeroși factori economici și sociali. În regiunea pe care am studiat-o noi, au existat mai cu seamă proprietăți țărănești mai mici, exceptînd bineînțeles cîteva proprietăți boierești mai mari. Au lipsit prin urmare marile proprietăți de pămînt

¹ Majoritatea datelor cu privire la îmblătītul din valea pîriului Nico a fost colectată în anul 1948. Au comunicat date: Szilágyi Sándor în vîrstă de 66 de ani de la Cădaciu, Végh József în vîrstă de 79 de ani din Tărcești, Kovács Márton, în vîrstă de 71 de ani din Cehățel, Gombos András în vîrstă de 80 de ani din Turdeni, cu toții agricultori. Materialul colectat după o primă prelucrare în 1957 a fost controlat și completat cu ajutorul răposatului Sófalvi József agricultor din Cristurul Secuiesc, atunci în vîrstă de 73 de ani. Numitul s-a născut în Valea Nicoului, la Bențid, unde a și trăit pînă în 1931. Recent partea cu referire la îmblătītul ovăzului am controlat-o pe baza datelor comunicate de Demeter Domokos, agricultor din Inlăceni în vîrstă de 65 de ani. Deoarece metodele de îmblătīt în comunele zonei examinate erau identice, în text nu fac trimiteri la sursa de comunicare.

care să necesite adoptarea unui sistem de producție capitalist, a cărui mecanizare să fi accelerat în rindurile populației trecerea de la procedeul de îmblătit strămoșesc la un procedeu de treierat mai dezvoltat. Tradiția orală spune că primele mașini de treierat acționate cu mina au fost aduse în valea pîriului Nico în anul 1904 și ceva mai tîrziu au fost cunoscute și mașinile de treierat acționate cu cai (Planșa XVII). Noua metodă, datorită numărului redus al mașinilor și împotrivirii populației, a cunoscut o extindere foarte lentă. Se poate spune că metoda tradițională de îmblătit, efectuată cu îmblăciu, chiar și în anul 1915 era încă generală. Începînd însă din acest an încetul cu încetul este restrîns și din anii 1920 este efectuat numai în chip sporadic.

Privind problema ce ne preocupă din punct de vedere economic-etnografic, reconstituirea modului de îmblătit este foarte importantă. Pentru a avea posibilitatea să stabilim anumite paralelisme etnografice și să facem comparații concludente trebuie să adunăm material din foarte multe ținuturi. Acestui scop îi este consacrată și lucrarea de față, care cuprinde o descriere amănunțită a vechiului mod de îmblătit efectuat cu îmblăciu.

Între procedeele de muncă utilizate la îmblătirea păioaselor, în această zonă exista doar puțină deosebire. Metodele folosite la îmblătitul griului, a secarei, a griului „dublu” sau amestecat (griu semănat împreună cu seară) erau identice. Numai la îmblătitul secarei se manifesta o oarecare diferență în detaliile procedeelor folosite, dar numai în cazul cînd aveau intenția să obțină snopuri de paie destinate acoperirii clădirilor. În schimb îmblătitul griului era asemănător cu cel al secarei atunci, cînd urmăreau obținerea unor cantități de paie, destinate confecționării pălăriilor, *paie curate* sau snopi de paie furajeră. Diferențele în detalii reprezentau doar adăugarea sau eliminarea a una-două faze de muncă (La acestea voi reveni la tratarea detaliilor respective). Numai în metoda de îmblătit folosită la ovăz se manifesta o deosebire mai de seamă care consta în comasarea, eventual eliminarea unor operații efectuate în general în cadrul etapelor de muncă.

Procesul complet de muncă utilizat la îmblătirea păioaselor cuprindea trei unități principale:

- A) Pregătirea îmblătirii
- B) Operația de îmblătire propriu-zisă
- C) Curățirea boabelor obținute

*Pl. XVII. Mașină de treierat acționată de cai.
Tafel XVII. Dreschmaschine mit Pferde-Antrieb.*

Табл. XVII. Конная молотилка.
<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://muzeulmures.ro>

După aceasta să luăm rînd pe rînd descrierea unităților imblătitului, semnalate mai sus. În cadrul acestor unități se pot urmări etape, operații și faze de muncă variate.

A) Pregătirea imblătirii

I. Pregătirea uneltelor

Uneltele imblătirii (planșa XVIII)² erau confecționate de oamenii din valea pîrîului Nico, cu uneltele proprii, în perioada liniștită de iarnă.

Unele unelte erau moștenite din tată în fiu. Înainte de a începe imblătitul, uneltele erau verificate, mai ales *gînjurile* de piele ale imblăciului și dacă acestea cu ocazia imblătirii anterioare s-au rupt, le-au reparat. Uneltele întrebuițate erau: *imblăciul* (= *cséphadaró, másfélfa, csép*, vezi pl. XVIII/1); *grebla de tăiat frînturi* (= *törekvágó gereblye*, vezi pl. XVIII/2); *lopata de împrăștiat* (= *szórolapát*, vezi pl. XVIII/3); *furca cu două brațe* (= *kétágú favilla*, vezi pl. XVIII/4); *grebla* (= *gereblye*, vezi pl. XVIII/5); *lopata de lemn lată pentru împrăștierea grăunțelor* (= *szemhányó lapát*, vezi pl. XVIII/6); *primiteaua* (= *jölöző seprű*, vezi pl. XVIII/7); *coșul pt. transportarea frînturilor* (= *törekhordó venyigekosár*, vezi pl. XVIII/8); *ciurul* (= *karéló résta*) confecționat de țigani din piele argăsită de porc sau oaie (vezi pl. XVIII/9); *banița din coajă* (= *kéreg véka*) egală cu 16 cupe, 1 cupă = aproximativ 1,5 litri (vezi pl. XVIII/10). Pentru adunarea boabelor citeodată a fost folosit și *vătraul* (utilizat în mod normal la coptul pîinii, pl. XVIII/11).

II. Pregătirea locului pentru imblătit

Imblătitul era efectuat în șură. într-un loc cu acoperiș. Acest lucru rezultă atît din tradiția orală, cît și din documente³. În această regiune nu era obiceiul ca imblătitul să aibă loc în aer liber, din motivul, că acesta era efectuat mai cu seamă toamna, eventual — la cei înstăriți —

² Uneltele din planșă în parte sînt în patrimoniul Muzeului din Cristurul Secuiesc, iar într-altă parte erau în posesia acelor persoane, la care am efectuat colectarea datelor. Uneltele folosite sînt asemănătoare în întreaga zonă cercetată.

³ Așa de pildă în protocoalele (Libellus) comunității bisericești unitariene din Cădaciu, în ziua de 25 noiembrie 1842 s-a trecut așa: „*Calcularea griului în stoguri. Acesta chiar acum se imblățește în șura preoțimii...*” (= *Búza, Számitás, Kalongjául. E most tsépeltek a Papsag Csüribe...*)

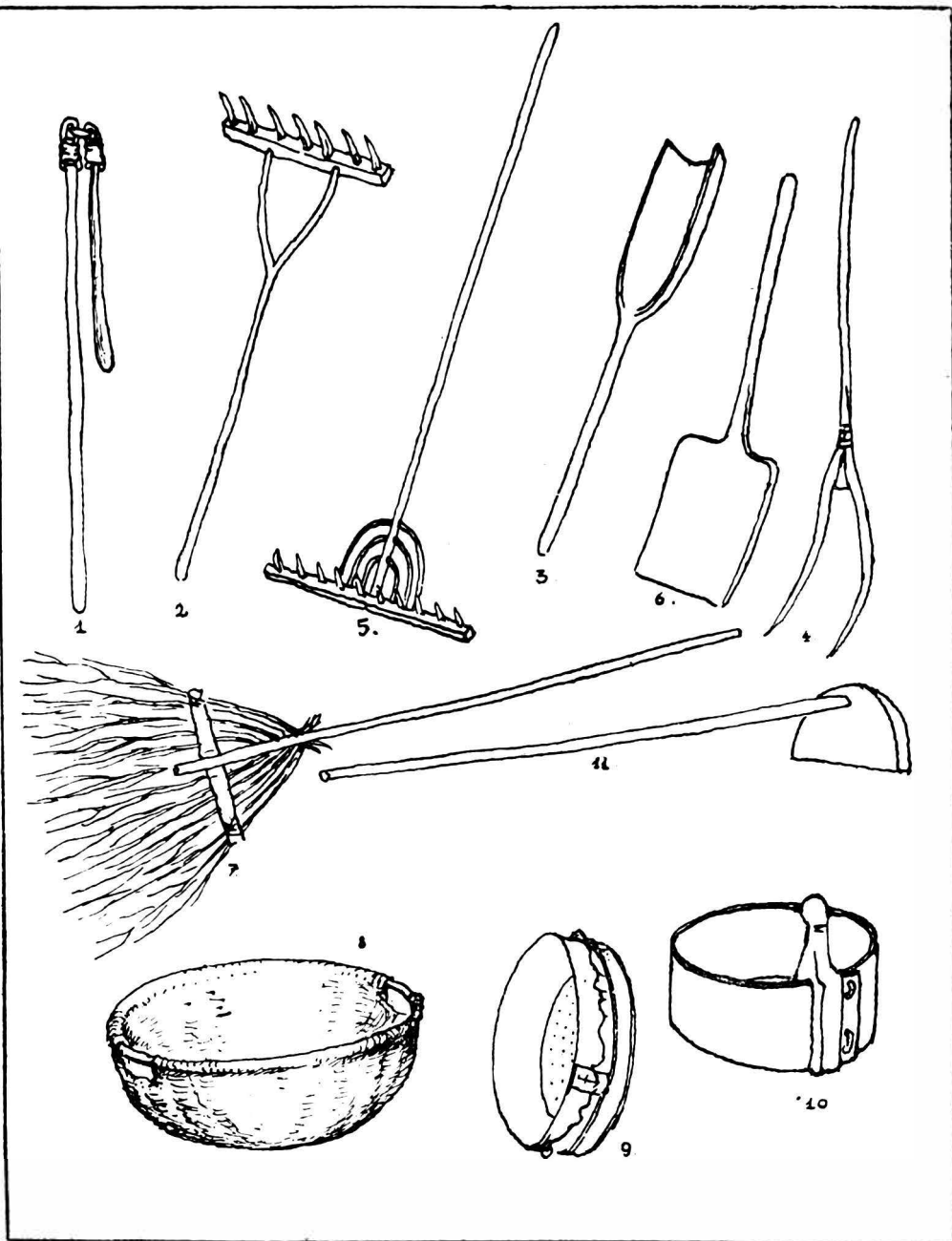
și iarna, când timpul nefavorabil nu a permis îmblătitul în aer liber. Un alt motiv era păstrarea fiecărui bob de cereale.

În trecut pardoseala șurelor din Valea Nicoului era făcută din lut bătătorit. Aceasta în cursul anului s-a spart, a devenit *zdrențuroasă* (= *rongyos*) din cauza circulației, deci trebuia pregătită pentru îmblătuit. S-au străduit să realizeze o suprafață netedă, îndesată care nu se deteriorează ușor în urma îmblătuitului, nu cumva printre boabe de cereale să se amestece și pământ. Pregătirea pardoselei de șură cuprindea anumite faze de muncă: *lipirea*, *fățuirea* (= *sikárolás*), *netezirea cu mătura* (= *meghajtás*). Modul pregătirii era influențat și de anotimpul în care era efectuat îmblătuitul. Toamna, înainte de a începe îmblătuitul, pardoseala șurei era *dată cu un strat de lut curat*, sau eventual amestecat cu fecalii de cornute sau de cal (= *megetapasztás*). După ce suprafața de lut s-a uscat, *au fățuit-o* (= *sikárolás*). În acest scop au pregătit o pastă de lut mai moale care conținea mai mult *gunoi* (= *gané*) decît lut. Lutul moale a fost frămîntat de bărbați în mijlocul șurei cu picioarele descălțate. Lutul astfel frămîntat a fost *întins* (= *szétterítés*) într-un strat uniform cu ajutorul dosului greblei de tăiat, pornind din mijlocul pardoselii spre marginile șurei, l-au stropit cu apă, iar apoi l-au *netezit cu mătura* (= *meghajtották*). De fapt această operație reprezintă prima netezire. Urma ca din lutul pus la o parte pentru acest scop să se facă o pastă lichidă prin adăugarea apei, care lichid a fost turnat asupra stratului de lut semiuscăt și *netezit din nou cu o mătură din nuiel mai subțire* (= *második meghajtás*), deci netezind a doua oară. După ce lutul a început să se usuce, întreaga suprafață a fost acoperită cu pleavă, care absorbea umezeala din pardoseală. Suprafața de îmblătuit astfel pregătită a fost lăsată 3—4 zile să se usuce. Iarna lutul a fost frămîntat cu apă caldă, gunoiul la fel fiind încălzit pe cuptor. „Iarna netezirea se leagă mai bine și astfel și îmblătuitul merge mai ușor și mai bine” — spuneau bătrînii. În caz că în cursul îmblătuitului pardoseala s-a rupt, a fost „cîrpită” și *netezită din nou*.

B) Operația de îmblătire⁴

Pregătirea locului de îmblătire a fost urmată de operația de îmblătire, cuprinzînd *trei etape de muncă*:

⁴ În acest capitol descriu prelucrarea unui *strat* (= *ágyás*) de la începerea lucrării pînă la ultima etapă: strîngerea în grămezi a boabelor.

Pl. XVIII. Unele de îmblătit. — Tafel XVIII. Gerätschaften des Dreschens.

Табл. XVIII. Орудия для обмола.
<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://muzeulmures.ro>

I. Etapa de pregătire: pregătirea cerealelor pentru imblătit, aşezarea stratului.

II. Etapa de imblătire: imblătitul cerealelor aşezate în strat. Operaţiile cuprinse în această etapă sînt:

1. Imblătitul efectuat de — o persoană
— două persoane
— trei persoane
2. *Baterea snopilor în vîrf* (= *felverés*).
3. *Întoarcerea snopilor: întoarcerea stratului* (= *ágyásfordítás*).
4. *Imblătirea stratului întors*.
5. *Aşezarea snopilor în picioare şi baterea lor în cap* (= *agyalás*).
6. *Imblătirea laterală* (= *hadarás, elhadarás*).

III. Separarea boabelor: separarea boabelor de frînturi. pleavă şi paie.

Operaţiile:

1. *Scuturarea cu furcă* (= *villázás*).
2. *Stringerea, îngrămădirea* (= *felhányás, összetakarítás*).
3. „*Tăierea*“, separarea frînturilor de boabe imblătite (= *nagyolás, kivágás*).
4. *Imblătirea stratului de frînturi*.
5. *Tăierea stratului de frînturi*.
6. „*Smîntinire*“, curăţirea suprafeţei (= *fölözés*).
7. *Aşezarea în formă de căpiţe ovale* (= „*tojásba taszítás*“).

Să examinăm aceste operaţii pe rînd.

I. Etapa de pregătire: aşezarea stratului.

Snopii destinaţi imblătitudinii erau aşezaţi în strat pe pardoseala şurei. Un strat era format din două rînduri de snopi nedesfăcuţi. În funcţie de suprafaţa pardoselii şurei au fost aşezaţi 22—30 de snopi, deci un rînd conţinea 11—15 snopi. Snopii erau aşezaţi strîns unul lingă altul, cu capul, *vîrful*, spre mijlocul stratului, cu *piciorul* spre marginea stratului. Capetele snopilor orientaţi faţă în faţă abia erau în contact unul cu celălalt. Capetele de snopi aşezate astfel au format o *suprafaţă de imblătit*. În cazul că au deschis una dintre porţile şurei cu scopul de a avea o lumină mai bună, au aşezat un şir strîns de snopi în *picioare în gura porţii*, ca în cursul imblătitudinii boabele scăpate să nu sară în

grădină sau curte, ci în snopi. Zilnic s-au îmblătit 4—14 straturi, în funcție de numărul îmblătiturilor. Boabele adunate din straturile îmblătite în cursul unei zile au fost împrăștiate de o dată.

II. Etapa de îmblătire

În această etapă s-au efectuat mai multe operații. Unealta utilizată era îmblăciul. Operațiile principale erau denumite după unealta utilizată: îmblătitul după îmblăciu, iar îmblătirea laterală după hădăragul îmblăciului.

1. Prima operație era îmblătitul propriu zis

Cea mai grea și cea mai importantă activitate din întreaga etapă. Cu această operație ritmică au *îmblătit*, au *separat boabele* din spic. Îmblătitul era efectuat de una, două sau trei persoane — de obicei de două. În tradiție nu s-a păstrat amintirea că eventual operația ar fi fost efectuată de patru persoane⁵. Îmblătitul a fost efectuat de flăcăi sau bărbați mai tineri, puternici. În caz de nevoie — în timp de război sau în cazul diminuării forței de muncă a familiei s-a întâmplat ca femeile văduve sau bărbați mai în vârstă să fie siliți la efectuarea îmblătitului. Gospodarii mai înstăriți angajau și zilieri. Micii gospodari îmblăteau ei înșiși cerealele cu ajutorul membrilor de familie, eventual cu ajutorul rudeniei întrunite în clacă. Oamenii mai săraci toamna și iarna s-au deplasat pentru mai multe luni pe pământul sașilor pentru îmblătit în parte.⁶ Unelte principale: îmblăciu, grebla de tăiat, eventual primităua bine legată, ușoară, având o bună îndeminare, le luau cu ei.

Mersul îmblătirii stratului așezat era în funcție de faptul ca ciți îmblătitori au efectuat lucrarea. În cele ce urmează, voi da descrierea

⁵ În gospodăriile măruntă ale acestor sate de munte, dar chiar și pe fostele moșii nobiliare, clădirile anexe nu erau voluminoase, mari; astfel șura nu a permis decât munca a cel mult trei persoane.

⁶ Sófalvi József originar din Bențid astfel ne relatează acest fapt: Cei din Bențid de obicei lucrau la sașii din Hetur (rai. Sighișoara). Principalele unelte le duceau cu ei. Gospodarul sas pentru stabilirea prețului și experienței celui care se prezenta la muncă făcea următoarea probă: a aruncat un spic de griu pe pământul șurei și l-a somat pe flăcău să dovedească dacă se pricepe la îmblătit. Cel nepriceput a luat avânt cu îmblăciu și a vrut să lovească spicul. Vântul îmblăciului însă l-a dat la o parte. Gospodarul văzând că are de a face cu unul nepriceput, nu-l angaja. În schimb îmblătitorul mai în vârstă, cu experiență, la această somație a călcat cu opinca pe spic, frecându-l spunând: „Asta nu necesită îmblăciu”. Bineînțeles, imediat a și fost angajat.

REPRÉZENTAREA (GRAFICĂ) A ÎMBLĂTITULUI CU ÎMBLĂCIU • GRAPHISCHE DARSTELLUNG DES DRESCHENS MIT DRESCHFLEGEL

			FAZELE DE MUNCĂ ALE ÎMBLĂTITULUI ARBEITSVERLAUF							
			ÎNCEPERE DAS BEGINNEN		ÎMBLĂTIT DAS DRESCHEN		TERMINARE DER ABSCHLUSS			
			TACTE • DIE TAKTE							
			DE ÎNCEPERE ANFÄNGLICH		TACTELE ÎMBLĂTITULUI PROPRIU ZIS DIE TAKTEN DES DRESCHENS			TACTUL FINAL ABSCHLIESSEND		
					I	II	III	ETC.... USW...		
1	IMBLĂTIT CU 1 MA DAS DRESCHEN MIT EINER PERSON	PROCEDEUL ÎMBLĂTITULUI DER GANG DES DRESCHENS								
		TONUL ȘI RITMUL TON-RHYTHMUS								
2	IMBLĂTIT CU 2 PERSONE DAS DRESCHEN MIT ZWEI PERSONEN	PROCEDEUL ÎMBLĂTITULUI DER GANG DES DRESCHENS								
		MISCĂRI ALTERNATIVE ALS IMBLĂCIURI DIE ABWECHSELNDE BEWEGUNG DES DRESCHENS								
		TONUL ȘI RITMUL TON-RHYTHMUS								
3	IMBLĂTIT CU 3 PERSONE DAS DRESCHEN MIT DREI PERSONEN	PROCEDEUL ÎMBLĂTITULUI DER GANG DES DRESCHENS								
		MISCĂRI ALTERNATIVE ALS IMBLĂCIURI DIE ABWECHSELNDE BEWEGUNG DES DRESCHENS								
		TONUL ȘI RITMUL TON-RHYTHMUS								
			ÎNCEPEREA: 1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ 2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ 3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ TERMINAREA: 1. DĂ ULTIMA LOVITURĂ DE SEMNALARE 2-3. MAI DĂU CITE O LOVITURĂ, „IASĂ” ȘI EI PE RÎND.							
			ANFANGSTAKT: 1. DIE ANFANGSBEWEGUNGEN UND DIE HEBUNG DES DRESCHFLEGELS. 2. BEGINNT, SETZT IN BEWEGUNG; DIE ERHEBUNG DES DRESCHFLEGELS FÄLLT IN ERSTEN TAKT. ENDTAKT: 1. GIBT DEN LETZTEN SIGNALSCHLAG (SCHLUSS), SCHON TRITT HERAUS. 2. SCHLÄGT NOCH EINMAL NIEDER, TRITT HERAUS. DIE BEWEGUNGEN DER DRESCH- FLEGELE WENN DER EINE AUF SCHWINGT, ZUR GLEICHEN ZEIT SCHLÄGT DER ANDERE NIEDER.							

LEGENDA.	1 ÎMBLĂCIU.	2 DRESCHFLEGEL.	3
DIE ERKLÄRUNG DER ZEICHEN.	1 ÎMBLĂCIU.	2 DRESCHFLEGEL.	3

1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	3. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ
1. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDICĂ	2. ÎNCEPE, PUNE ÎMBLĂCIUL ÎN MIȘCARE, RIDIC	

Pl. XIX. Reprezentarea grafică a îmblătitului. Tafel. XIX. Graphische Darstellung des Dreschens.

Табл. XI X. Графическое изображение обмолота

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://muzeulmures.ro>

operației de îmblătit efectuată de unu, doi, sau trei îmblătitori, a fazelor de muncă ce constituiau operația, a cadențelor, a mișcării îmblătiturilor și a ritmului muncii. (Toate acestea sînt înfățișate în mod grafic pe planșa sinoptică Nr. XIX). Cele două-trei persoane care lucrau împreună trebuiau să cunoască bine tehnica mînuirii îmblăciului, deoarece partenerul mai slab a fost *lovit* din fază (și-a pierdut ritmul îmblătirii).

— Dacă îmblătitul era efectuat de o persoană, la începerea lucrării respectivul s-a așezat în apropierea uneia dintre cele două capete ale stratului așezat (Pl. XX. figura 1.). A început îmblătirea rîndului de snopi situat în apropierea mîinii drepte. A progresat pe acest rînd treptat, în mai multe etape de muncă mici, lovind capul fiecărui snop în repetate rînduri, pînă ce a ajuns la capătul celălalt al siratului. Atunci s-a întors și a *îmblătit înapoi* pe acelaș rînd de snopi (Pl. XX. fig. 1.). Întoarcerea era necesară deoarece *nodul îmblăciului* (= a *hadaró bogja*) totdeauna a atins mai bine partea din fața îmblătitorului a capetelor de snopi și pentru eficacitatea îmblătitorului era necesară să se ia în față și partea opusă a capetelor de snopi. După îmblătirea primului rînd de snopi s-a apucat de îmblătitul celui de al doilea rînd. La îmblătit muncitorul s-a așezat cu o ținută de corp solidă, liniștită, cu picioare întinse, sîtuindu-se transversal față de stratul așezat. Dacă respectivul era *stîngaci* piciorul stîng l-a pus mai în față, cel drept lăsîndu-l mai în urmă; în schimb dacă folosea *numai mîna dreaptă*, atunci se așeza invers. În cursul îmblătitorului pășea înainte, păstrînd această poziție corporală. Îmblătitorul bun *știa să îmblătească cu ambele mîini* și în cursul progresării își schimba poziția corporală. Cei stîngaci au prins coada îmblăciului cam pe la mijloc cu mîna stîngă iar cu mîna dreaptă la terminația cozii. În caz că a lucrat cu mîna dreaptă, prinderea îmblăciului s-a efectuat invers. În ambele cazuri trebuia să prindă coada îmblăciului în așa fel, ca hădăragul să nu-l lovească la mîna în cursul învîrtirii.

Faza îmblătitorului a fost pornită cu *începere* — o mișcare începătoare (Pl. XIX. rubrica I. orizontală). Coada îmblăciului a prins-o cu două mîini, așezînd hădăragul transversal asupra capului primului snop din marginea stratului. După aceea coada îmblăciului a adus-o într-o poziție orizontală — cu ridicarea corespunzătoare a brațelor — la înălțimea ca hădăragul să atîrne vertical de pe coadă și ca el să fie situat deasupra capului de snop. După această mișcare învîrtise coada orizontală a îmblăciului cu mîna apropiată de hădărag, formînd un

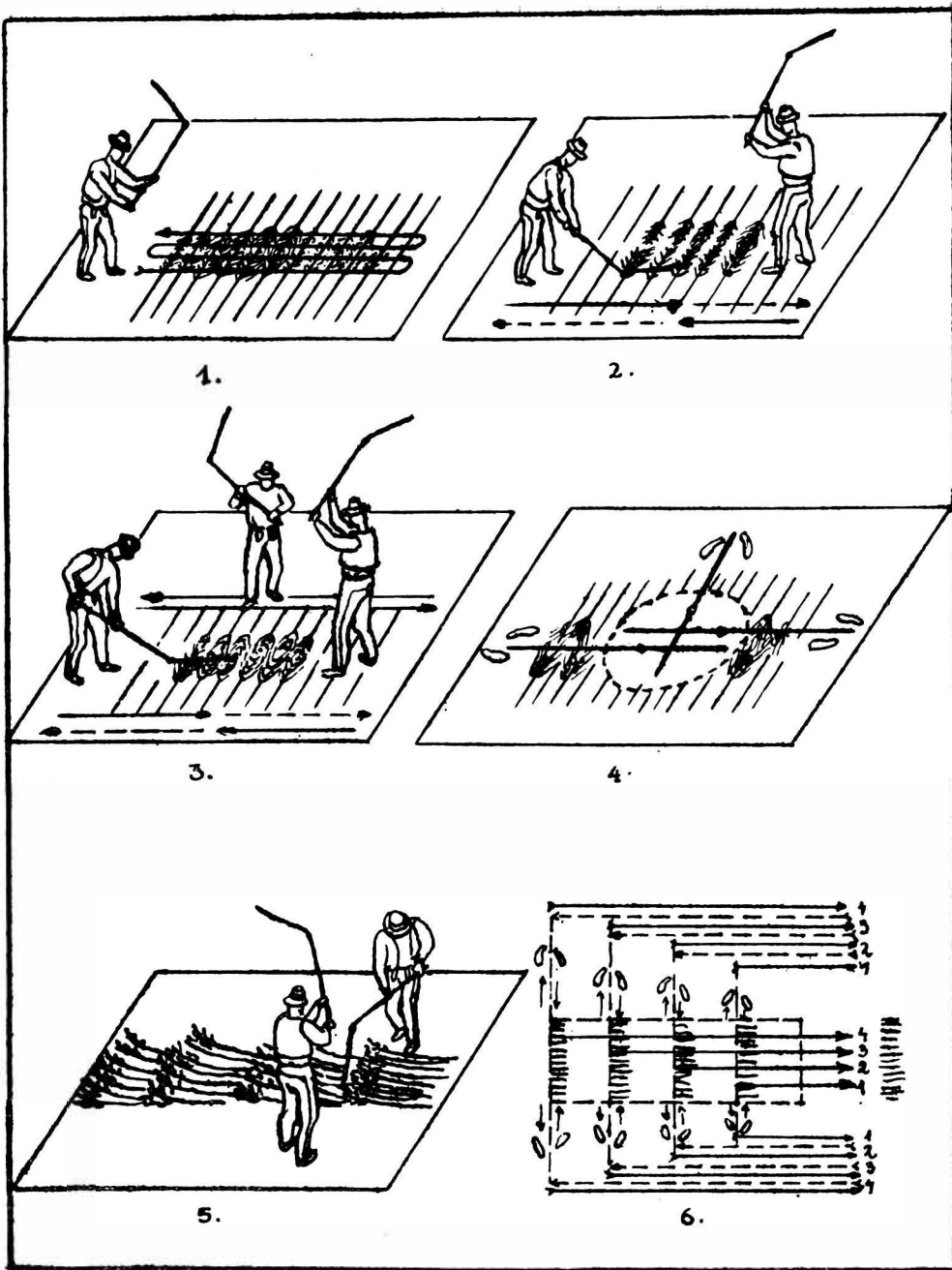
cerc vertical, centrul căruia îl reprezintă mina care ținea capătul coadei: *făcea vârtej* (= *megkavarint*), adică hădăragul de pe gîtul coadei a fost adus într-o mișcare circulantă. După ce hădăragul și-a luat poziția verticală, orientată în sus și a părăsit punctul mort, lucrătorul cu o lovitură ușoară a atins capul snopului. Această mișcare începătoare i-a dat lucrătorului impulsul necesar începerii efective a îmblătitudinii. Abia după mișcarea începătoare se apucase de efectuarea succesivă a cadențelor de îmblătit, care necesitau deja o lovitură dată din puteri.

Fiecare cadență avea două faze: ridicarea îmblăciului, și lovitura. În prima fază a cadenței de muncă hădăragul îmblăciului a fost angajat într-o mișcare circulantă orientată în sus în fața îmblătitorului, centrul cercului fiind linia de axă a coadei. Cînd hădăragul abia părăsise punctul mort, a sosit momentul celei de a doua fază: clipa loviturii.

Faza îmblătitudinii a fost terminată cu o cadență de sfîrșit. În această cadență lucrătorul a dat o ultimă lovitură mai accentuată și a ieșit (= *kilépett*) din fază, adică nu mai ridica îmblăciul la o lovitură nouă, ci prinzîndu-i coada pe la mijloc cu o singură mînă, așezase pe pămînt capătul coadei, și a *răsuflat* (= *szusszant*).

Ritmul cadențelor îmblătitudinii și sunetul loviturilor se formase astfel: — jup! / — jup! / — jup! / (cf. rubrica I orizontală a pl. Nr. XIX).

Pentru a putea efectua îmblătitudinea snopilor din strat, lovitura hădăragului trebuia dirijată în așa fel, ca el să atingă snopii cu toată suprafața, în sens transversal față de axa lor longitudinală. Îmblătitorul asigura acest lucru în așa fel, ca în cursul loviturii, brațul care prindea capătul cozii a fost smucit din umăr și din cot: a *prins îmblăciul* (= *megkapta a csépet*), datorită cărei mișcări hădăragul făcea o mișcare orizontală subită, lovind în toată lungimea lui snopul, totodată cu această apucătură mărindu-se și puterea loviturii. Coada îmblăciului și hădăragul au ajuns astfel în aceeași direcție, lovind capetele snopilor. Îmblătitorul numai prin aceste apucături evolute, transformate chiar într-un stereotip dinamic a putut asigura exploatarea deplină și fără pierderi a energiei concentrate la mișcările cadențelor îmblătirii. Aceste mișcări erau cele mai obositoare ale operației îmblătirii, deoarece ele necesitau întreaga forță musculară a corpului superior și a brațelor.

Pl. XX. Îmblătitul. *Tafel XX. Das Dreschen.* —

Табл. XX. Обмолот.

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://muzeulmures.ro>

Îmblătutul cu două persoane

Îmblătitorul și-a ales partenerul în așa fel, ca unul dintre ei să fie stingaci iar celălalt să lucreze cu mina dreaptă. La îmblătut s-au așezat față în față (Pl. XX. fig. 2.). Prima dată s-au apucat de îmblătutul rîndului drept de snopi din strat. Unul dintre ei, — totdeauna cel cu mai multă experiență — s-a așezat la acel capăt al stratului, unde intenționau să înceapă îmblătutul. S-a așezat cu fața în direcția progresării, la o oarecare distanță de strat, de unde cu îmblăciul a putut să atingă capetele snopilor de îmblătut. Îmblătitorul celălalt s-a așezat pe strat, cu fața opusă direcției progresării.

Munca a fost pornită de *îmblătitorul prim* (= *előcséplő*) cu *mișcarea începătoare* descrisă mai sus. — A fost urmat de îmblătitorul secund, efectuînd aceleași mișcări. În cadrul cadențelor îmblătirii fazele mișcărilor — ridicarea și lovitura îmblăciului — s-au succedat alternativ. În momentul în care unul dintre hădăragi atingea capul snopului, celălalt îmblăciu se afla la punctul cel mai înalt al fazei de ridicare. În aceeași cadență cele două îmblăciuri lucrînd alternativ, în cursul mișcării lor verticale s-au încrucișat la jumătatea de înălțime a drumului făcut (cf. rubrica II. orizontală a pl. XIX). Cînd îmblătitorul prim a văzut necesară oprirea operației de muncă, în ultima cadență — cadența de terminare — a *dat semn de oprire*, lovind mai accentuat (eventual strigînd „gata”) și cu mișcarea următoare a *ieșit* din cadență. Îmblătitorul secund a mai lovit o dată, pe urmă a ieșit și el. În cazul îmblătutului cu doi îmblătitori ritmul cadențelor și *sunetul loviturilor* s-a format astfel: jup!! jup! / jup!! jup! / jup!! jup! / etc. (Ilustrarea grafică vezi în rubrica a II-a a pl. XIX.).

Cei doi îmblătitori în cadrul cadențelor au lovit în acelaș loc, *au luat pe rînd* snopii. Pășind încet, intermitent, lovind în repetate ori snopii din rînd, au progresat peste rîndul început al stratului. În cazul că cerealele nu erau uscate sau în cursul transportului s-au udat și din acest motiv „*nu au dat drumul la boabe*” (= *nem eresztette jól a szömet*), *au îmblătut înapoi* în repetate ori pe acelaș rînd, fără a se întoarce sau a-și schimba locul. (Dacă cerealele au fost uscate, după o singură *îmblătire înapoi* au putut trece la cel de al doilea rînd, pe care l-au îmblătut în funcție de măsura în care boabele s-au desprins.) Așezarea celor doi îmblătitori nu s-a schimbat în etapa *îmblătirii înapoi*. Singura deosebire era, ca acel îmblătitor a progresat cu spatele care în etapa premergătoare progresa cu fața, iar celălalt în această etapă a îmblătut înaintînd cu fața.

Îmblătitul cu trei persoane

Dacă îmblătitul a fost efectuat de trei persoane, așezarea lor lângă strat s-a făcut astfel: persoana 1-a și a 2-a s-au așezat pentru îmblătutul rîndului din dreapta stratului în așa fel, ca și cei doi îmblătitori din cazul precedent, iar al treilea îmblătitor s-a așezat la *picioarele snopilor* din rîndul sting al stratului, lângă latura longitudinală a lui (Pl. XX. fig. 3.). Conducătorul grupului celor trei îmblătitori era acela, care avea mai multă experiență. Ritmul etapei a fost dirijat de el.

Îmblătitul a fost pornit cu mișcărilor începătoare⁷ descrise la cazul îmblătirii cu o persoană. Cu hădăragul angajat în mișcare circulantă în jurul axei coadei a lovit ușor pe acel cap de snop la care intenționa să înceapă îmblătitul. După aceea s-a angajat în mișcare plină, lovind din răspuțeri. Cînd îmblăciul s-a ridicat, îmblătitorul Nr. 2 efectua mișcărilor începătoare, iar cînd și el a ridicat îmblăciul, a intrat și îmblătitorul Nr. 3, dar în clipa aceea îmblăciul îmblătitorului prim lovind, a început prima cadență de îmblătire, fiind urmată de loviturile îmblătitorului Nr. 2 și 3. Ordinea operațiunii a rămas aceea a cadenței de începere, pînă la cadența de terminare. Atunci îmblătitorul prim a efectuat ultima lovitură accentuată (de terminare) însoțită și de cuvîntul „gata“, apoi a ieșit. Îmblătitorul Nr. 2 și 3 au mai dat cîte o lovitură și succesiv au ieșit și ei. Ritmul și sunetul loviturilor s-a format astfel: jup!!! jup!! jup! / jup!!! jup!! jup! / etc. (cf. rubrica III. orizontală din pl. XIX).

Îmblătitorii au îmblătit rîndul de snopi început într-o singură etapă, iar dacă snopii erau umezi din anumite motive, atunci au *îmblătit înapoi*, pe acelaș rînd, în modul descris la cazul îmblătirii cu doi îmblătitori.

Mișcarea lor efectuată în cadrul îmblătirii nu era un progres continuu, deoarece la fiecare snop din rînd au staționat pentru efectuarea a cîtorva cadențe. Astfel o etapă de fapt s-a împărțit în mai multe etape de progresare întrerupte de staționări.⁸ Pentru a putea asigura omogenitatea pășirii mai departe din staționarea respectivă precum și pentru asigurarea ritmului con-

⁷ Ritmul îmblăciului l-au putut *prinde* numai prin aceste mișcări începătoare efectuate pe rînd. Numai în acest fel s-au putut antrena în succesiunea cadențelor de muncă.

⁸ Aceste etape de progresare la fel s-au efectuat și în cazul îmblătirii cu una sau două persoane.

tinuu, fără întrepreri, îmblătitorul prim *a dat semn*. Acest semn consta în faptul că lovea snopul aflat sub îmblăciu numai ușor, în loc de o lovitură puternică, obișnuită: *a înșelat lovitura* (= *megcsalta az ütést*). Această lovitură cu forță diminuată a semnalat că trebuie să păsească la snopul următor, *pas*, pe care l-au efectuat simultan. La îmblătitul unui rînd numărul cadențelor dintr-o etapă de staționare a fost determinat de faptul că snopii erau uscați sau umezi.⁹

Cînd au terminat cu îmblătitul rîndului de snopi din dreapta stratului au început îmblătitul șirului din stînga, îmblătitorul care era așezat lingă latura dreaptă a stratului și-a părăsit locul, așezîndu-se la *piciorul* șirului de snopi din dreapta, deja îmblătît, ca din noua lui poziție să poată *lovi din față* snopii șirului încă neîmblătît. Prin așezarea lui lingă latura stratului, îmblătitorul prim astfel a ajuns față în față cu capetele snopilor de îmblătît, loviturile dîndu-le astfel *de-a-lungul snopilor* (cf. pl. XX. fig. 4). Acest fapt avea o importanță deosebită, deoarece cei doi îmblătitori care au lucrat chiar pe strat au îmblătît transversal snopii, din care motiv aceștia *s-au îndesat*. Loviturile longitudinale, primite din direcția laturei stratului *au ridicat* spicurile din strat, le-au destins, prin care operație a fost mărită posibilitatea desprinderii boabelor încă înainte de *baterea* propriu-zisă *în vîrf* a snopilor.

Îmblătitorul cu mai puțină experiență era silit să se odihnească din cînd în cînd în timpul acestei munci ritmice obositoare. În acest caz nu lovea snopii, dar ca să nu scape ritmul și să nu cadă din cadență, a operat astfel: îmblăciul nu l-a ridicat la înălțimea necesară unei lovituri date cu forța maximă, ci l-a făcut numai să se clatine. Prin această clătinare, hădăragul se învîrtise în direcția opusă celei normale, îmblătitorul semnalînd astfel, ca din această cadență lovitură lui va lipsi, el *răsuflă*. Îmblătitorul prim în asemenea cazuri spunea *vagabondului*: „*n-o arunca cîinelui, măi!*”

2. Bateria snopilor în vîrf

Această operație a fost efectuată numai atunci, cînd în urma primei îmblătiri nu au fost mulțumiți cu desprinderea boabelor din spic. În asemenea cazuri snopii trebuiau îmblătiți încă o dată înainte de a-i în-

⁹ Pentru îmblătît era favorabil timpul cald și uscat. „*Cerealele merg bine la căldură sau la frig*” — spuneau. În asemenea condiții era ușoară desprinderea boabelor. Rîndurile de snopi după o singură îmblătire au putut fi întoarse.

toarce. Pentru acest lucru însă a devenit necesară intercalarea unei noi operații: *baterea snopilor în vîrf*. Această muncă consta din lovituri laterale date cu îmblăciul capetelor de snopi rămase întinse, prin care lovituri au destins capetele, aducîndu-le într-o poziție potrivită îmblătirii din nou. Prin această destindere loviturile hădăragului au putut pătrunde pînă la spicurile ascunse în mijlocul capătului de snop, mărind astfel randamentul îmblătirii. Bateria în vîrf a fost efectuată de unu-doi îmblătitori.

3. Întoarcerea : *întoarcerea stratului*

După ce partea de sus a rindurilor de snopi a fost complet îmblătită, întregul strat a fost întors. Cu această operație partea de jos a snopilor culcată pe pardoseala șurei a fost întoarsă pentru îmblătire. Snopii au fost ridicați prinzîndu-i de funie și au fost reasezați pe acelaș loc. Dacă întoarcerea a fost efectuată de doi îmblătitori, atunci operația a fost efectuată concomitent pe ambele rinduri, îmblătitorii progresînd paralel. În cazul că operația a fost efectuată de trei lucrători, doi dintre ei au pornit de la unul dintre *capetele stratului*, iar al treilea de la *celălalt capăt*.

4 Îmblătirea stratului întors

După *întoarcere*, rîndurile de snopi au fost îmblătiți în felul descris de noi la punctul 1.

5. Bateria snopilor în cap

La această operație snopii erau așezați în *picioare*, puși în poziție verticală și cu loviturile ușoare ale hădăragului au fost „*bătuți în cap*.”

Bateria în cap nu a fost efectuată în toate cazurile. Intercalarea sau eliminarea acestei operații a fost determinată de starea umedă sau uscată a cerealelor de îmblătit, de faptu! că boabele s-au desprins ușor sau nu, iar pe de altă parte: de scopul urmărit, adică intenția de a obține paie curate, snopuri pentru acoperiș sau snopi furajeri.

Din cele de mai sus rezultă că:

a) *bateria în cap* a fost efectuată :

— Dacă din cauza timpului ploios snopii nu s-au uscat în *claie*, sau în cazul cînd cu ocazia transportării *ploaia a udat* cerealele și din cauza

urgenței imblătitului n-a avut timp să se usuce în stoguri, și din acest motiv boabele s-au desprins greu. În acest caz după imblătirea ce urmasse după întoarcere, toți snopii din strat au fost *așezați în picioare*, în direcția porților șurei sau în direcția pereților șurei. Fiecare imblătitor a așezat câte un snop în fața lui, și l-a bătut în cap cu hădăragul imblăciului. După această operație funia snopului a fost dezlegată, snopul a fost scuturat ușor și aruncat în grămadă pentru *scuturarea cu furca*.

— Dacă scopul era obținerea unor *paie curate*, și în acest caz au efectuat *baterea în cap* a snopilor însă nu la toți snopii.¹⁰ Din rindurile stratului au ales snopii fără buruieni, bătându-i în cap, de astă dată însă cu lovituri mai puternice. Scopul loviturilor puternice era, ca firele drepte de paie să fie bine sfărâmate, astfel devenind apte pentru *umplerea saltelelor*.

Frinturile și boabele desprinse din snopii bătuți în cap au fost imbinse cu spatele greblei de tăiat și cu ajutorul mătorei lingă *stratul* aflat în mijlocul șurei.

b) *baterea snopilor în cap* nu a fost efectuată în cazul dacă au avut intenția să obțină snopuri destinate anumitor scopuri. Din paiele diferitelor soiuri de cereale și în funcție de calitatea lor, au păstrat snopuri destinate fiecare pentru un anumit scop.

— Snopul secarei nu a fost bătut în cap, deoarece firul ei de pai e lung și rezistent, bun pentru snopuri destinate acoperirii clădirilor¹¹.

— Nici snopul de grâu nu a fost bătut în cap în cazul, că a fost uscat. În acest caz a fost păstrat pentru satisfacerea cerințelor regiunilor

¹⁰ Pentru a obține paie curate, au fost bătuți în cap numai snopii bine ușiți. Operația în acest caz a fost intercalată nu pentru desprinderea boabelor din spicurile umede, ci scopul primordial era obținerea de paie curate.

¹¹ Pentru acoperirea clădirilor — cum spune tradiția — numai din snopi de secară au fost confecționate snopuri, cum de altfel rezultă și din documentele scrise. Așa de pildă în Libellus-ul comunității unitariene din Târcești, din anul 1819 s-a păstrat următoarea notă: „... *Erogatum de bani. Am cumpărat 4 1/2 clăi de snopuri care au fost folosite la acoperirea șurei preoției împreună cu paiele celor 21 de clăi de secară recoltate de pe pământul Ecclesiei...*” Din 1822 putem cita următoarea notă: „*Din darea de seamă precedentă au fost reportate 14 clăi de secară, au fost imblătite, iar snopurile au fost folosite la acoperișul șurei preoțului...*”

Snopii destinați pentru acoperiș după imblătit au fost *pieptănați*. S-a confecționat o greblă de pieptănat asemănătoare greblei de tăiat, fiind înfiptă într-o crăpătură a peretelui de birnă a șurei, cu dinții în sus. Snopul a fost desfăcut în *șuvițe* care au fost pieptănate între dinții greblei, apoi mai multe șuvițe întrunite într-un snop bine legat cu gînj.

unde s-a practicat confecționarea pălăriilor de paie¹², fiind păstrat snopul cu paie frumoase, curate, nepătate de rugină, chiar și în cazul dacă eventual era puțin umed.

— Dacă snopii din strat conțineau multe buruieni, nu au fost bătuți în cap ci au fost păstrați ca snopuri furajere¹³.

Snopii lăsați pentru acoperiș după îmblătit au fost ridicați prinzându-i de funie într-o poziție cu capetele în jos au fost scuturați cu mina cealaltă, având ca scop desprinderea boabelor încă rămase în spicuri. După aceea, au fost așezați în picioare în grădina șurei — dacă timpul era favorabil — pentru a se usca, iar în caz că ploua, au fost așezați sub acoperișul șurei pe „scara cocoșului” (Birna care leagă cele două grinzi de câpriori).

6. Îmblătirea laterală

Este ultima operație a îmblătitudinii. Astfel era denumită aceea operație. În cadrul căreia snopii îmblătiți pe ambele părți au fost ridicați din stratul vechi și așezați într-un strat cu o formă nouă, legăturile erau desfăcute și pentru a obține boabele încă rămase, prin loviturile laterale ale hădărașului se îmblătea separat fiecare rînd, transportîndu-se prin aceste mișcări într-o altă parte a șurei¹⁴. Îmblătirea laterală se efectua astfel:

Snopii îmblătiți și eventual bătuți în cap la rîndul operațiilor anterioare au fost așezați deasupra stratului de frînturi și boabe într-un strat cu o formă nouă necesară îmblătirii laterale. În funcție de lățimea pardoselei de șură cei 22—30 snopi așezați în stratul vechi în două rînduri, de data asta au fost aranjați în 4—5 rînduri. Astfel un rînd era compus din 5—7 snopi. Prin această aranjare forma stratului nou s-a întins în direcția laterală a dreptunghiului inițial, prin deosebire de

¹² În această regiune nu a fost practicat împletitul pălăriilor de paie, dar la cererea altor regiuni unde s-a practicat, dar din cauza timpului nefavorabil — rugină, sau mană provocată de grindină — acolo nu au fost obținute cantități de materie primă, s-au păstrat snopi aleși pentru vânzare.

¹³ Pentru scopuri furajere au fost păstrați snopii de grîu, orz, ovăz amestecați cu buruieni. Au considerat ca nutreț de mare valoare, fiind denumit „scuturat” a cărui valoare nutritivă a fost mărită de boabele nedesprinse din spicuri.

¹⁴ Amintirea scrisă a operației îmblătirii laterale se păstrează și în Libellus-ul comunității din Nicoleni: „In anno 1799 s-a recoltat grîu în cantitate de 33 clăi scurte din care s-au obținut 24 banițe. Acestea rămîn ad futuram rationem împreună cu paiele neîmblătite lateral...” (Adică snopii erau depozitați nedesfăcuți, nu au fost îmblătiți lateral).

dreptunghiul precedent format din două rînduri. În această formă nouă capetele rîndurilor de snopi au fost orientați în aceeași direcție (Pl. XX. fig. 5.). Primul rînd, rîndul începător a fost așezat în așa fel ca snopii să fie orientați cu capetele spre peretele apropiat al șurei, iar cu *picioarele* spre peretele opus, în *direcția îmblătirii laterale*. După așezarea snopului legătura lui a fost imediat desfăcută spre a face posibilă efectuarea operației îmblătirii. Prin dezlegarea snopilor așezați în rînd s-a obținut astfel un strat cu suprafața contopită, omogenă. Snopii din al doilea rînd al stratului au fost așezați cu capetele deasupra rîndului anterior, acoperind snopii pînă la mijloc, pînă la linia legăturilor desfăcute. Și funiile noului rînd de snopi erau desfăcute. Rîndurile următoare au fost așezate în strat tot în acest fel. Prin acest mod de stratificare au obținut ca rezultat capetele de snopi așezate într-un strat bine conturat, ridicîndu-se deasupra rîndurilor inferioare; în acest fel în cadrul operației capetele au putut fi *lovite în față*. (A mai existat încă o formă de strat pentru *îmblătutul lateral*, anume forma făcută de *îmblătitorii superficiali*. În acest strat snopii nu erau așezați unul peste altul, ci în grabă unul în continuarea altuia, orientați în aceeași direcție și fiind dezlegați.) După punerea stratului s-au apucat de *îmblătirea laterală*. Această operație a putut fi efectuată numai de doi îmblătitori (Pl. XX. fig. 5.). Ei s-au așezat de-a lungul stratului, lingă cele două laturi longitudinale. Astfel din nou s-au așezat față în față, dar mișcarea lor nu era făcută în aceeași linie, ci conform așezării lor era o mișcare de *deplasare laterală*, paralelă între ei și paralelă cu latura longitudinală a stratului. Capetele de snopi ridicate din rîndurile stratului erau lovite prin *avintările laterale* succesive ale hădăragilor, prin aceste mișcări transportînd snopii în direcția părții opuse a șurei. Operația de *îmblătire laterală* a fost începută cu ultimul rînd depus al stratului. Operația s-a efectuat în două etape de muncă: în prima etapă *au lovit în capul rîndului*, iar în a doua etapă capetele din strat au fost *bătute în față* și au fost înaintate pînă la peretele șurei prin lovituri laterale. În urma acestei operații rîndul de snopi desfăcuți s-a răvășit, iar majoritatea boabelor a căzut pe pardoseala șurei.

Mișcarea îmblătitorilor în cadrul acestei operații s-a efectuat astfel (Pl. XX. fig. 6.): straturile suprapuse au fost îmblătite rînd pe rînd. După ce au terminat cu un rînd, s-au înapoiat pe drumul făcut la al doilea rînd și au început îmblătirea laterală a acestuia. Dacă s-au așezat patru rînduri, atunci urmărind aceste rînduri s-au făcut patru drumuri de îmblătire și trei de înapoiere. Între timp însă s-au mișcat și în direcția

rîndurilor cîțiva pași, apropiindu-se și îndepărtîndu-se de acestea. După îmblătirea laterală paieile au ajuns lîngă peretele șurei, iar grăunțele și frînturile au rămas pe *strat*.

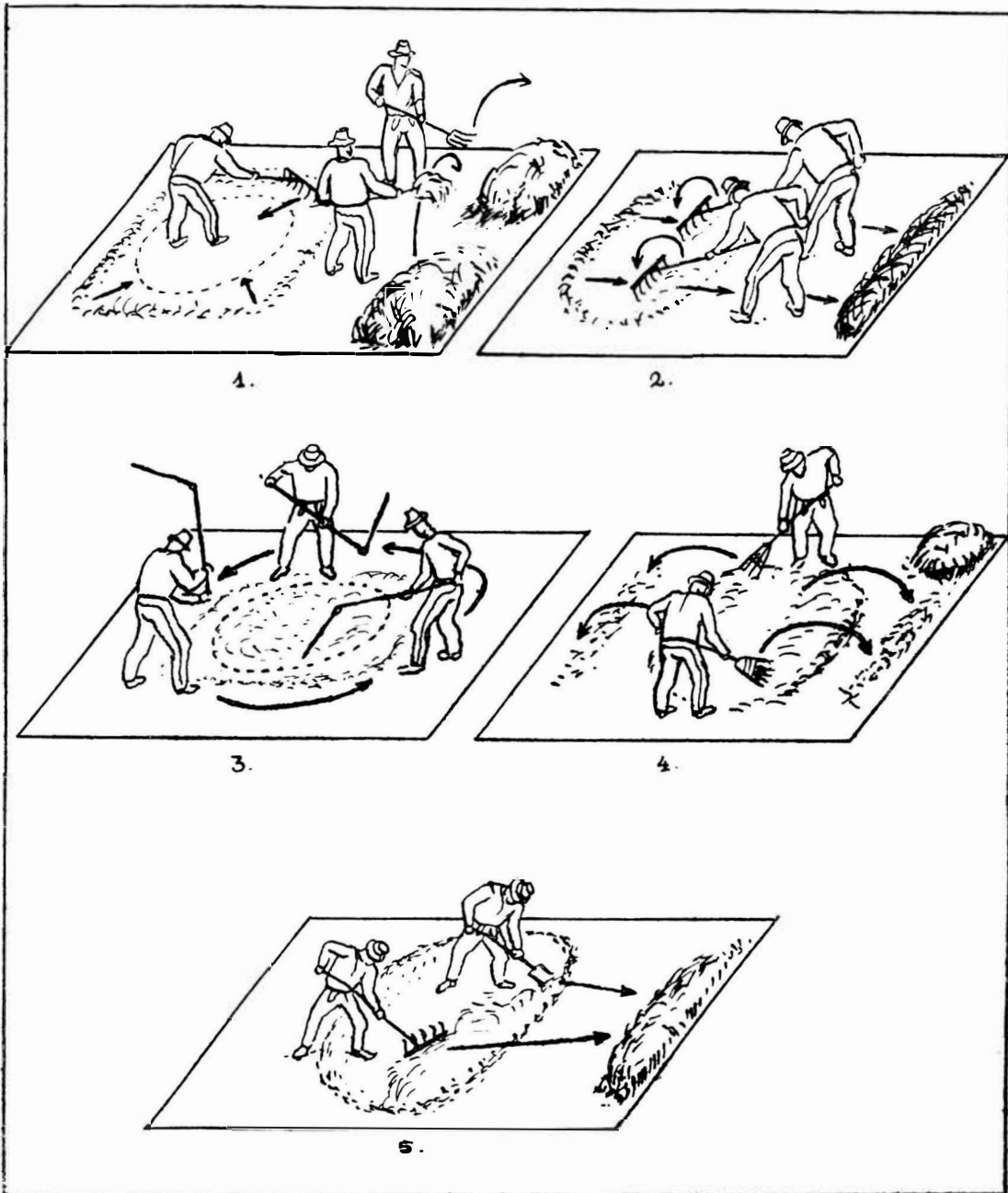
Îmblătitul propriu-zis își avea ca ultima operație îmblătirea laterală. Operațiile următoare aparțin unei noi faze, anume fazei de separare a grăunțelor de paie și de frînturi.

III. Separarea boabelor îmblătite

1. Prima operație era scuturarea cu furca. Paiele bătute la marginea șurei în cadrul operației anterioare, erau scuturate cu o furcă cu coada lungă și avînd două brațe, pentru a separa boabele eventual rămase în ele. Această operație era efectuată de doi îmblătitori, care s-au așezat lîngă grămada de paie situată în apropierea peretelui șurei, unul stînd mai aproape de poarta șurei, altul la capătul interior al grămezii de paie (Pl. XXI, desenul din dreapta a fig. 1.). Cel care stătea la capătul grămezii, a luat *un vîrf de furcă* din paie, l-a scuturat bine și l-a aruncat spre celălalt îmblătitor. Acesta scutura din nou paieile și le arunca afară în grădina șurei. Paiele astfel aruncate au fost așezate ulterior în *stog*.

2. Operația de îngrămădire, de stringere — în funcție de numărul îmblătitorilor — a fost începută deja în cursul scuturării cu furca. Operația consta în faptul, ca frînturile și grăunțele amestecate cu pleavă, rezultate în cursul îmblătirii, și rămase sub *strat* erau *adunate* cu ajutorul lopeții din lemn sau cu grebla de tăiat, într-o grămadă de forma unui disc, situată într-o parte a șurei. Dacă în munca de îmblătire au participat trei îmblătitori, atunci îngrămădirea a fost începută de persoana a treia deja în timpul scuturării cu furca, efectuată de ceilalți doi îmblătitori (Pl. XXI, desenul din stînga a fig. 1.). După ce *lucrătorii de la furcă* au terminat scuturarea, fărâmațurile și grăunțele rezultate din scuturare le-au împins la grămada strînsă.

3. „Tăierea“, separarea frînturilor de boabele îmblătite. Din amestecul de frînturi și grăunțe îngrămădite trebuiau separate frînturile, deoarece în cursul îmblătirii se rupeau multe vîrfuri de spic conținînd boabe, care trebuiau îmblătite din nou. Această operație de pregătire, respectiv de separare a fost denumită „*tăiere*“, în cadrul căreia *frînturile* au fost scoase, *alese* din grămadă cu ajutorul greblei de tăiere, lăsînd boabele în grămadă. Operația de obicei a fost efectuată de doi îmblătitori (pl. XXI. fig. 2.). Ei s-au așezat lîngă grămadă. la o distanță mică unul de altul, lovind cu grebla de tăiat în grămadă. Can-

Pl. XXI. Separarea grăunțelor. — Tafel XXI. Getrennung des Samens.

Табл. XXI Отделение зёрен.

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://muzeulmures.ro>

titatea de frinturi prinsă de dinții greblei a fost ridicată subit în aer, cu o mișcare smucită a greblei, orientată spre muncitor și puțin în sus. Cantitatea de frinturi ce a căzut înapoi, a fost lovită cu piciorul. Datorită acestor mișcări grăunțele s-au separat de frinturi: boabele au căzut pe pardoseala șurei, iar frînturile au căzut pe suprafața grămezii. Dacă îmblătutul a fost efectuat de zilieri, care aveau intenția ca într-o zi să termine cu îmblătutul mai multor straturi, sau chiar dacă gospodarului, care lucra cu membrii familiei sau cu rudenia îi era urgent îmblătutul, atunci frînturile separate au fost *lăsate pe strat* și imediat după terminarea scuturării cu furca au fost îmblătite. În schimb dacă lucrarea nu era urgentă și dacă au vrut să efectueze o muncă temeinică, atunci din frînturile adunate la un ioc din 4—5 straturi, s-a făcut un strat separat, în forma unui disc, un așa numit „*strat de frinturi*“.

4. Îmblătirea stratului de frinturi. Stratul de frinturi în formă de disc a fost *luat în mijloc* de îmblătitori și lucrînd față în față, l-au îmblătît *progresînd jur împrejur* (Pl. XXI. fig. 3.). Cu această ultimă îmblătire grăunțele rămase în frînturile de spic au fost îmblătite aproape în întregime.

5. „Tăierea“ stratului de frinturi. Această operație a fost efectuată după îmblătirea stratului. *Stratul aplatizat* în cadrul îmblătirii a fost „*tăiat*“ cu ajutorul greblei, s-au separat spicurile și paieile fărîmițate. Operația a fost efectuată în mod asemănător cu tăierea grămezii de cereale strînse (ca în fig. 2. a planșei XX.). Operația a fost repetată de mai multe ori pentru a putea efectua o separare temeinică. După tăierea *stratului de frinturi* boabele amestecate cu pleavă au rămas pe pardoseala șurei în forma unui strat subțire, care a fost împins la grămada de grăunțe. Frînturile au fost transportate cu ajutorul *coșului de nuiete* sau folosind cearceaf de cîlți (= *durgă*) la locul destinat pentru frinturi, situat în dosul grajdului, de unde în cursul iernii s-au folosit ca nutreț, sau așternut pentru animale.

6. Curățirea suprafeței stratului de grăunțe (smîntînire). Stratul de grăunțe rezultat din unificarea stratului de cereale și de frinturi tăiate a fost *curățit cu ajutorul primitelei*: frînturile mărunte și ingredientele aflate pe suprafața stratului au fost mălurate. Curățirea a fost efectuată începînd din mijlocul stratului cu mișcări orientate spre stînga și dreapta (Pl. XX. fig. 4.). În cadrul operației vîrfurile primitelei abia atingeau suprafața cerealelor. Frînturile erau trase cu primiteaua printr-o operație foarte prudentă, asemănătoare cu aceea a *adunării smîntinei* de pe suprafața laptelui. Frînturile adunate, la fel au fost trans-

portate la locul destinat în acest scop. Dacă au avut intenția să efectueze o muncă foarte prudentă, atunci în cadrul acestei operații stratul de boabe a fost „*tăiat*“ în repetate rînduri, pe urmă *curățit cu primateaua*. „*Tăierea*“ și *primituirea* în acest caz au fost efectuate alternativ.

7. Așezarea în formă de căpițe ovale. Grăunțele amestecate cu pleavă, curățite de frînturi, au fost așezate cu ajutorul dosului greblei de tăiat, a lopeții de lemn sau folosind vătraiul în *căpițe lunguiețe, de formă ovală*, situate de-a lungul peretelui lateral al șurei (Pl. XX. fig. 5.). Operația a fost denumită de bătrîni „*împingerea grăunțelor în formă de ou*“.

Cu această operație a fost terminată separarea boabelor de paie și de frînturi.

În funcție de numărul îmblătitorilor într-o zi se îmblăteau, respectiv se pregăteau pentru împrăștiere 4—14 straturi. În caz, dacă cerealele erau foarte uscate și boabele s-au desprins ușor, au prelucrat chiar și mai multe straturi. Cantitățile de boabe, rezultate din îmblătire au fost adunate la un loc și au fost împrăștiate ziua următoare.

C) CURĂȚIREA BOABELOR ÎMBLĂTITE

Acest proces de muncă avea în general patru faze principale și la nevoie o operație auxiliară.

Fazele principale erau:

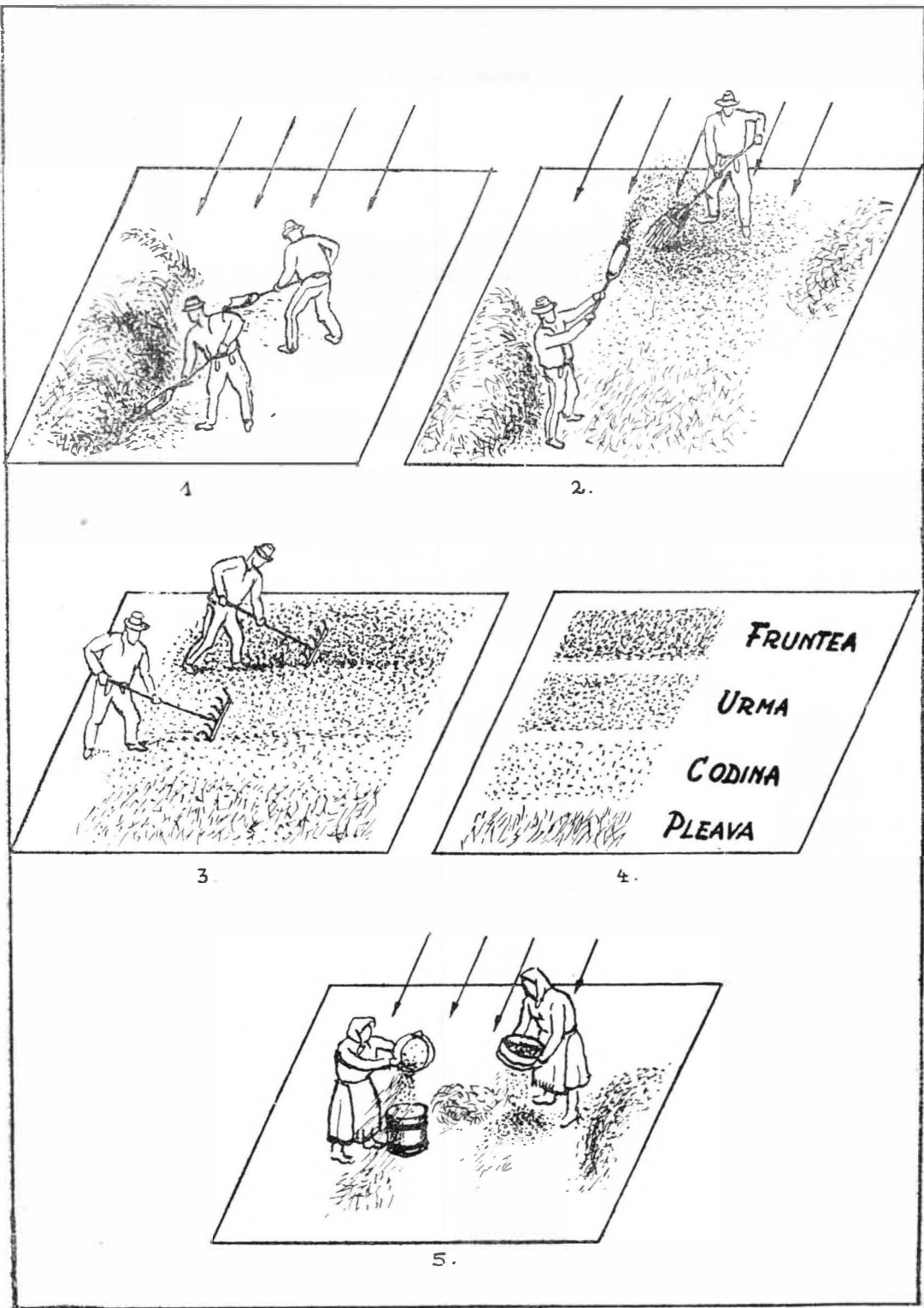
- I. Pregătirea împrăștierii
- II. Împrăștierea
- III. Clasificarea boabelor împrăștiate
- IV. Cernerea prin ciur, — ciuruitul

Operația auxiliară:

— Vînturarea.

I. Pregătirea împrăștierii

Împrăștierea grăunțelor amestecate cu pleavă — separate de frînturi și paie — se făcea în cursul zilei următoare îmblătirii, *cînd bătea un vînt potrivit*. Dis-de-dimineață și spre seară nu s-a putut împrăștia, deoarece *vîntul nu bătea așa cum trebuie*, nu a avut tăria potrivită. *Vîntul cu tăria mijlocie era bun pentru împrăștiere*, acel vînt care nu-și

Pl. XXII. Curățirea grăunțelor. — Tafel XXII. Reinigen des Samens. —

Табл. XXII. Очистка зерна

<https://biblioteca-digitala.ro> / <http://muzeulmures.ro>

schimba direcția. Până ce nu pornea vîntul, s-a continuat imblătirea, boabele rezultate adăugîndu-se grămezii din ziua anterioară. Cînd au observat că a pornit vîntul, tăria și direcția lui fiind potrivite, stratul aflat în curs de imblătire a fost terminat, apoi s-au apucat de împrăștiere. Dacă au lucrat doi imblătitori, atunci au împrăștiat în schimb: *unul împrăștia, altul făcea curățitul grăunțelor imblătite*. S-a lucrat în schimburi și atunci, cînd munca era efectuată de trei imblătitori.

La pregătirea împrăștierii se ținea seamă de doi factori: de direcția vîntului și în funcție de aceasta, de asigurarea terenului de împrăștiere.

Înainte de a începe operația, au deschis porțile șurei pentru a se produce *curent*, respectiv ca vîntul să bată prin șură. Întretimp au luat seama ca vîntul prin care poartă intră în șură. Era necesară stabilirea acestui lucru, deoarece aria de împrăștiere era asigurată în aceea parte a șurei dinspre care bătea vîntul, în așa fel, încît grămezile de boabe care urmau să fie împrăștiate, erau așezate în poarta opusă direcției din care sufla vîntul. În felul acesta grăunțele puteau fi împrăștiate întotdeauna în sens opus bății vîntului. Grămezile de cereale erau așezate în apropierea porții șurei, prin care poartă vîntul ieșea (Pl. XXII. fig. 1.). Așezarea la stînga sau la dreapta a grămezilor era în funcție de *îndemînarea celui care împrăștia*: dacă era stîngaci, grămada a fost așezată în colțul stîng al șurei, iar dacă lucra cu mîna dreaptă atunci în colțul drept.

În caz dacă direcția vîntului nu era potrivită sau în cursul împrăștierii *și-a schimbat sensul*, atunci grămezile trebuiau mutate lingă poarta opusă a șurei.

Aria de împrăștiere a fost curățită cu mătura înainte de începerea operației.

II. Împrăștierea

(Pl. XXII, fig. 2.)

Această operație a fost efectuată după pregătirile descrise mai sus. Operația era efectuată de doi oameni: *unul împrăștia, iar al doilea curăța suprafața grăunțelor împrăștiate*. Dacă șura era mai spațioasă, atunci au lucrat doi oameni la împrăștiere și doi la măturare. Împrăștiatorul la începerea operației s-a întors cu fața spre grămada de grăunțe și a înfipt în ea lopata de împrăștiere, dar nu lua cu o lopată plină ci numai 4—5 cupe (1 cupă = aprox. 1,5 l). Apoi făcea o întorsătură ca să primească vîntul din flanc. În timp ce efectua mișcarea de întoarcere, a

ridicat subit lopata deasupra înălțimii capului și cu această mișcare arcuită a *întins boabele în direcția vântului*. În urma acestei mișcări *boabele și pleava au părăsit cavitatea lopeții* și s-au așternut pe pardoseala șurei la distanțe deosebite, în funcție de greutatea lor.

Boabele mari, sănătoase și grele n-au putut fi mișcate de vânt, acestea au căzut în partea opusă a ariei de împrăștiere, la cea mai mare distanță de împrăștiator. Boabele mai mici, mai ușoare, precum și grăunțele de buruieni au căzut mai aproape, pînă ce pleava ușoară a fost dusă de vînt în afara șurei.

Cel care *curăța suprafața* a stat lîngă *fruntea grîului la capătul împrăștierei* și în intervalele *împrăștierei* curăța cu virful *primitelii* (în formă de *evantai*) impuritățile căzute pe suprafața boabelor (fărâməturi de spicuri, paie și de păsări de mazăre), precum și *pleava* ce se depunea, cu mișcări ușoare, asemănătoare *smintînirii*. Impuritățile de pe suprafața boabelor au fost măturate la o parte.

III. Clasificarea, gruparea boabelor împrăștiate

După împrăștiere, boabele așternute pe pardoseala șurei — *așternutul* — au fost clasificate în ordinea căderii lor, care corespundea greutății lor: au fost clasificate prin linii trase cu grebla de tăiat, de obicei în trei porțiuni (Pl. XXII. fig. 3). Grăunțele din prima porțiune — boabele cele mai frumoase și mai mari — au constituit *fruntea cerealelor* cele din a doua porțiune *urma cerealelor*, iar cele din a treia porțiune, amestecate cu *pleavă*, grăunțe de buruieni și de mazăre, *codina*.

Dacă vîntul nu bătea intens în timpul împrăștierei și din acest motiv *urma cerealelor* și *codina* nu s-au putut despărți, ele au fost împrăștiate din nou.

Boabele clasificate au fost adunate în grămezi separate, fiind pregătite astfel pentru operația următoare.

IV. Cernerea prin ciur

(Pl. XXII. fig. 5.)

„Cînd *pleava și buruienile au fost îndepărtate dintre boabe, urma lucrul femeilor — ciuruirea*“, — spuneau cei din Valea Nicoului.

¹⁵ În legătură cu clasificarea boabelor în Libellus-urile comunităților din Valea Nicoului, între începutul anilor 1700 și sec. al XIX-lea, găsim următoarele denumiri: *fruntea, fundul, grîul din urmă, secund, urma* etc.

Cernerea era singura operație a procesului îmblățirii în care au putut participa și femeile familiei.

În cadrul operației de *ciuruire*, boabele au fost turnate în *văcălia ciurului*. Ciurul a fost umplut pînă la jumătate cu boabe, apoi a fost ridicat pînă la înălțimea taliei și cu corpul de sus ușor aplecat au pus ciurul în mișcare circulară într-o anumită direcție. În urma acestei mișcări boabele au început să se *miște jur împrejur* în văcălia ciurului, datorită cărei mișcări *pleava* și *boabele încă prinse în pleavă* au venit sus pe suprafața boabelor curate. Aceste impurități au fost scoase cu mîna și aruncate în grădina șurei, unde păsările de curte au ales semințele cuprinse în ele. În cursul cernerii boabele mărunte de mazăre, dar și grăunțele mici de cereale au căzut prin găurile ciurului. Această parte s-a numit *fundul ciurului*.¹⁶

Această parte a fost *ciuruită din nou* pentru păsări, sau a fost pusă la o parte așa cum era și ulterior a fost măcinată pentru nutreț. Neghina separată în cursul cernerii nu a fost aruncată niciodată la *gunoi*, ca semințele de buruieni să nu ajungă din nou pe ogoare cu ocazia îngrășării. Dacă era necesar, ciuruitul a fost repetat de două ori. La a doua cernere s-a utilizat un ciur cu găuri mai mici.

După cernere *boabele curate* rămase în ciur au fost turnate în banițe, iar apoi în saci pentru a putea fi transportate în grînare.¹⁷

Operație auxiliară: vinturarea

Dacă *vîntul nu bătea intens* în cursul împrăștierii și *pleava* nu s-a îndepărtat în întregime, atunci după cernere boabele s-au *vinturat*. Ciurul a fost ridicat la o anumită înălțime, luînd o poziție laterală față de vînt și boabele *au fost turnate în baniță*. Curentul care, din cînd în cînd a fost ajutat și cu un vînt produs de mișcarea unor năframe, a luat pleava dintre grîne. Dacă grăunțele conțineau prea multă pleavă, vinturarea la nevoie, s-a efectuat de mai multe ori (Pl. XXII, desenul din stînga fig. 5.).

¹⁶ În Libellus-ul comunității din Nicoleni în anul 1728 s-a notat: „*Fundul ciurului specificat mai sus...*”

¹⁷ Boabele curate rămase în ciur au fost denumite, conform tradiției și în Libellusul comunității bisericești unitariene din Cădaciu, în anul 1773 „*ciuruit*”.

Îmblătirea ovăzului

Dintre păioase ovăzul a fost cultivat și în zona examinată de noi, ca plantă de nutreț. Nu numai boabele ovăzului, dar și paiele moi, dulci au fost consumate, cu predilecție de cai. Ca cerealier, a cărui boabe și paie la fel au fost folosite ca nutreț, și îmblătirea lui a fost efectuată altfel, decît a cerealelor pentru pîine.

Faza de îmblătire și în cazul ovăzului s-a împărțit în trei etape:

I. Pregătirea

II. Îmblătirea

III. Separarea boabelor îmblătite

În cadrul acestora însă nu s-au efectuat atîtea operații, ca în cazul îmblătirii griului și a secarei.

I. Etapa de pregătire

Deja stratul a fost altfel așezat, decît la îmblătitul griului. Pe pardoseala șurei s-a așezat un strat din mai multe rînduri, astfel au îmblătît cantități mai mari de ovăz de o dată.

La așezarea *stratului* primul rînd a fost pornit de lingă careva perete al șurei și au mers de-a lungul ei, *picioarele* snopilor erau orientate spre perete, iar capetele spre mijlocul șurei (Pl. XXIII, fig. 1.). Un rînd cuprindea — în funcție de lungimea șurei — 15—20 de snopi. Acesta era *rîndul începător al stratului*. Peste acest rînd a fost culcat cel de al doilea rînd în așa fel, ca *picioarele* snopilor să fie la fel orientate spre perețele șurei, iar capetele — partea de la *legătură în sus* — primului rînd erau acoperite. Acest rînd era urmat de celelalte rînduri, așezate în felul descris. După așezarea a patru—cinci rînduri urma *rîndul de încheiere*. Acest rînd însă era așezat față în față cu celelalte, capetele snopilor erau ușor suprapuse. Cele două rînduri din urmă așezate față în față au constituit *suprafața de îmblătire* (Pl. XXIII, fig. 1.). *Stratul de ovăz* astfel așezat a fost constituit de fapt din două părți: rîndurile de snopi suprapuse și — ca încheierea lor — suprafața de îmblătire. După îmblătirea suprafeței, din rîndul al doilea întors și rîndul următor s-a constituit o nouă suprafață, urmînd acest proces pînă la îmblătirea ultimului rînd.

II. Etapa de îmblătire

Spre deosebire de îmblătutul griului, la îmblătirea ovăzului s-au aplicat numai două operații din etapa propriu-zisă de îmblătire: *îmblătirea și întoarcerea*.

Nici acestea însă nu erau operații separate, ci decurgind din caracterul stratului de ovăz, ele s-au împletit în cursul îmblătirii. S-a contopit însă și prima operație din a treia fază: *scuturarea cu furca*.

Îmblătitul era efectuat de unu—trei îmblătitori, lucrând conform aceluiași cadențe, în faze asemănătoare și în ritm identic ca la îmblătirea griului.

Îmblătirea unui strat s-a efectuat astfel (Pl. XXIII, fig. 2.): Prima suprafață de îmblătire constituită cu ocazia așezării stratului, a fost *îmblătită* în cadrul mișcărilor de progresare și înapoiere. După aceasta snopii din primul rînd (dar numai din primul rînd!) al suprafeței au fost *întorși* în jurul axei lor longitudinale în așa fel, ca partea îmblătită să fie în contact cu pardoseala, iar partea neîmblătită să fie sus, însă direcția lor de așezare nu s-a schimbat (fiind orientate cu capetele față în față cu al doilea rînd). Partea întoarsă în sus a fost *îmblătită* la fel de două ori, loviturile hădăragului fiind orientate în așa fel, ca în parte să atingă și capetele celui de-al doilea rînd. După ce au terminat cu îmblătirea, snopii primului rînd au fost ridicați prinzîndu-i de funie și au fost așezați lingă peretele opus al șurei.

Dacă nu au avut intenția să-i păstreze ca snopuri furajere, atunci legăturile au fost desfăcute și paieile au fost *scuturate* imediat *cu furca*.¹⁸

După aceasta din rîndul al doilea rămas fără pereche și din snopii intacti ai celui de-al treilea rînd au format suprafața a doua de îmblătire, în felul următor:

Snopii celui de-al doilea rînd au fost ridicați de pe rîndul al treilea, prinzîndu-i de legătură și au fost *întorși* în jurul axei lor transversale, cu capetele într-o direcție opusă celeia, în care au fost culcați inițial,

— în parte, ca partea îmblătită să fie așezată acum în jos, și partea lor încă neluată în lucru, în sus,

¹⁸ Snopii ovăzului au fost scuturați cu furca pentru a obține paie. Economisirea boabelor era scopul numai în atîta măsură, încît s-a limitat numai la tendința ca ele să nu se *risipească în grădina șurei*, de altfel au putut să rămînă între paie, deoarece măreau valoarea nutritivă a acestora.

— iar în al doilea rînd din motivul ca, capetele să fie așezate față în față cu capetele snopilor din cel de-al treilea rînd în vederea formării unei noi suprafețe de îmblătire.

Suprafața a doua de îmblătire astfel formată a fost îmblătită în mod obișnuit, rîndul de la margine fiind scuturat pe urmă cu furca sau la nevoie păstrat ca snop furajer,¹⁹ apoi rîndul din mijloc a fost întors pentru a forma a treia suprafață de îmblătire.

La fel au fost formate și suprafețele următoare de îmblătire și operația de îmblătit a fost continuată pînă ce au ajuns la ultima pereche de rînduri de snopi.

Snopii din ultimul rînd, rămași în ultima suprafață de îmblătire, avînd în vedere că nu i-a mai rămas o pereche pentru a putea forma o suprafață de îmblătire, au fost întorși în mod asemănător cu cei din primul rînd, adică în jurul axei lor longitudinale,²⁰ iar după terminarea îmblătirii au fost scuturați cu furca sau menținuți ca snopuri de nutreț.

III. Separarea boabelor rezultate

Boabele amestecate cu pleavă și frînturi rămase *sub stratul de ovăz*, ca și în cazul cerealelor au fost

- adunate în grămadă cu grebla
- „tăiate” cu grebla
- așezate în căpițe ovale

Din frînturi nu s-a format din nou un strat de îmblătire, suprafața stratului nu a fost curățită, deoarece frînturile au fost folosite ca un nutreț de mare valoare așa cum erau.

¹⁹ Snopurile furajere au fost scuturate, capetele lor orientîndu-se în jos, ca boabele să cadă din ele și numai după aceea au fost depozitate în hambarul destinat fărîmăturilor, sau în șopron. De acest eveniment se leagă o zicală: „Te scutur ca snopul!”

²⁰ *Supunerea îmblătirii* ambelor fețe ale snopilor de ovăz a fost rezolvată cu *întoarcere*. Cum am văzut, întoarcerea *aici* — datorită caracterului stratului de ovăz — s-a înfăptuit cu două soluții:

1. Snopii din primul rînd al primei suprafețe au fost întorși în jurul axei lor longitudinale, învîrtindu-se într-o mișcare rulantă (ca în cazul straturilor de grîu.)
2. La formarea celei de-a doua suprafețe și a suprafețelor următoare, pentru a culca snopii într-o direcție schimbată, snopii din cel de-al doilea rînd au fost întorși în jurul axei lor transversale cu o mișcare basculantă.

1.

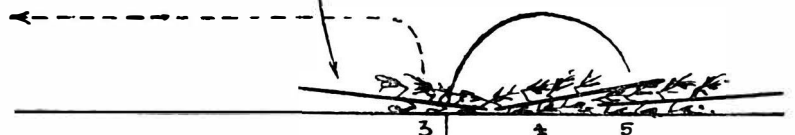
I.

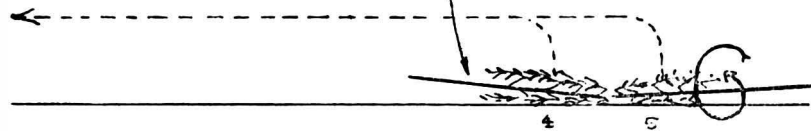
II.

III.

IV.

2.

Împrăștierea — curățirea a fost efectuată în mod similar cu cel al cerealelor. La clasificarea boabelor însă s-au luat în considerare două criterii, respectiv grăunțele au fost clasificate în *fruntea* și *codina* ovăzului.

Din cele spuse rezultă că imblătirea ovăzului avea două trăsături specifice față de imblătirea cerealelor:

1. Împletirea imblătirii, a întoarcerii și a scuturării cu furca în cadrul etapei de imblătire.

2. Caracterul intermitent al stratului, datorit suprafețelor de imblătire, în care fiecare suprafață nou formată era compusă dintr-un rînd în parte lucrat în cadrul suprafeței anterioare și dintr-un rînd de snopi încă neluat în lucru.

APROVIZIONAREA ȘI RETRIBUIREA ÎMBLĂTITORILOR

Aprovizionarea, masa. Imblătitul a fost început în zori și a fost terminat pe la înserate. „*S-a imblătit din întuneric pînă-n întuneric*“. După imblătirea și curățirea *ultimului strat* din ziua respectivă, dacă au fost grăbiți de grija pîinii, sau dacă au mai avut timp și erau dispuși, sau *muncitorii zilieri plătiți cu banița în parte au dat zor*, stratul ce urma să fie imblătit în dimineața zilei următoare, l-au așezat încă pe la *înserate*, ca „*dimineața să sune imblăciul*“. Astfel ei au lucrat zilnic 14—15 ore. În acest timp au luat masa de cinci ori. În zori, înainte de începerea lucrului, gospodarul îi dădea cîte două p_hărele de rachi cu chimion și cîte o *felie de pîine*.²¹ După *terminarea unui strat*, pe la 7—8, s-a luat *dejunul*²² cînd li se dădea mămăligă cu lapte și păpară. Numai atîta timp s-au odihnit pînă ce au luat masa. La amiază, cînd suna clopotul, au întrerupt munca și au luat *prînzul*. De obicei au primit un singur fel de mîncare: supă acrișoară cu carne (supă de mere, supă de tarhon și ciulama de porc, supă de hrean cu tobă afumată, supă de usturoi cu carne de pui, sau mai rar cu jumări de ou). Pe lîngă supă și carne au primit mămăligă, iar după aceea cîte o felie de pîine. Prînzul a fost urmat de o odihnă de o oră, cînd de obicei au dormit pe strat.

²¹ „*Dacă eventual gospodarul a omis această începere a zilei fiind zgircit — atunci imblătitorii au lucrat superficial*“ — ne-a povestit informatorul Sófalvi József din Bentid.

²² Aceiași informatori *dejunul* — mai rar — l-au denumit și *prînz*.

După masă, pe la ora 5 împlătitorii primeau din nou cîte două pănărele de rachi cu chimion sau mentă (izmă) și o felie de piine. *Cina* au luat-o după terminarea lucrului, în întuneric. Primeau din nou mămăligă cu lapte, urmată de mămăligă cu brînză, sau păpară cu mămăligă.

Retribuirea. Modul de retribuire a împlătirii era în funcție de faptul că pentru cine se lucra: pentru particulari sau pentru comunitate (privind materialul documentar din lucrarea noastră: pentru careva comunitate bisericească unitariană din Valea Nicoului).

Gospodarii mici din Valea Nicoului au împlătit ei înșiși, cu membrii familiei, sau cu rudenia, în clacă. În caz că familia nu dispunea de forță de muncă potrivită, sau era vorba de gospodari mai mari, la care și recolta era mai bogată, atunci au angajat zilieri plătiți *în natură* prin *banițe în parte*.²³ Dacă recolta era *bogată*, zilierii primeau a 14-a parte. În cazul unei recolte foarte slabe, împlătitul era efectuat pentru a 10-a parte. Doi împlătitori într-o zi au terminat cu împlătitul a 10—14 straturi.²⁴ „*Au urmărit, ca să împlătească atitea straturi, pentru a citea parte au lucrat*” — spuneau despre randamentul zilnic. Deci dacă au lucrat pentru a 14-a parte, atunci *au dat zor* la împlătirea a 14 straturi. Un strat în general „*dădea o baniță*”²⁵ *de boabe*.”

La facerea socotelii s-a ținut cont de cantitatea de boabe împrăștiate. Banița în parte era umplută *îngrămădită*. Gospodarul în schimb a primit banița *tăiată pînă la jumătate*: grămada de boabe turnată deasupra buzei baniței, la mijloc a fost tăiată cu lopata de împrăștiere și a fost trasă jos. Astfel gospodarului i-a rămas numai *jumătatea grămezii*, dar boabele tăiate au fost puse înapoi la cantitatea de împărțit (!). Împlătitorii pe urmă și-au împărțit proporțional *partea*.

Comunitatea bisericească în această regiune pentru împlătirea recoltei de pe moșiile bisericești, de obicei angaja împlătitori pentru paieile cerealelor.²⁶ Acest lucru rezultă din Libellusurile, cărțile de dare de

²³ Dacă s-au angajat pe pămîntul sașilor, de pildă în împrejurimile Sighișoarei, la fel au lucrat pentru *banița în parte*.

²⁴ Într-un strat, cum am văzut la descrierea pregătirii, erau puși 22—30 de snopi.

²⁵ Banița mare de coajă avea 16 cupe. O cupă = 1,444 litri astfel o *baniță tăiată* conține aproximativ 24 litri de boabe.

²⁶ Cerealele recoltate de pe moșia comunității (deci nu pămînturile în folosința preotului și a paraciserului) s-au depozitat în grînarul comunității și valorificîndu-le, cu contravaloarea lor au contribuit la acoperirea cheltuielilor eclesiastice. Împlătitorii angajați din acest motiv nu au fost retribuiți cu parte din boabe, ci numai cu paieile.

seamă a curatorilor, datate din primii ani ai secolului al XIX-lea. Pentru ilustrare citez aici câteva exemple:

— Înregistrare în Libellusul comunității unitariene din Cehățel, în anul 1801: „*Notandum. Perceptum și Erogatum de paie de grîu și de ovăz nu se vede deoarece cerealele totdeauna sînt imblătite pentru paie...*” În anul 1802: „*Erogatum de paie. Pentru imblătirea ovăzului s-au dat 34 de Gelima...*”

— Din darea de seamă pe anul 1801 a comunității din Mihăileni: „*ie...*” În anul 1802: „*Erogatum de paie. Pentru imblătirea ovăzului oarecare măsură a osteneții lor să aibă peregafia cum că, dacă vor, să aibă prioritate în fața altora în imblătirea grîului și ovăzului Ecclesiei, pentru paiele acestora...*”

— Din înregistrările Libellusului comunității din Cădaciu: — 1802 „*Perceptum în paie... în afară de 3 clăi s-a imblătit pentru paiele...*” din 1803 „*Erogatum în clăi, s-au imblătit pentru paiele 20 Gel...*” — din 1828 „*...acele 25 clăi de grîu deși s-au imblătit pentru paiele, totuși imblătitorii în afară de folosul în paie au dat pentru fiecare claie cîte o para*”.

Pe baza unor însemnări putem presupune, că la unele comunități au angajat și imblătitori pentru banița în parte, în afară de imblătirea pentru paie. Acest lucru ar rezulta din Libellusul comunității din Tărcești, dintr-o însemnare din anul 1800: „*2 do. Perceptum-ul grîului în boabe. Fiind imblătit juxta que scripta din cele 40 de clăi din 1800 în afară de partea imblătitorilor și a baniței de prînz, 30 Gelima...*”²⁷ În această însemnare ne întîlnim cu denumirea de *baniță de prînz* de prima dată în această regiune.

Populația din Valea Nicoului a perpetuat și în lumea basmelor sale, figura omului sărac care-și ciștigă piinea cu munca grea de imblătire. Străduindu-ne la înregistrarea complexă a problemei, cred că nu este

²⁷ Informatorii mei nu-și aduc aminte de denumirea de *baniță de prînz* și nici de motivul și modul acordării acestei banițe. Din acest fapt — confruntîndu-l cu înregistrările citate ale comunităților bisericesti, putem presupune, că gospodarii mai înstăriți din această regiune, dacă au angajat imblătitori pentru parte, atunci i-au retribuit și cu alimente, astfel nu era cazul acordării *baniței în loc de alimente*. Din acest motiv expresia nu s-a păstrat în tradiția orală, nefiind generalizată. Se pare că acordarea ei s-a practicat numai de comunitatea bisericască, care — fiind comunitate — deși a angajat imblătitori în parte, nu a putut asigura imblătitorilor și alimente.

Banița de prînz, ca răscumpărarea alimentelor este amintită de NYÁRÁDY MIHÁLY, în lucrarea: *Cultivarea secarei de toamnă la Ramocsaháza* (Az őszirózs termesztése Ramocsaházán) în Néprajzi Értesítő, vol. XXII. p. 91.

fără interes, de a reda acest basm, deoarece bună parte a folclorului epic oglindește în mare măsură trăsăturile economice-sociale ale epocii respective, totodată exprimînd dorul pentru o dreptate socială mult visată.

„Omul sărac și dracul au îmblătit la Bențid“ — povestea Sófálvi József, originar din Bențid. „Omul sărac și-a făcut îmblăciu din ciulin (!), iar dracul dintr-o bară de fier. Cînd au început să îmblăte, dracul a plesnit snopul de a sărit pînă-n podul șurei. Omul sărac spunea: „Iovi așa ca să se lipească de pămînt“. Apoi au început să împrăștie. După împrăștiere omul sărac îl întreabă pe drac: „Care grămadă îți trebuie, cea mare sau cea mică?“ Dracul își alegea grămada mai mare — pleava, iar astfel omului sărac i-a rămas grămada mai mică — boabele de grîu. Cînd era timpul să mănînce piine, omul sărac mîncea piine frumoasă. „Ce ai făcut cu el“ — îl întreabă dracul. „L-am spălat“ — spunea omul sărac. Atunci dracul s-a dus și a băgat pleava în pîriu, și pîriul a luat-o. Astfel dracul a rămas cu totul în baltă.²⁸“

În lucrarea de față am descris vechiul mod de îmblătire practicat în Valea Nicoului, fără a folosi vre-o analogie literară. Scopul pe care l-am urmărit a fost acela ca, folosindu-mă atît de informațiile adunate de la oameni bătrîni, care în urmă cu 15 ani își mai aduceau aminte de acest procedeu, cit și pe baza izvoarelor arhivistice sporadice, să reconstitui desfășurarea îmblătitorului într-o perioadă imediat următoare dispariției acestui obicei, într-o anumită zonă etnografică.

În ultima instanță: coloana vertebrală a acestei lucrări o constituie încercarea de a prezenta în mod sistematic tehnica desfășurării procesului de muncă al îmblătirii și în cadrul acesteia precizarea unor regularități în diferitele faze și operații. La aceasta se mai adaugă și încercarea de a fixa printr-o expresie „coregrafică“ natura muncii efectuate (Pl. XIX) ilustrînd-o prin cîteva reprezentări grafice,* menite să arate corelația existentă între mișcările și poziția îmblătitorilor, stabilind totodată și regularitățile acestor corelații.

Pe mai departe, pare a fi importantă și sublinierea deosebirii dintre îmblătirea grîului și a procedurii întrebuițat la îmblătirea păioase-

²⁸ Dr. BERZE NAGY JÁNOS în lucrarea *Tipuri de basme maghiare (Magyar népmese típusok)* vol. II. p. 458, cu titlul „Omul sărac și dracul“ — publică un basm asemănător acestuia de la Seuca (Rai. Tîrnăveni, Reg. M.A.M.) încadrîndu-l sub Nr. de tip 1089. Acest basm aparține tipului de basm-nuvelă, făcînd parte din grupa „Dracul păcălit — îmblătitor în întrecere“. Basmul publicat de noi se poate considera ca o variantă interesantă aparținînd acestei grupe.

* Desenele au fost executate de artistul Ștefan Ughi, pentru care exprim mulțumiri și prin această cale.

lor furajere (ovăz de pildă), înfățișind în cursul analizei diferitelor operații necesitatea și rostul acestora, deoarece ele constituie contribuții aduse la cunoașterea vechilor metode de producție utilizate în economia țărănească. Datele menționate în legătură cu aprovizionarea, retribuirea și deplasarea imblătitorilor constituie date comparative cu privire la relațiile de muncă de la începutul secolului nostru și chiar de la sfârșitul secolului al XIX-lea pe teritoriul studiat.

DAS DRESCHEN MIT DEM DRESCHFLEGEN IM NIKOTAL

Raion Odorhei, Reg. Aut. Magh. Mureș

(Zusammenfassung)

Bei den Bewohnern des Nikotales war der Handdrusch bis ins erste Jahrzehnt des 20. Jahrhunderts die allgemein übliche Art des Dreschens.

Die erste Dreschmaschine mit Handantrieb wurde im Jahre 1904 in die Gegend eingeführt und bald darauf die Dreschmaschine mit Antrieb durch Pferdegöpel (Tafel XVII).

Das Dreschen der Halmfrüchte gliedert sich in folgende 3 Hauptphasen (Abschnitte):

- A) Vorbereitung des Drusches
- B) der Drusch selbst
- C) die Reinigung der ausgedroschenen Körner.

Innerhalb der einzelnen Abschnitte können wir die verschiedenen Arbeitsmethoden — Verfahren und Phasen verfolgen.

Im Freien wurde nicht gedroschen.

A) Zur Vorbereitung gehört ausser der Instandsetzung der Gerätschaften (Tafel XVIII), das Ebren der Tenne durch Stampfen des Bodens und das mehrmalige Glätten.

B) Der Drusch selbst gliedert sich in 3 Arbeitsabschnitte:

- I. Die Vorbereitung
- II. Der Drusch
- III. Die Reinigung der ausgedroschenen Körner von Spreu und Stroh.

In 1. Abschnitt wird das „Beet“ auf der Tenne hergerichtet.

Der 2. Abschnitt umfasst den Drusch (ausgeführt von 1, 2 oder 3 Personen), das Auflockern der Garben, das Umwenden derselben, den zweiten Drusch, eventuell Kopfhiebe auf die aufgestellten Garben, und das Streuen des Strohes.

(Die Abschnitte des von 1—3 Personen durchgeführten Drusches, der Takt, das Tempo, die Bewegungen der Flegel, und der Rythmus werden in der graphischen Abbildung der Tafel XIX veranschaulicht. Tafel XX. dagegen zeigt die Abschnitte des Dreschverfahrens.)

Im. 3. Arbeitsabschnitt wird das Korn von Spreu und Stroh getrennt. Die Operationen dieses Arbeitsabschnittes sind: das Aufschütten des Strohes, die Absonderung der Spreu und der Körner in Haufen, das Aushauen und Reinigen derselben mit Hilfe des „Spreuschneiderechens“, das Dreschen der so erhaltenen Spreu, das Harken der Tenne, das Säubern derselben, das Sammeln der Körner in Haufen (Tafel XXI).

C) Der letzte Hauptabschnitt *das Reinigen des Samens*: bildet das Streuen, dessen drei Hauptoperationen sind: die Vorbereitung des Streuens, das Streuen und das Sieben und es hat zufällig ergänzende Operation: die Windmachung welche in dem Falle durchgeführt wird, wenn nach dem Streuen zwischen den Fruchtkörnern noch Spelze geblieben sind (Tafel XXII).

Das Dreschen des Hafers wird ebenfalls in drei Haupteinheiten gegliedert durchgeführt, aber mit bedeutend weniger Arbeitsabschnitten und Operationen.

Das Dreschen hatte nur drei Operationen: das Dreschen, das Wenden und das Streuen, aber auch diese haben sich wesentlich nicht voneinander unterschieden sondern sie haben einander geglichen. Zum Beispiel wurde das Beet nicht aus 2 Reihen bestehend angelegt, sondern in mehreren Lagen aufgeschichtet. Aus diesen wurden während des Ablaufs des Drusches immer neue Druschflächen geschaffen. Diese bestanden aus einer zur Hälfte bearbeiteten Schicht und aus einer folgenden frischen Garbenreihe (Tafel XXIII).

Die Drescher erhielten täglich 5 Mahlzeiten.

Die Entlohnung bestand in einer Beteiligung am Druschertrag. In allgemeinen, im Falle sehr guter Ernte wurde für ein Vierzehntel, im Falle einer schwächeren für ein Dreizehntel, im Falle einer schwachen Ernte sogar für ein Zehntel gedroschen.

Обмолот депом в долине Никко (Долина ручья Никко, район Одорхей, Муреш-Венгерская Автономная область)

(Р Е З Ю М Е)

До XX-го века, а также и в первые его десятилетия, ручной способ молотбы применялся всем населением долины Никко. Обмолот злаков состоял из 3-х главных операций: А. подготовка к молотбе, Б. процесс обмолота, В. очистка обмолоченного зерна.

В каждой операции можно проследить за несколькими отдельными приёмами: А. Так как молотбу не проводили под открытым небом, — подготовительные работы, кроме ремонта орудий (табл. XVIII.), состояли в утрамбовке и в многократном обмазывании глиной земляного пола риги. Б. обмолот проводился в 3 этапа: I. подготовительный этап, II. обмолоточный этап и III. очистка обмолоченного зерна от соломы и мякны. В первом этапе делался настил из снопов, во втором этапе проводился обмолот (1-2-3 человека) причём снопы ворошили, переворачивали весь настил, обмолачивая попавшие таким образом на поверхность снопы, ставя их по мере надобности и стоймя. На таблице XIX. показаны этапы, проводимого 1-3 лицами обмолота, темпы работы, а также движение и ритм цепов. На таблице XX. приведены приёмы обмолоточного этапа. В третьем этапе работы, происходила очистка зерна от соломы и соломенного соя. Для этого пользовались следующими приёмами и орудиями: протряхивание и удаление соломы вилами, сгребание соломенного соя и зерна в ворох, их отделение друг от друга граблями, повторное обмолачивание, отделённых таким образом, соломенного соя и мякны, сгребание соя, его протряхивание и сгребание зерна в кучу (табл. XXI.). В. Последний главный этап это очистка зерна посредством пересыпки. При этом работу делили на три фазы: подготовка, пересыпка и просенвание, прибегая также, как к дополнительному приёму, к веянию на ветру, которое применялось в случае если в зерне ещё оставалась мякына (табл. XXII.).

Обмолачивание овса делилось также на три главных этапа, содержащих каждый меньшее число приёмов. Так, молотба происходила в три приёма: обмолачивание, ворошение, протряхивание и удаление соломы, однако эти приёмы не отделялись друг от друга, а проводились одновременно. Так например, настил накладывался не из двух, а из большего числа рядов, что приводило к тому, что в процессе работы возникали новые поверхности для обмолачивания. Таким образом, каждая вновь возникшая поверхность состояла из, полуобработанного предыдущего и ещё не подвергнутого обработке, настила (табл. XXIII.).

Молотильщики получали пищу 5 раз в день и долю: при хорошем урожае 14-ую долю, при более слабом 13-12-ую, а при плохом урожае 10-ую долю.

Первая ручная молотилка появилась в этой местности в 1904 г. а вскоре после этого была привезена и конная молотилка (табл. XVII.).

MUZELOGIE

de Paul Dragomán

În ultimul timp, mai precis în ultimele două decenii, s-a pus cu mai multă pregnanță problema sarcinilor multiple și variate care revin muzeelor. Dintre aceste sarcini se situează pe prim plan acelea care urmăresc popularizarea cunoștințelor științifice.

Această informare științifică este împletită, dacă avem în vedere țările socialiste, cu educarea maselor în spiritul ideologiei marxist-leniniste, urmărindu-se, îndeosebi, întărirea sentimentului patriotismului socialist.

Materialul muzeistic poate demonstra, intuitiv, dezvoltarea naturii și a societății, etapele, procesele și legile acestei dezvoltări. Acest material contribuie la progresul științei, care, tot prin materialul muzeistic, ajunge la cunoștința oamenilor.

În mare, sarcinile muzeelor sînt de a colecta, păstra, expune și valorifica științific un material muzeistic. Aceste sarcini capătă o deosebită coloratură la noi, în etapa actuală de desăvîrșire a construcției socialismului, cînd nivelul cultural al maselor atinge un grad, necunoscut în trecut. S-ar putea obiecta, de cineva care citește cele afirmate mai sus, că, în definitiv, aceleași sarcini erau urmărite și în trecut de către muzee — și constituie preocuparea acestor instituții și în țări cu altă orînduire decît cea socialistă. Nu mergem pe linia unei desconsiderări a acestor părieri, vrem numai să atragem atenția că deosebirea constă, calitativ, în scopul adunării materialului, și de aici a procedeeleor de *colectare, păstrare și valorificare*.

Această diferență este în fond, ceea ce face ca să putem vorbi de rolul muzeelor în societatea noastră, de aici structura complexă și norme variate de funcționare care caracterizează activitatea muzeistică, bazată pe o practică îndelungată.

Nu e vorba deci de o activitate empirică — care pare unora simplă —, ci de o ramură științifică nouă, care are un obiect bine determinat, *muzeologia*, strîns legată de alte discipline științifice, cărora le oferă material și posibilități de generalizare.

Muzeologia este știința care studiază problemele practice și teoretice privitoare la înființarea și funcționarea muzeelor, la rolul și sarcinile acestora în societate. Ea se încadrează, prin finalitatea sa socială sarcinilor instructiv-educative puse de progresul societății.

Ca disciplină de sine stătătoare, muzeologia se constituie între cele două războaie mondiale, perioada în care muzeologia sovietică are o influență hotărâtoare asupra dezvoltării acestei științe pe plan mondial. În această conjunctură ia ființă la Paris în 1926, „Institut International de Coopération Intellectuelle“, care va edita între anii 1928 și 1942 „Museum“, prima revistă internațională de specialitate destinată muzeelor. Succesarea ei este „Museum“, revistă trimestrială editată la Paris de către UNESCO.

Institutul amintit mai înainte a organizat un congres în 1934 la Madrid, iar în 1937, cu ocazia Expoziției Mondiale de la Paris, o expoziție muzeală, la care participă și Uniunea Sovietică. Tehnica de expunere folosită de muzeologii sovietici aducea o concepție nouă, la un înalt nivel științific, surprinzându-i pe vizitatori și pe specialiști prin îmbinarea conștient planificată a laturii științifice și a celei educative.

După cel de al doilea război mondial, în condițiile desprinderii unor țări din sistemul capitalist și ale apariției sistemului mondial socialist, revoluția culturală care caracterizează acest sistem dă un mare impuls dezvoltării muzeologiei. Muzeologia din țările socialiste se impune fiind cunoscută și apreciată pe plan mondial, contribuind din plin la consolidarea acestei ramuri științifice.

Această știință, fiind destul de tină, presupune o aplicare conștientă a principiilor ei, o maturizare a activității. Ca orice știință, pentru a-și demonstra cu prisosință utilitatea, trebuie să aibă la bază concepția materialismului dialectic și istoric. Muzeologia nu este o știință anchilozată, ci presupune căutări creatoare, înnoiri, luarea în considerare a unor experiențe care și-au arătat roadele.

În cele ce urmează, vom încerca să trecem în revistă etapele muncii muzeale, aducând și modesta noastră contribuție, care se bazează pe o activitate practică îndelungată.

O primă activitate este colectarea obiectelor care intră în profilul și preocupările muzeului. Această acțiune presupune o temeinică pregătire profesională, o cunoaștere amănunțită a posibilităților locale de oferire a materialului și o colaborare strânsă cu instituțiile și persoanele care pot avea o contribuție în acest sens.

Obiectele de interes muzeal sînt supuse acțiunilor nocive ale unor factori organici și anorganici. Tocmai de aceea trebuie asigurată securitatea lor. Trebuie avute în vedere o serie de probleme: curățirea specială a obiectelor, reconstituirea — dacă e cazul — veridică, împiedicarea proceselor chimice și fizice care acționează asupra lor și, în general, protejarea obiectelor contra oricăror factori nocivi. E vorba deci de un tratament tehnic destul de complex.

Urmează un alt stadiu al lucrărilor, anume stabilirea datelor referitoare la obiecte, date culese cu ocazia achiziționării lor, știut fiind că valoarea documentară este direct proporțională cu suma de cunoștințe referitoare la obiectul respectiv.

Numai după aceste activități se poate trece la una dintre principalele sarcini ale muzeului: depozitarea și păstrarea obiectelor — devenite valori ale colectivității — în condiții optime, condiții care să asigure perpetuarea lor intactă în timp și posibilitățile de a fi accesibile cercetătorilor și maselor, așa cum pretinde muzeologia contemporană.

Din totalul materialului depozitat se selectează exponatele, adică materialul care va constitui expoziția sau expozițiile (acestea pot fi de bază sau permanente, temporare sau itinerante, călătore).

Tocmai prezentarea materialului, expunerea lui, constituie cel mai complex capitol al muzeologiei moderne, avîndu-se în vedere laturile științifică, ideologică, tematică și estetică, laturi care sînt subordonate, în ultima instanță, scopului instructiv-educativ de care aminteam.

Dar chiar toate aceste etape asigurate conform unor criterii științifice nu au epuizat preocupările, obiectul muzeologiei.

Rămînînd la această etapă, chiar expozițiile muzeale organizate la cel mai înalt nivel, nu-și ating scopul, dacă nu se asigură fructificarea, adică vizitarea de către un public cit mai numeros.

Iată deci o nouă latură a muncii: popularizarea expozițiilor și atragerea vizitatorilor, care să găsească un plus de cunoștințe, sau răspuns la o serie de întrebări de ordin științific.

Toate aspectele muncii muzeologice, adică depistarea, colectarea, restaurarea, conservarea, evidența, depozitarea și expunerea, popularizarea și vizitarea, sînt strîns și reciproc legate, constituind un tot. Muzeologia își propune tocmai o elaborare amănunțită a principiilor, fundamentate științific, care să stea la baza acestor etape și care să contribuie la o optimă realizare a muncii muzeale.

Etapele constituante ale muncii practice în muzeu — înșirate mai sus — presupun o succesiune impusă de logica faptelor. Nerespectarea acestei succesiuni nu duce decît la lipsa de consecvență, la perturbări, la muncă inutilă, la nerealizarea scopului final.

În legătură cu unele detalii ale diferitelor etape ale muncii muzeistice, găsim date prețioase în lucrări de specialitate — publicate în reviste sau în volume — apărute în limba română sau în alte limbi (în acest din urmă caz, putem aminti cu satisfacție multe traduceri realizate la noi).

Un ajutor în munca muzeologilor este „Revista muzeelor“ și revista amintită, „Museum“ editată de UNESCO, care aduc și informații asupra aspectelor și evenimentelor celor mai moderne din muzeologia universală.

Modesta noastră lucrare nu urmărește, tocmai datorită celor arătate mai sus, să intre în detalii de specialitate, ci încearcă doar o sintetizare, o generalizare, a unor cerințe ale etapelor care constituie procesul muncii muzeale.

Aminteam că munca muzeală începe cu o primă verigă, aceea de *cercetare* și *colectare*. Această muncă nu trebuie să aibă un caracter redus la activitatea individuală a unui muzeograf. Colectarea nu e un scop în sine, făcut de dragul unor piese, ci se efectuează pentru a asigura materiale în vederea cercetării fenomenelor naturale și sociale.

În colectare pornim cu un scop anumit, urmărind materiale, documente care vor putea susține cît mai complet și multilateral tema care urmează a fi demonstrată. Această muncă trebuie să fie condusă de o concepție istorică materialistă dialectică care presupune ca materialul colectat să aibă posibilitatea de a face legătură între trecut și prezent, evidențiind în acest fel procesul evolutiv și progresul social. Activitatea muzeografului fiind caracterizată prin partinitate trebuie să răspundă imperativelor societății noastre, lucru care să se concretizeze tocmai în cercetarea și dezvoltarea conexiunilor din realitate, în urma unei cercetări științifice complexe și multilaterale a fenomenelor.

Metodele de cercetare utilizate pot aparține unei singure discipline științifice sau pot fi complexe, îmbinînd specificul de muncă al mai multor discipline.

Cercetarea poate fi *tematică*, adică urmărindu-se demonstrarea unor teze teoretice elaborate anterior sau *monografică*, de sinteză, urmărîn-

du-se toate laturile unor fapte sociale sau naturale. Planul de muncă va avea în vedere ordinea problemelor de cercetat, dindu-se prioritate acelor care se impun cu mai mare necesitate.

O altă etapă a muncii, care urmează depistării și colectării materialului este aceea a conservării: oprirea proceselor naturale nocive, reținerea stării actuale a obiectului, reconstituirea formei și, eventual, a decorației inițiale. Procedeele tehnice care pot fi utilizate în acest scop, cunosc astăzi un stadiu avansat, datorită progreselor științei și tehnicii. Această tehnică n-a putut sta la dispoziția activității muzeistice din trecut. Tocmai de aceea au devenit astăzi posibile restaurarea și conservarea materialului cu deosebită eficacitate. În acest sens sînt de o mare însemnătate rășinile sintetice, materialele din mase plastice, adezivile și anumite soluții. Diferite procedee fizice și chimice, folosite de oameni cu o înaltă calificare, în ateliere de restaurare modern utilate, dau rezultate dintre cele mai bune. E necesar să utilizăm aceste posibilități moderne și să renunțăm la unele practici depășite, dacă vrem să asigurăm viața materialului pentru a-l perpetua în timp.

Munca de restaurare, de mare importanță, presupune în prealabil. curățirea pieselor impure, operație care e în funcție de materia din care sînt confecționate: metale, lemn, piatră, ceramică, sticlă, piele, textile, hîrtie etc.

Pentru a evita nereușita — în care caz repetarea unor operații de curățire ar deveni poate dăunătoare — trebuie cunoscute însușirile fizice și chimice ale materialelor din care sînt confecționate piesele, trebuie să ne documentăm temeinic asupra proceselor care au loc în obiectele achiziționate, precum și asupra acelor pe care le provocăm noi prin curățire, toate acestea cu scopul de a aplica cele mai adecvate metode de restaurare și conservare.

Un capitol al reconstituirii este întregirea obiectelor care au fost achiziționate fragmentar. Această operație poate fi *completă* sau *parțială*, făcîndu-se pe baza fragmentelor existente sau pe baza analogiilor, folosindu-se materiale naturale sau sintetice, dar avîndu-se în vedere ca această întregire să aibă caracter de autenticitate.

Aici intervin experiența și procedeele tehnice cele mai moderne. Și prin întregire se urmărește redarea esenței care e cuprinsă în piesele descoperite care în felul acesta, vor putea demonstra cultura materială și nîvelul spiritual ale unei societăți și ale unei epoci. Muzeologia pretinde însă ca partea întregitoare să difere de original, tocmai pentru a se putea studia acesta din urmă și după reconstituire.

Această cerință are în vedere toate categoriile de obiecte, care, studiate macroscopic să poată fi distinse în părțile componente: originale și reconstituite. Pentru aceasta e necesară o diferență de culoare, de formă și de decorație. (Pe cât e posibil, vom reconstitui numai forma și numai în cazul când obiectul o cere vom întregi și decorația.)

Pentru conservarea pieselor întregite, se folosesc diferite procedee chimice și fizice: îmbibări cu substanțe naturale sau chimice, băi, stropiri, încălziri, tratamente electrolitice sau în vid. Munca științifică cere ca obiectele să fie fotografiate înainte și după reconstituire, tratamentul utilizat să fie înregistrat pe fișe sau în jurnal, ca să se poată oricând cunoaște data și felul lui.

Evidența reconstituirii este o operație independentă de evidența științifică care consemnează locul și împrejurările descoperirii, legăturile cu celelalte obiecte din complexul respectiv și, în general, toate datele care sînt utile prelucrării științifice.

Obiectele au, pe lângă o valoare materială, mai ales o valoare științifică care nu poate fi tradusă pecuniar. De aceea legile prevăd inventarierea materialelor muzeistice (operație administrativă care presupune un registru-inventar) atît cantitativ, cît și calitativ, fiind bunuri de stat, bunuri ale întregului popor.

Piesele muzeistice se înregistrează individual, în ordinea sosirii lor în muzeu. Inventarierea se face după anumite criterii acceptate de muzeologia internațională, cu unele note creatoare ale muzeologiei românești.

Registrele-inventar se întocmesc pe specialități: istorie, etnografie, științele naturii etc.

Descrierea completă a materialului se face pe fișele mobile ale catalogului de fișe, care reprezintă evidența științifică — datele necesare prelucrării —, care o întregeste pe aceea din inventar.

Se mai face un inventar pe teme, ceea ce ajută cunoașterea structurii colecțiilor, posibilitatea elaborării planurilor de dezvoltare a acestora, cercetările monografice, precum și gruparea în depozite.

O evidență care prezintă o deosebită importanță, este cartarea geografică, adică o inventariere a materialelor din punctul de vedere al provenienței lor geografice. Această cartare, în domeniul etnografiei, poate constitui bază de plecare în cercetarea monografică a unor zone și în ce privește profilul științific al planului de achiziții.

Un alt inventar este acela topografic, adică după locul depozitării (sectoare, dulapuri și rafturi) care permite o găsire imediată a pieselor.

Acest inventar ajută și depozitarea ulterioară a materialului. Desigur că toate aceste forme de evidență a materialului sînt în legătură și cu păstrarea acestora din urmă.

Sistemul de păstrare în depozite a materialului muzeistic este axat pe două principii: al siguranței și al posibilității de folosire în mod științific. Principiul siguranței înseamnă oprirea accesului străinilor la depozite, iar, pe de altă parte, păstrarea materialului fără avarii. Deteriorări pot provoca dăunătorii animalieri sau vegetali, cauze fizice sau chimice, tratarea insuficientă sau contraindicată a materialelor. Insectele (molii etc.), mușgaiul sau anumite substanțe chimice pot provoca „boli” ale materialelor muzeistice, acționînd și asupra materialului anorganic, iar fracționările, tocirile sau zdruncinările provocate de suprapunere periclitează siguranța pieselor muzeistice. De aceea să evităm introducerea în depozite a materialelor netratate sau tratate incomplet, deoarece ele pot avea urmări negative asupra mediului înconjurător. Protejarea materialelor pretinde ca întregul depozit să fie verificat periodic și dacă este nevoie, să se repete tratamentul de conservare. Situația necorespunzătoare a depozitelor poate proveni din tencuiala căzută, din murdării introduse eventual — neintenționat — de noi înșine, sau din praful ce se strecoară prin uși și ferestre. O cerință fundamentală este deci curățenia strictă din depozite! Încăperile respective trebuie să fie uscate, să se asigure posibilitatea aerisirii naturale sau artificiale, să fie prevăzute cu surse de încălzire ca să se poată menține microclimatul — temperatura și umiditatea aerului — care se controlează în permanență prin instrumente de măsurat. Contra impurităților mediului înconjurător cea mai sigură protecție este asigurată în depozitele amenajate cu dulapuri de sticlă, care se pot închide ermetic. În aceste dulapuri materialul se poate așeza în rafturi mobile, eventual compartimentate. Materialul depozitat trebuie ferit și de efectele dăunătoare ale luminii.

Principiul folosirii științifice a materialului pretinde să ne putem orienta cu ușurință în depozite. Pentru aceasta, trebuie să creăm un anumit sistem de depozitare. Scopul amintit este asigurat prin așezarea materialelor conform inventarului pe discipline, menționat mai înainte, precum și prin inventarul topografic ale cărui date sînt înserate și pe fișele de raft ale dulapurilor sau rafturilor din depozite.

Principiile științifice ale muzeologiei pretind ca descoperirile avînd legătură între ele să fie depozitate împreună. Cu toate acestea se poate întîmpla să fim nevoiți a sacrifica acest principiu din cauza unor probleme speciale de protejare a materialelor și să așezăm piesele în de-

pozite separate (pentru textile, lemn sau piele) fiind vorba de crearea unor condiții identice. Ambele principii de bază ale depozitării necesită amenajarea depozitelor cu corpuri de luminat adecvate. Acest lucru este necesar atât pentru securitatea și curățenia obiectelor, cât și pentru orientarea și munca cercetătorilor. E de la sine înțeles că acest lucru nu reprezintă sacrificarea principiului de protejare a materialului contra luminii, ci el trebuie ferit mai ales de acțiunea razelor solare.

Din materialul muzeistic depozitat trebuie selectate piesele care vor fi prezentate în expoziții, cele mai cunoscute forme de educare a masei efectuate de muzeu. Dintre toate laturile muzeologiei, aceasta este cea mai largă, cea mai multilaterală, deoarece este condiționată de toate capitolele analizate mai înainte. Dintre toate capitolele noii științe a muzeologiei, atât în țara noastră cât și peste hotare acesta a cunoscut o dezvoltare mai mare și posedă o bibliografie foarte vastă.

Expozițiile de muzeu au devenit din ce în ce mai mult mijloace importante ale educării patriotice, științifice și estetice, impunându-se din ce în ce mai mult prin posibilitățile intuitive, demonstrative.

Expozițiile muzeale reprezintă un gen specific, în care se îmbină știința cu arta.

Cel mai important element al expoziției este piesa, care este așezată în vitrină nu în ordine geometrică, neexpresivă, ci în așa fel, ca ea să redea o mișcare expresivă din munca ce se efectuează cu ajutorul ei. Piesele trebuie să domine, să „vorbească“, să aibă un cât mai mare coeficient de documentare. Toate măsurile sînt folosite pentru atingerea acestui scop și sînt subordonate lui. De aceea trebuie să examinăm folosirea în mod judicios a materialului complementar, a textelor scrise, a posibilităților oferite de spațiul de expunere, efectele de lumină și culoare, mobilierul, efectele individuale ale acestora și condiționările reciproce dintre ele.

În interesul explicării pieselor, a proceselor, a unor epoci sau a anumitor fenomene din natură, azi, în afară de desene, picturi, hărți, modele, machete și diorame, din ce în ce mai mult se folosesc diafilmele, filmele și diferite mecanisme. Alternarea ingenioasă și variată a acestor soluții face mai ușoară perceperea de către vizitator a temei respective și „oboseala de muzeu“ nu se manifestă așa de repede.

Și la expozițiile de științele naturii se prezintă exigenta unor noi principii, a unor noi teme și a realizării lor moderne. În locul demonstrării clasificării științifice, azi prezentăm o parte a naturii vii. În tematica expozițiilor se abordează principiul evoluționismului, al fenome-

nelor biologice și al legăturilor economice ale acestora. Realizarea tehnică se străduiește să demonstreze multilateral fenomenele.

La realizarea dioramelor trebuie să avem în vedere evitarea unor fenomene false, care se manifestă în așezarea unor mamifere și păsări — una lângă cealaltă — care în natură nu este întilnită, deci prezentarea lor împreună ar reprezenta o viață idealizată a regnului animal în locul luptei permanente ce se desfășoară în natură, ducând astfel vizitatorul în eroare. La animalele expuse în diorame să nu fie folosită poziția statică, neexpresivă a lor; ele să fie naturalizate, în „mișcare“.

Atît la noi în țară, cît și în străinătate este o metodă bună de a prezenta, în cadrul expoziției, și munca pe teren efectuată de cercetători.

În domeniul tehnologiei organizării expozițiilor am dori să atragem atenția asupra împărțirii juste a spațiului care contribuie în mare măsură la reușita aranjării estetice. În spațiu putem lucra în două direcții: în înălțime și în adîncime.

La aranjare, citeodată relevăm un oarecare obiect, adică îl așezăm în mijlocul și în fața spațiului de expunere. Împărțirea spațiului într-un plan de obicei se manifestă în aplicarea a 2—3 rafturi — polițe — în interiorul vitrinei, pe care sînt așezate piesele. În acest caz, piesele de pe un raft sînt așezate în același plan. Conform principiului modern al aranjării, ne străduim ca diferitele piese să fie situate în planuri diferite, reliefîndu-le și compartimentîndu-le în interiorul aceleiași vitrine conform tematicii, potrivit cercului de cultură, sau apartenenței pieselor. Din acest motiv este mai judicioasă împărțirea ritmică a spațiului, adică piesele să nu fie așezate în același plan și să nu fie aglomerate. Spațiile lăsate libere scot în relief piesele și le fac mai vizibile. Împărțirea spațiului urmărește ca acesta să fie armonios compartimentat, atrăgînd atenția vizitatorilor. Un principiu de bază al acestei împărțiri este, ca piesele cuprinse în spațiu să fie vizibile în întregime, ceea ce înlesnește cuprinderea dintr-o singură privire a spațiului respectiv de către vizitator.

Am mai vorbit despre faptul, că nu este de ajuns a organiza o expoziție, ci trebuie să ne îngrijim și de faptul ca ea să aibă utilitate, adică să aibă public. Pentru a atinge acest scop, trebuie să recurgem la anumite mijloace de popularizare și propagandă. Sînt bine cunoscute diferitele metode de atragere a vizitatorilor cum ar fi: articolele informative de trezire a interesului, materiale de publicitate și anunțuri apărute în presă sau transmise la radio; susținerea unor conferințe, expunerea unor pa-

nouri, folosirea unor afișe, proiectarea unor filme sau diafilme la cinematografe, aranjarea unor vitrine de popularizare și solicitarea sprijinului diferitor organizații de masă. Trebuie aplicată gama variată a metodelor de popularizare și propagandă, neprecupețindu-se forțele.

Aceste posibilități de popularizare și propagandă trebuie utilizate rațional și în funcție de împrejurări.

Această muncă devine însă rodnică numai în măsura în care cetățeanul care vizitează muzeul 1—2 ore, sau cercetătorul, care stă timp de 1—2 zile părăsesc instituția cu un plus de cunoștințe, cu impresii bine formate, devenind ei înșiși popularizatori ai muzeului.

BIBLIOGRAFIE

1. ANTIPA GR., *Organizarea muzeelor în România*. Academia Română. Memoriile secțiunii științifice. Seria III. Tomul I. Mem. 9. Cultura Națională, București, 1923.
2. *Bazele Muzeologiei Sovietice* (Traducere din limba rusă) București 1959.
3. BANNER J., LÁSZLÓ GY., KERI J., RADNOTI A., *Régészeti kézikönyv. (Manual de arheologie)* Budapesta, 1954.
4. KAVAN J., *Musejnictví a vystavy. (Expoziții muzeistice)* în *Archeologické rozhledy* X. (1958) — 3.
5. *Museum*, qui succède á *Museumion*, est publié à Paris par l'Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture.
6. ERSFELD. H. J., *Descoperiri arheologice străvechi*. (Traducere din limba germană) București, 1958.
7. OROSZLÁN ZOLTÁN. *Általános muzeológia (Muzeologia generală)* Budapesta, 1955.
8. SAVAGE GEORGE, *The Art and Antique restorers' handbook (Manual privind restaurarea materialului de artă și arheologie)* Londra, 1954.
9. TUČEK K. — NEUSTUPNY J., *Evidența colecțiilor de muzeu*, (Traducere din limba cehă) București, 1956.

Beiträge zur Fundamentalfragen der Museologie

(Zusammenfassung)

Der Verfasser zeigt die veränderten Aufgaben und Funktionsregeln der Museen. Er macht die Entstehung und die Grundlagen der Museologie, eine neue Disziplin bekannt. Durch die Synthese der Museologie behandelt er die mannigfaltigen Aufgaben der Museen. Diese Aufgaben sind: die Forschung und die Sammlung, die Restaurierung — Konservierung, die wissenschaftliche Evidenzen, Organisation der Ausstellungen und die andere Mitteln der Museen, z. B. die Propagande, die verbundet sind und einige Prozesse mit gegenseitigen Einflüssen indizieren.

К основным вопросам музееведения

(Р Е З Ю М Е)

Автор излагает новые задачи и подвергнувшиеся изменению нормы деятельности современных музеев, а также раскрывает пути формирования и сущность молодой отрасли науки — музееведения. С позиции синтеза музееведения, рассматривается многосторонность задач музеев, а именно: научное исследование и коллекционирование экспонатов, их реставрация, консервация, учёт и хранение, а также организация выставок, популяризация, пропаганда и другие средства, используемые музеями в целях воспитания масс и являющиеся мероприятиями, сочетание которых определяет взаимодействие процессов работы.

